

Marcin Maciołek

Wybieram gramatykę!
Odpowiedzi i komentarze do zadań

Część 4

SKŁAD NIA

Wybieram gramatykę!

Odpowiedzi i komentarze do zadań

Część IV

Opinia wydawnicza
Małgorzata Kita

**Europejskie
Miasto Nauki
Katowice 2024**

Marcin Maciołek

Wybieram gramatykę!

Odpowiedzi i komentarze do zadań

Część IV
Składnia

Katowice 2024

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

Redakcja i korekta
OLGA NOWAK

Projekt okładki
ŁUKASZ KLIŚ

Opracowanie graficzne i łamanie
MAREK FRANCIK

Redaktor inicjujący
MARCIN BUCZYŃSKI i PRZEMYSŁAW PIENIĄŻEK

Wersją referencyjną publikacji jest wersja elektroniczna. Publikacja na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

Publikacja została sfinansowana
ze środków Funduszu Popularyzacji Nauki Typ dekretacji P (projekt) Element PSP MP* MP-2300-001-2-24-04-01-2
Źródło finansowania ZFIN00001024

<https://orcid.org/0000-0002-9147-1283>
Maciołek, Marcin
Wybieram gramatykę! Odpowiedzi i komentarze
do zadań : część 4 ; składnia / Marcin Maciołek.
– Wydanie I. – Katowice : Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego, 2024

<https://doi.org/10.31261/PS.244>
ISBN 978-83-226-4590-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12 B, 40-007 Katowice
<https://wydawnictwo.us.edu.pl>
e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 14,0. Ark. wyd. 10,0. PS 244.

Spis treści

Wprowadzenie	7
Podmiot i orzeczenie (związek główny)	10
Przydawka. dopełnienie. Okolicznik	26
Rodzaje wypowiedzi pojedynczych	41
Analiza składniowa zdania pojedynczego	55
Operatory składniowe	69
Szyk wyrazów w zdaniu pojedynczym	76
Zdania złożone podrzędne i współrzędne	79
Literatura	113

Wprowadzenie

Ćwiczenie I

TEKST 1. [Tadeusz Różewicz *List do ludożerców*]

związki zgody: mój żołądek, mój włos, mój odcisk, moje spodnie, moja żona, moje dzieci, moje zdanie

TEKST 2. [Jan Wolek *Piosenka o starych ludziach*]

związki zgody: starzy ludzie, ludzie mają (*związek główny*), starych domach, starzeją się schody (*związek główny*), stare dłonie, dłonie wyświechtują (*związek główny*), stare stropy, tamtej stronie, szarą derką, ścieli się ziemia (*związek główny*), ludzie szukają (*związek główny*), własnego imienia, ceracianej okładce, jakąś zmarłą, swoje nazwiska, błyszczy świat (*związek główny*), pańskim krzyżem, nie wierzy nikt (*związek główny*), ostatnia procesja, ludzie obnoszą (*związek główny*), chorągwie kościelne, nikt nie walczy (*związek główny*), stare buty, buty skrzypią (*związek główny*), marszrutach niedzielnych, każda droga, droga krzyżowa, Pan Bóg, Pan Bóg dźwigał (*związek główny*)

związki rządu: [coraz] więcej przedmiotów, wyświechtują poręcze, łamie stropy, ścieli się derką, ścieli im się, szukają imienia, noszą zmarłą, piszą nazwiska, błyszczy im, obnoszą chorągwie, dźwigał krzyż, [dźwigali] krzyż, [dźwigali] Boga

związki rządu w wyrażeniach przyimkowych: w domach, w krzyżach, ku stronie, wśród klepsydr, na murach, w okładce, na krzesłach, w kościele, między Bogiem, [między] prawdą, pod krzyżem, w głowie, pod którymi, w marszrutach, na tarczy, w krzyżu, w końcu

związki przynależności: z mozołem wyświechtują, łamie w krzyżach, złamani jak żuraw, szukają bez lęku, szukają wśród klepsydr, klepsydr na murach, noszą tak na przekór, [noszą] na nadzieję, na przekór trochę, trochę na nadzieję, noszą w okładce, noszą na przekór, [noszą] na nadzieję, piszą na krzesłach, krzesłach w kościele, błyszczy jak wota, wota pod krzyżem, skrzypią w marszrutach, w krzyżu łamie, [coraz] ciężiej iść

TEKST 3. [Sławomir Mrożek *Komin*]

związki zgody: komisja miała [przyjechać] (*związek główny*), komisja ekologiczna, kto nie dymi (*związek główny*), nasza fabryka, środowisko naturalne, komisja długo nie zabawi (*związek główny*), jeden rzut, wystarczy rzut [oka], komin fabryczny, ten komin, wszystko wróci do normy (*związek główny*), wzorowe niedymienie, las jest pokryty (*związek główny*), nasza wina, nic nie pomogło, naszego palacza, długotrwałego zatkania, przewodu kominowego, pogrzeb odbył się (*związek główny*), środowiska naturalnego, samo zdrowie, ekologia zabija (*związek główny*)

związki rządu: będą nam mieli za złe, niszczymy środowisko, znaleźliśmy radę, rzut oka, wystarczy jej, zatka się komin, czas pobytu, jej pobytu, odetka się komin, pochwalili nas, pochwalili za niedymienie, pokryty sadzą, tłumaczyliśmy im, odetkaliśmy komin, pogrzeb palacza, uległ zaczadzeniu, zatkania przewodu, koszt przedsiębiorstwa, ochrona środowiska

związki rządu w wyrażeniach przyimkowych: w lesie, na komin, na czas, do normy, za niedymienie, w lesie, na piknik, ze względu, na sadzę, pod wieczór, na koszt, dla człowieka

związki przynależności: dymimy za bardzo, [jest] w lesie, nie zabawi długo, rzut oka na komin, dziwili się trochę, od razu odjechać, rozłożyli się w lesie, [rozłożyli się] na piknik, [jest] niezdrowo ze względu na sadzę, pod wieczór odjechali, czym prędzej odetkaliśmy, zaczadzeniu na skutek zatkania, odbył się na koszt [przedsiębiorstwa]

Uwaga: Połączenie wyrazowe *rzut oka* należy w zasadzie rozpatrywać jako jeden s frazeologizowany składnik o znaczeniu ‘spojrzenie’ (por. też *rzut beretem* ‘bardzo blisko’).

Połączenie wyrazowe *wróci do normy* także należałoby rozpatrywać jako jeden s frazeologizowany składnik o znaczeniu ‘unormuje się’.

Ćwiczenie 2

Widzę **tego nowego** pracownika.
Widzę **ten nowy** stół.
Widzę **to nowe** pióro.
Widzę **tę nową** książkę.
Widzę **tego nowego** studenta.
Widzę **tego nowego** konia.
Widzę **tych nowych** studentów.
Widzę **te nowe** studentki.
Czy to są **wasi nowi** przyjaciele?
Wasze przyjaciółki były wczoraj w teatrze.
Młody mężczyzna wyszedł z kina.
Młodzi mężczyźni poszli do restauracji.
Młode koty leżą na słońcu.
Młode dziewczyny idą przez park.
Stare okulary spadają mi z nosa.
Starzy oficerowie siedzieli sztywno wyprostowani.
Stare kobiety wyglądają przez okno.
To są **moi dobrzy** znajomi.
Tam siedzą **moje dobre** znajome.
To jest **dobre** dziecko.
To są **wysokie** drzewa.
To są bardzo **wysocy** chłopcy.
Interesują mnie **mądre** powieści.
Interesują mnie **mądrzy** panowie.
Stoi tam **ładne** auto.
Lubię **mój bordowy** sweter.
Lubię **moją bordową** sukienkę.

Ćwiczenie 3

Jan odważnie bronił **swojego zdania**.
Nie powinien pan pić **kawy**.
Piotr nie obronił **dziecka** przed **niebezpieczeństwem**.
Lekarz zakazał mu **palenia**.
Kontynuuję pisanie **artykułu**.
Znudziło mi się przeglądanie **zaczeków**.
Od dawna szukam **mieszkania**.
Piotr dokładnie obejrzał **komputer** przed **kupieniem go**.
Dałam **sweter siostrze**.
Torba leży przy **schodach**.
Nasz dom znajduje się nad **morzem**.
Codziennie przechodzę przez **most**.
Wbrew **obietnicy** nie poszłam do **Anny**.
Byłam niegrzeczna wobec **ojca**.
Lubię **cię** bardziej od **innych**.
Przy **drodze** do **lasu** stał od wielu lat dom z **drewna**.
Piotr został wybrany na **szefa grupy**.
Dyrektor **instytutu** pokazuje **gościom bibliotekę**.
Mężczyzna w **samochodzie** jest podobny do **ciebie**.
Wieczorem ludzie niechętnie wychodzą z **domów**.

Ćwiczenie 4 (przykładowe rozwiązanie)

wyraz (wyrażenie)	zdanie
wesoło	Na urodzinach wszyscy bawili się wesoło.
boso	W wakacje biegaliśmy boso po plaży.
parami	Uczniowie klasy pierwszej szli parami.
gęsiego	Harcerze szli gęsiego po wąskiej ścieżce.
tu i ówdzie	Tu i ówdzie unosi się zapach skoszonej trawy.
śpiewając	Szedł, śpiewając.
gdzieniegdzie	Gdzieniegdzie można było zobaczyć wiewiórkę.
dokładnie	Wszystko zrobił bardzo dokładnie.
z wolna	Armia francuska z wolna przesuwała się na zachód.
wcześnie	Marek wstał dziś bardzo wcześniej.
jutro	Jutro jedziemy na grzyby.
zawsze	Zawsze pamiętam o swoich przyjaciółach.
głośno	Nowy uczeń głośno rozmawiał podczas zajęć.
galopem	Spóźniony student wpadł galopem do sali.
pod pachę	Wziął torbę pod pachę i wyszedł z pokoju.
z gniewem	Matka spojrzała z gniewem na córkę.
obok	Sklep jest obok.
po polsku	John pięknie mówi po polsku.

Podmiot i orzeczenie (związek główny)

Ćwiczenie 5

zdanie	podmiot – część mowy
Publiczność powitała gorąco znakomitych artystów.	<i>publiczność</i> – rzeczownik w mianowniku
Co ty zrobiłeś najlepszego?	<i>ty</i> – zaimek rzeczowny w mianowniku
Ona budzi oklaski urokiem osobistym.	<i>ona</i> – zaimek rzeczowny w mianowniku
Myśliwy zbliżył się niepewnie do postrzelonego dzika.	<i>myśliwy</i> – rzeczownik w mianowniku
Piotr Wysocki przyglądał się uważnie truciznie.	<i>Piotr Wysocki</i> – rzeczownik w mianowniku
Niezadowoleni uchylali się od pracy.	<i>niezadowoleni</i> – przymiotnik w mianowniku
Dochodzi dwunasta.	<i>dwunasta</i> – liczebnik w mianowniku
Przy wagonie tłoczyli się odprowadzający.	<i>odprowadzający</i> – czasownik w formie imiesłowu przymiotnikowego czynnego
Wystarczy spojrzeć na Andrzeja.	<i>spojrzeć</i> – czasownik w bezokoliczniku
Mnie się nie opłacało wyjeżdżać z domu.	<i>wyjeżdżać</i> – czasownik w bezokoliczniku
Trudno być prorokiem we własnym kraju.	<i>być prorokiem</i> – czasownik w bezokoliczniku i rzeczownik w narzędniku
Tą ścieżką będzie ci źle iść.	<i>iść</i> – czasownik w bezokoliczniku
<i>Nad</i> jest przyimkiem.	<i>nad</i> – przyimek
Do sali weszło dwóch chłopców.	<i>dwóch chłopców</i> – liczebnik i rzeczownik w dopełniaczu
Wychodziło tu kilka pism poświęconych sztuce.	<i>kilka pism</i> – liczebnik i rzeczownik w dopełniaczu
Kilkunastu mężczyzn patrzyło na mnie.	<i>kilkunastu mężczyzn</i> – liczebnik i rzeczownik w dopełniaczu
Było ich dziesięciu.	<i>ich</i> – zaimek rzeczowny w dopełniaczu
Nie ma jeszcze twojej gazety.	<i>gazety</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Przybywa mi coraz więcej siwych włosów.	<i>włosów</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Nie mam czasu na zabawę.	<i>czasu</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Zbliża się północ, gości ubywa.	<i>północ</i> – rzeczownik w mianowniku, <i>gości</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Brakło mi chleba.	<i>chleba</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Piotra nie będzie jutro w pracy.	<i>Piotra</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Pan Kwiatkowski z Andrzejem szli przez las.	<i>Pan Kwiatkowski z Andrzejem</i> – szereg rzeczownikowy: rzeczownik w mianowniku + przyimek z rzeczownikiem w narzędniku
Rzeką płyną ludzie, zwierzęta, drewno.	<i>ludzie, zwierzęta, drewno</i> – szereg rzeczowników w mianowniku

Ćwiczenie 6 (przykładowe rozwiązanie)

Szczekanie psów i krzyk myśliwych **dobiegały z oddali**.
Chorego **nie było w pokoju**.
Dziesiątki fabryk **zlokalizowane są w południowej części kraju**.
Czytać **jest bardzo pożytecznie**.
Czternasta **właśnie wybiła**.
Matka **gotuje obiad**.
Sztuka **jest źródłem pozytywnych emocji**.
Oni **zapewne się spóźnią**.
Kilka kropel deszczu **spadło dziś popołudniu**.
Tysiące ludzi **było bez prądu**.
Anna i jej przyjaciel **pojechali na wycieczkę za miasto**.
Pies z kotem **często się wzajemnie zaczepiają**.
Sami **wyremontujemy mieszkanie**.
Nieobecni **nie mają prawa głosu**.
Ślepy **szedł ostrożnie chodnikiem**.
Zieloni **przedstawili swój program wyborczy**.
Palący **narażeni są na raka płuc**.

Ćwiczenie 7 (przykładowe rozwiązanie)

Ze stołu **spadła łyżka**.
Wczoraj wreszcie **spadło trochę deszczu**.
W manifestacji brało udział **wielu pracowników**.
Z rzeki wyszły **slonice z młodymi**.
Jutro nie będzie **zajęć**.
Nie brakuje ci **odwagi**.
Nie ma już **postu**.
Do pokoju weszło **pięć kobiet**.
Do biblioteki weszli **czterej studenci**.
Do sklepu weszły **dwie kobiety**.
Na środku pola **stało pięciu rolników**.
Zabawnie było **kąpać się nocą w jeziorze**.
Trudno jest **samemu wychowywać dzieci**.
W fotelu chrapał głośno **zmęczony podróżą pielgrzym**.
Moją ulubioną książką jest *W poszukiwaniu straconego czasu* Marcela Prousta.
W pokoju rozmawiają **matka z córką**.
W naszym biurze pracuje **trzech mężczyzn**.
U Piotra pracowało **osiem osób**.

Ćwiczenie 8

Gdy motyl
zbyt gwałtownie
czasem złożył skrzydła –
wołano: proszę o spokój!

Zaledwie piórko
spłoszonego ptaka
trąciło o promień –
wołano: proszę o ciszę!

Tak nauczono
bezszelestnie chodzić
słonia po bębnie
człowieka po ziemi

Wstawały drzewa
 Bez szumu nad polem
 tak jak powstają
 włosy z przerażenia
 [Tymoteusz Karpowicz *Lekcja ciszy*]

MŁODZIUTKA BLADA

Co pan tu ma?

JUDASZ

Blizny... Bili mnie kiedyś.

MŁODZIUTKA BLADA

A... Tato?

JUDASZ

Ojciec mnie nie bił... Tacy ludzie.

MŁODZIUTKA BLADA

Jacy ludzie?

JUDASZ

Policja.

[Ireneusz Iredyński *Żegnaj, Judaszu*]

Na głowę wsadzili mi stary kapelusz.

Przepraszam. Właściwie nie mam głowy. Zastąpił ją wiecheć słomy. [...] Kurtkę też mi dali niezwykle. W swym lepszym życiu musiała być własnością Wielkiego Człowieka i Obywatela. Tylko kto to mógł być? Na pewno jakiś bardzo Wielki Człowiek i Obywatel. Zwyczajny gość nie ma takich długich rąk.

Już ubranego wynieśli mnie na pole, na którym kwitły maki. Wetknęli mnie w ziemię i poszli.

[...]

Któregoś dnia zjawiły się ptaki. Cała czereda ptaków. Przywabione jaskrawością kwiatów, frunęły prosto na mnie. Przerażał mnie groźny trzepot skrzydeł. Jak opętany zacząłem wymachiwać rękoma. Ze strachu nie czułem zmęczenia. Trząśłem się i drżałem.

Kiedy ptaki odleciały, przyszli ludzie.

Orzekli, że jestem wysmienitym strachem na wróble. Że dzięki mnie będą mogły dojrzewać łany.

[Ryszard Marek Groński *Strach*]

Ćwiczenie 9 (przykładowe rozwiązanie)*

Już świta.

język angielski	It's dawn.
język niemiecki	Der Morgen bricht an.
język hiszpański	Está amaneciendo. // Está madrugando.
język włoski	È già l'alba.
język rosyjski	Уже светает.
język ukraiński	Вже світає.
język koreański	이미새벽입니다.

* We wszystkich zadaniach tłumaczeniowych uwzględniono siedem języków: angielski, niemiecki, hiszpański, włoski, rosyjski, ukraiński oraz koreański. Poszczególne wersje tłumaczeniowe przygotowali: Agnieszka Ślęzak-Świat (tłumaczenie na język angielski), Brigitte Schniggenfittig (tłumaczenie na język niemiecki), Agnieszka Walasek-Andrysiak (tłumaczenie na język hiszpański), Rosalba Satalino (tłumaczenie na język włoski), Natalia Moiseienko (tłumaczenie na język rosyjski i ukraiński), a także Chang Il You (tłumaczenie na język koreański).

Dnieje.

język angielski	It's getting light. // The day is breaking.
język niemiecki	Der Tag bricht an.
język hiszpański	Está amaneciendo.
język włoski	Albeggia.
język rosyjski	Светаёт.
język ukraiński	Дніє.
język koreański	낮입니다.

Ściemnia się.

język angielski	It is getting dark.
język niemiecki	Es wird dunkel.
język hiszpański	Está oscureciendo. // Está anohecendo.
język włoski	Staimbrunendo.
język rosyjski	Темнеет.
język ukraiński	Темніє.
język koreański	어두워 집니다.

Zmierzcha.

język angielski	It's dusk. // Dusk is falling.
język niemiecki	Es dämmeret.
język hiszpański	Está anohecendo.
język włoski	Si fa buio.
język rosyjski	Смеркается.
język ukraiński	Сутеніє. // Смеркає. // Вечоріє.
język koreański	황혼입니다.

Grzmi.

język angielski	It's thundering. // There's thunder.
język niemiecki	Es donnert.
język hiszpański	Está tronando / truena / hay truenos.
język włoski	Tuona.
język rosyjski	Гром гремит.
język ukraiński	Гримить.
język koreański	천둥입니다.

Błyska się.

język angielski	There is lightning.
język niemiecki	Es blitzt.
język hiszpański	Relampaguea. // Está relampagueando.
język włoski	Lampeggia.
język rosyjski	Сверкает молния.
język ukraiński	Палахтить блискавка. // Блискає.
język koreański	번개가치고있습니다.

Zbiera się na deszcz.

język angielski	It's going to rain. // It looks like rain.
język niemiecki	Regen ist im Anmarsch.
język hiszpański	Está para llover. // Va a llover. // Parece que va a llover.
język włoski	Sta per piovere.
język rosyjski	Собирается дождь.
język ukraiński	Збирається дощ.
język koreański	비가내릴것입니다.

Zanosi się na burzę.

język angielski	There's going to be a storm. // A storm is brewing.
język niemiecki	Es braut sich ein Gewitter zusammen.
język hiszpański	Está para tormenta. // Amenaza una tormenta.
język włoski	Sta per scoppiare una tempesta.
język rosyjski	Собирается гроза.
język ukraiński	Збирається гроза.
język koreański	천둥이 칠듯합니다.

Rozpadało się.

język angielski	It started to rain. // It started raining.
język niemiecki	Es hat sich eingeregnet.
język hiszpański	Llueve a cántaros.
język włoski	Piove a dirotto.
język rosyjski	Дождь усилился.
język ukraiński	Дощ посилювся.
język koreański	무너지기 시작했습니다.

Ociepliło się.

język angielski	It got / grew warmer.
język niemiecki	Es ist wärmer geworden.
język hiszpański	Han subido las temperaturas. // El tiempo ha templado.
język włoski	Fa più caldo.
język rosyjski	Потеплело.
język ukraiński	Потепліло.
język koreański	따뜻해졌습니다.

Oziębilo się.

język angielski	It got / grew colder.
język niemiecki	Es ist kälter geworden.
język hiszpański	Han bajado las temperaturas.
język włoski	Fa più freddo.
język rosyjski	Похолодало.
język ukraiński	Похолодало.
język koreański	추워졌습니다.

Pali się.

język angielski	Fire! // There's a fire!
język niemiecki	Es brennt.
język hiszpański	¡Fuego! // ¡Estalló un incendio!
język włoski	Brucia.
język rosyjski	Горит.
język ukraiński	Горить. // Палає.
język koreański	불에 타고 있습니다.

Przerwało tamę.

język angielski	The dam has broken / burst.
język niemiecki	Der Damm ist gebrochen.
język hiszpański	Se ha roto la presa.
język włoski	Ha interrotto la diga.
język rosyjski	Прорвало плотину / дамбу / запруды.
język ukraiński	Прорвало греблю.
język koreański	댐이 멈췄습니다.

Pachnie bzem.

język angielski	It smells like lilac.
język niemiecki	Es duftet nach Flieder.
język hiszpański	Huele a lila / saúco.
język włoski	Profuma di lillà.
język rosyjski	Пахнет сиренью.
język ukraiński	Пахне бузком.
język koreański	라일락 향기가 납니다.

W pokoju cuchnęło tytoniem.

język angielski	The room stank / reeked of tobacco.
język niemiecki	Im Zimmer stank es nach Tabak.
język hiszpański	En la habitación apestaba a tabaco.
język włoski	La stanza puzzava di fumo.
język rosyjski	В комнате запахло табаком.
język ukraiński	У кімнаті запахло тютюном.
język koreański	방에서 담배냄새가 납니다.

Kłuje mnie w płucach.

język angielski	I have a stabbing pain in my lungs.
język niemiecki	Es sticht mir in der Lunge.
język hiszpański	Tengo un dolor agudo de los pulmones.
język włoski	Ho una fitta ai polmoni.
język rosyjski	Колет в легких.
język ukraiński	Щимить в легенях.
język koreański	내폐를 찌릅니다.

Boli mnie w boku.

język angielski	My side hurts.
język niemiecki	Ich habe Seitenstechen.
język hiszpański	Me duele el costado.
język włoski	Mi fa male il fianco.
język rosyjski	Болит в боку.
język ukraiński	Болить у боці.
język koreański	내옆구리가아픕니다.

Mdli mnie.

język angielski	I feel sick. // I feel nauseous.
język niemiecki	Mir ist schlecht.
język hiszpański	Tengo náuseas. // Me mareo.
język włoski	Ho la nausea.
język rosyjski	Тошнит.
język ukraiński	Мене нудить.
język koreański	내속이메스껍습니다.

Szumi mi w uszach.

język angielski	There's a ringing / buzzing in my ears.
język niemiecki	Ich habe Ohrensausen.
język hiszpański	Me zumban los oídos. // Tengo zumbido de oídos.
język włoski	Sento un ronzio nelle orecchie.
język rosyjski	Шумит в ушах.
język ukraiński	Шумить у вухах.
język koreański	내귓속이웅웅거립니다.

Kręci mi się w głowie.

język angielski	I'm dizzy! // I feel dizzy.
język niemiecki	Mir ist schwindelig.
język hiszpański	Me mareo. // Me siento mareado.
język włoski	Mi gira la testa.
język rosyjski	Кружится голова.
język ukraiński	Паморочиться в голові.
język koreański	내머리가어지럽습니다.

Sparaliżowało go.

język angielski	He was paralyzed. // He got paralyzed. It paralyzed him.
język niemiecki	Es hat ihn gelähmt.
język hiszpański	Le ha paralizado (a él).
język włoski	Lo ha paralizzato.
język rosyjski	Он парализован.
język ukraiński	Його паралізувало.
język koreański	그를마비시켰습니다.

Łamie ją w kościach.

język angielski	She feels aching / pains in her bones.
język niemiecki	Die Knochen tun ihr weh.
język hiszpański	A ella le duelen los huesos.
język włoski	Soffre di reumatismi.
język rosyjski	Ломит кости.
język ukraiński	Ломить кістки.
język koreański	그녀의 뼈가 아픕니다.

Na płacz mi się zbiera.

język angielski	I feel like crying.
język niemiecki	Mir ist zum Heulen zumute.
język hiszpański	Estoy a punto de llorar.
język włoski	Mi viene da piangere.
język rosyjski	Сейчас расплачусь.
język ukraiński	Зараз розплачуся.
język koreański	내울음이 터지려합니다.

Ulżyło mu.

język angielski	He felt / was relieved.
język niemiecki	Er ist erleichtert.
język hiszpański	Él sintió alivio.
język włoski	Era sollevato.
język rosyjski	Полегчало.
język ukraiński	Полегшало.
język koreański	그는안심이되었습니다.

Przypomniało mi się.

język angielski	I just remembered. // I've just remembered.
język niemiecki	Es fiel mir wieder ein.
język hiszpański	Se me ha acordado.
język włoski	Me lo sono ricordato.
język rosyjski	Вспомнила. // Вспомнил.
język ukraiński	Згадалося. // Пригадалося.
język koreański	나는기억이났습니다.

Podoba mi się u was.

język angielski	I like it at your place.
język niemiecki	Mir gefällt es bei euch.
język hiszpański	Me gusta vuestra casa.
język włoski	Mi piace qui da voi.
język rosyjski	Мне у вас нравится.
język ukraiński	Мені у вас подобається.
język koreański	나는당신들의집이마음에듭니다.

Znudziło mi się.

język angielski	I got bored. // I felt bored.
język niemiecki	Mir wurde langweilig.
język hiszpański	Estoy aburrido de / con eso.
język włoski	Mi sono annoiato / a.
język rosyjski	Надоело.
język ukraiński	Мені набридло.
język koreański	나는지루해졌습니다.

Stało się!

język angielski	It happened!
język niemiecki	Es ist passiert.
język hiszpański	¡Ya sucedió! // ¡Ya pasó! // ¡Ya ocurrió!
język włoski	È successo!
język rosyjski	Произошло.
język ukraiński	Сталося.
język koreański	일이났습니다!

Udało się.

język angielski	There! // It worked (out).
język niemiecki	Es ist gelungen.
język hiszpański	Ha salido bien.
język włoski	Ce l'ho fatta! // Ce l'abbiamo fatta!
język rosyjski	Получилось.
język ukraiński	Вдалося.
język koreański	됐습니다.

Powiodło się nam.

język angielski	We succeeded. // We were successful.
język niemiecki	Wir hatten Glück.
język hiszpański	Tuvimos suerte. // Lo conseguimos. // Lo logramos.
język włoski	Ci siamo riusciti.
język rosyjski	Нам удалось.
język ukraiński	Пощастило.
język koreański	우리는성공했습니다.

Poszcęściło się Piotrowi.

język angielski	Peter was lucky. // Peter got lucky.
język niemiecki	Es ist Piotr geglückt.
język hiszpański	Piotr ha tenido suerte.
język włoski	Che colpo di fortuna per Piotr!
język rosyjski	Петру повезло.
język ukraiński	Петру пощастило.
język koreański	표트르는운이좋았습니다.

Ćwiczenie 10 (przykładowe rozwiązanie)

Tu się dobrze śpi.

język angielski	You (can) sleep well here. // This is a (really) good place to sleep.
język niemiecki	Es schläft sich gut hier.
język hiszpański	Se duerme bien aquí.
język włoski	Qui si dorme bene.
język rosyjski	Тут хорошо спится.
język ukraiński	Тут добре спиться.
język koreański	여기는잠이잘옵니다.

Tu się pracuje.

język angielski	You / we / one work/s here. // This is where you / we / one work/s.
język niemiecki	Hier wird gearbeitet.
język hiszpański	Aquí se trabaja.
język włoski	Qui si lavora.
język rosyjski	Тут работают.
język ukraiński	Тут працюють.
język koreański	여기에서일합니다.

Uprasza się podróżnych o zachowanie czystości.

język angielski	Keep your surroundings clean. // Visitors / Travellers are requested to keep the area clean.
język niemiecki	Die Reisenden werden gebeten auf Sauberkeit zu achten.
język hiszpański	Se ruega a los pasajeros mantener limpieza.
język włoski	Si invitano i viaggiatori a mantenere la pulizia.
język rosyjski	Путешествующих просьба соблюдать чистоту.
język ukraiński	Подорожуючих прохання дотримуватися чистоти.
język koreański	여행자들에게청결함이권장됩니다.

Zaleca się ostrożność.

język angielski	Caution is advised. // Caution.
język niemiecki	Es wird zur Vorsicht geraten.
język hiszpański	Se recomienda tomar precauciones.
język włoski	Si prega di fare attenzione.
język rosyjski	Советуют вести себя осторожно.
język ukraiński	Радять поводитися обережно.
język koreański	주의가권고됩니다.

Chorego przywieziono do szpitala.

język angielski	The sick person was brought / taken to (the) hospital.
język niemiecki	Der Kranke wurde ins Krankenhaus gebracht.
język hiszpański	Han llevado al enfermo al hospital.
język włoski	Il paziente è stato portato in ospedale.
język rosyjski	Больного привезли в больницу.
język ukraiński	Хворого привезли до лікарні.
język koreański	아픈사람들이병원에이송되었습니다.

Zakończono przygotowania do otwarcia wystawy.

język angielski	The preparations for the opening of the exhibition have been completed.
język niemiecki	Die Vorbereitungen zur Ausstellungseröffnung wurden beendet.
język hiszpański	Han acabado las preparaciones al abrir la exposición.
język włoski	Sono stati completati i preparativi per l'apertura della mostra.
język rosyjski	Подготовка к выставке завершена.
język ukraiński	Закінчено підготовку до відкриття вистави.
język koreański	전시회개막준비가완료되었습니다.

Widać plamę.

język angielski	You can see the stain. // The stain is visible.
język niemiecki	Der / Ein Fleck ist zu sehen.
język hiszpański	Se ve la mancha.
język włoski	Si vede la macchia.
język rosyjski	Видно пятно.
język ukraiński	Видно пляму.
język koreański	얼룩이 보인다.

Słychać muzykę.

język angielski	You / One can hear the music. // Music is / can be heard.
język niemiecki	Musik ist zu hören.
język hiszpański	Se oye la música.
język włoski	Si sente la musica.
język rosyjski	Слышно музыку.
język ukraiński	Чутно музику.
język koreański	음악을 듣다.

W pokoju czuć spaleniznę.

język angielski	There is a smell of burning in the room.
język niemiecki	Im Zimmer ist Brandgeruch.
język hiszpański	En la habitación huele a quemado.
język włoski	Nella stanza si sente odore di bruciato.
język rosyjski	В комнате ощущается запах гари.
język ukraiński	У кімнаті відчувається запах горілого.
język koreański	방에서 타는 냄새가 나다.

Annę stać na nowy samochód.

język angielski	Anna can afford a new car.
język niemiecki	Anna kann sich ein neues Auto leisten.
język hiszpański	Anna se puede permitir un nuevo coche.
język włoski	Anna può permettersi una macchina nuova.
język rosyjski	Анна может позволить себе купить новую машину.
język ukraiński	Анна може собі дозволити купити нову машину.
język koreański	안나는 새 차를 살 수 있습니다.

Ćwiczenie I I

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Chcę wejść do twego wnętrza,

rozejrzeć się dokoła,

nabrać ciebie jak tchu.

– Odejdź – mówi kamień. –

Jestem szczelnie zamknięty.

Nawet rozbite na części

będziemy szczelnie zamknięte.

Nawet starte na piasek

nie wpuścimy nikogo.

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Przychodzę z ciekawości czystej.

Życie jest dla niej jedyną okazją.

Zamierzam przejść się po twoim pałacu,

a potem jeszcze zwiedzić liść i kroplę wody.

Niewiele czasu na to wszystko mam.

Moja śmiertelność powinna cię wzruszyć.

[...]

Pukam do drzwi kamienia.

– To ja, wpuść mnie.

Nie szukam w tobie przytułku na wieczność.

Nie jestem nieszczęśliwa.

Nie jestem bezdomna.

Mój świat jest wart powrotu.

Wejdę i wyjdę z pustymi rękami.

A na dowód, że byłam prawdziwie obecna,

nie przedstawię niczego prócz słów,

którym nikt nie da wiary.

[Wisława Szymborska *Rozmowa z kamieniem*]

Uwaga: Orzeczenia proste podkreślono w wierszu pojedynczą linią. Są nimi następujące składniki: *pukam, wpuść, odejdź, mówi, nie wpuścimy, przychodzę, mam, nie szukam, wejdę, wyjdę, nie przedstawię*. Orzeczenia złożone podkreślono w wierszu podwójną linią. Są nimi następujące składniki: *to ja, chcę wejść, [chcę] rozejrzeć się, [chcę] nabrać (tchu), jestem zamknięty, będziemy zamknięte, jest okazją, zamierzam przejść się, [zamierzam] zwiedzić, powinna wzruszyć, nie jestem nieszczęśliwa, nie jestem bezdomna, jest wart, byłam obecna, nie da wiary*.

Ćwiczenie I 2

Bez ciebie jestem tak smutny, jak kondukt w deszczu pod wiatr.

Bez ciebie jestem wyzuty z ochoty całej na świat.

Bez ciebie jestem nieładny, bez żadnej szansy u pań!

Bez ciebie jestem bezzadny, jak piesek, co wypadł z sań.

Bez ciebie jestem za krótki na dłuższy szereg mych lat.

Bez ciebie jestem małutki i wytluc może mnie grad.

Bez ciebie jestem tak nudny, jak akademica na cześć.

Bez ciebie jestem tak trudny, że trudno siebie mi znieść.

Kimkolwiek jesteś, włóż na siebie coś i rusz!

Od stołu wstań, z imienin wyjdź, zrezygnuj z dań i przyjdź!
 Przy tobie będę pogodny, bo skądbyś smutek miał brać?
 Przy tobie będę przystojny, że mógłbym amantów grać.
 Przy tobie będę subtelny, jak woń łąbinów wśród pól.
 Przy tobie będę tak dzielny, jak ten, co zginął nam król.
 Przy tobie będę artystą, wzruszeniem duszy do łez.
 Przy tobie będę z umysłu inteligentny jak bies.
 Przy tobie w jednej osobie atletą będę ja będź
poetą, mędrce... A z kobiet dużą blondyną ty bądź!
 Więc kim byś była, włoż na siebie coś i rusz!
 Jeżeliś w śnie, z pościeli wyjdź, przeciągnij się i przyjdź!
 [Jeremi Przybora *Wezwanie*]

Stół jest stołem, wino winem
 w kieliszku, co jest kieliszkiem
 i stoi stojąc na stole.
 A ja jestem urojona,
urojona nie do wiary,
urojona aż do krwi.
 [Wisława Szymborska *Przy winie*]

Człowiek człowiekowi wilkiem
 Człowiek człowiekowi strykiem
 Lecz ty się nie daj zgnębić
 Lecz ty się nie daj spętlić
 Człowiek człowiekowi szpada
 Człowiek człowiekowi zdradą
 Lecz ty się nie daj zgłodzić
 Lecz ty się nie daj zdradzić
 Człowiek człowiekowi pumą
 Człowiek człowiekowi dżumą
 Lecz ty się nie daj pumie
 Lecz ty się nie daj dżumie
 Człowiek człowiekowi łomem
 Człowiek człowiekowi gromem
 Lecz ty się nie daj zgłuszyć
 Lecz ty się nie daj skruszyć
 Człowiek człowiekowi wilkiem
 Lecz ty się nie daj zwilczyć
 Człowiek człowiekowi bliźnim
 Z bliźnim się możesz zabliźnić
 [Edward Stachura *Człowiek człowiekowi*]

Uwaga: W utworze Jeremiego Przybory dominują orzeczenia imienne z orzecznikiem wyrażonym przymiotnikiem w mianowniku (*smutny, wyzut, nieładny, bezradny, malutki, nudny, trudny, pogodny, przystojny, subtelny, dzielny, inteligentny*); poza tym pojawiają się orzeczniki wyrażone rzeczownikiem w narzędniku (*artystą, atletą, poetą, mędrce, blondyną*), zaimkiem w narzędniku (*kimkolwiek, kim*) i wyrażeniem przyimkowym (*za krótki, w śnie*). Należy dodać, że pojawiająca się w ostatnim wersie syntagma *jeżeliś w śnie* jest skróceniem frazy *jeżeli jesteś w śnie*, zawierającej w swoim składzie orzeczenie imienne (por. 'jesteś w śnie' = 'śnisz'), w którym temat łącznika uległ elizji, a jego końcówkę fleksyjną doklejono do spójnika *jeżeli*.
 W wierszu Wisławy Szymborskiej występują orzeczniki wyrażone rzeczownikiem w narzędniku (*stołem, winem, kieliszkiem*) oraz przymiotnikiem odczasownikowym w mianowniku (*urojona*).

W utworze Edwarda Stachury wszystkie orzeczniki wyrażone są rzeczownikiem w narzędniku (por. *wilkiem, strykiem, szpadą, zdradą, pumą, dumą, łomem, gromem, wilkiem, bliźnim*), przy czym ostatni (*bliźnim*) jest osobliwy, gdyż odmienia się według deklinacji przymiotnikowej.

Ćwiczenie 13

Zdania z orzeczeniem czasownikowym (orzeczenie wytłuszczono):

Jest wiatr, co nozdrza mężczyzny **rozchyla**;

Jest taki wiatr.

Jest mróz, co szczęki mężczyzn **zmarmurza**;

Jest taki mróz.

[...]

Jest deszcz, co wargi kobiety **odmienia**;

Jest taki deszcz.

Jest blask, co uda kobiety **odslania**;

Jest taki blask.

[...]

Nie szukasz we mnie silnego ramienia,

[...]

Jest skwar, co ciała kochanków **spopiela**;

Jest taki skwar.

Jest śmierć, co oczy kochanków **rozszerza**;

Jest taka śmierć.

Oto na rośnych polanach „Wesela”

Z kości słoniowej **unoszą się** wieża

Czysta jak skwar,

Gładka jak śmierć.

Uwaga: W tych wyimkach forma *jest* nie stanowi części orzeczenia imiennego (łącznika), lecz niezależny składnik syntaktyczny, tj. orzeczenie czasownikowe o znaczeniu ‘istnieje’.

Zdania z orzeczeniem imiennym (orzeczenie wytłuszczono):

Nie jesteś dla mnie **tymianek ni róża**

Ani też „**czuła pod miesiącem chwila**” –

Lecz ciemny **wiatr**,

Lecz biały **mróz**.

Ani ci **w myśli** „klejnot zaufania”,

Lecz słony deszcz,

Lecz złoty blask.

[Stanisław Grochowiak *Upojenie*]

Uwaga: W utworze Stanisława Grochowiaka dominują orzeczenia imienne z elidowanym (wyzerowanym) łącznikiem, z kolei elementy pełniące funkcję łącznika użyte są w formie mianownika, por.: *nie jesteś tymianek ni róża*, [*nie jesteś*] „*czuła pod miesiącem chwila*”, [*jesteś*] *wiatr*, [*jesteś*] *mróz*. Orzeczenie imienne z elidowanym łącznikiem występuje też w drugiej zwrotce wiersza, por. [*jest*] *w myśli*.

Ćwiczenie 14

Jan komponuje .	Jan jest kompozytorem.
Stefan pisze powieści.	Stefan jest powieściopisarzem.
Anna śpiewa w operze.	Anna jest śpiewaczką operową.
Mój ojciec leczy chorych.	Mój ojciec jest lekarzem.
Ta pani uczy francuskiego.	Ta pani jest nauczycielką francuskiego.
Piotr dyrektoruje już cztery lata.	Piotr jest dyrektorem już cztery lata.
Robert długo spi .	Robert jest śpiochem.
Anna reżyseruje filmy.	Anna jest reżyserką filmową.
Ona często marzy .	Ona jest marzycielką.
On próżnuje całymi dniami.	On jest próżniakiem.
Maria tłumaczy książki.	Maria jest tłumaczką książek.
Ta pani sprząta u nas.	Ta pani jest naszą sprzątaczką.
Andrzej rzeźbi w drewnie.	Andrzej jest rzeźbiarzem w drewnie.
Zmęczyłam się już.	Jestem już zmęczona.
Anna zamyśliła się.	Anna jest // była zamyślona.
Zniszczyłam moją nową suknię.	Moja nowa suknia jest zniszczona.
Wszyscy uwielbiają Piotra.	Piotr jest uwielbiany przez wszystkich.

Ćwiczenie 15 (przykładowe rozwiązanie)

Piotr jest **przystojny**. (przymiotnik, mianownik)
 Zadanie jest **łatwe**. (przymiotnik, mianownik)
 Ta dziewczyna jest **śliczna**. (przymiotnik, mianownik)
 Drzewa są **wysokie**. (przymiotnik, mianownik)
 Chłopcy są **punktualni**. (przymiotnik, mianownik)
 Wszyscy są **niecierpliwi**. (przymiotnik, mianownik)
 Janek był **pierwszy**. (liczebnik porządkowy, mianownik)
 Parasol był **mój**. (zaimek dzierżawczy, mianownik)
 Brat jest **harcerzem**. (rzeczownik, narzędnik)
 Zofia była **malarką**. (rzeczownik, narzędnik)
 Syn został **lekarzem**. (rzeczownik, narzędnik)
 Bracia są **nauczycielami**. (rzeczownik, narzędnik)
 Psy są **ssakami**. (rzeczownik, narzędnik)
 Jestem **Tomek**. (imię własne, mianownik)
 Jestem **Kowalski**. (nazwisko, mianownik)
 To jest **krzesło**. (rzeczownik, mianownik)
 Pan Nowak to **dziennikarz**. (rzeczownik, mianownik)
 Oto **człowiek**. (rzeczownik, mianownik)

Ćwiczenie 16 (przykładowe rozwiązanie)

Dom został **wyremontowany**.

Dziecko zostało **upomniane**.

Książki były **interesujące**.

Chłopcy zostali **nagrodzeni**.

Pojutrze będę **biegać**.

Anna będzie **rysować**.

Piotrze, będziesz jutro **gotować**.

Chłopcy będą **spacerować**.

Tamte dziewczynki będą **malować**.

Pojutrze zacznę **sprzątać**.

Piotrze, czy już zaczynasz **malować**?

Skończyłem **zamiatać**.

Studenci przestali **notować**.

Czy mogę **pobawić się z Kasią**?

Jan chce **studiować medycynę**.

Pragnę **zostać lekarzem**.

Czy zamierzasz **pojechać na urlop**?

Postanowiłem **przeprowadzić się do Katowic**.

Usiłuję **naprawić telewizor**.

Powinienem **posprzątać pokój**.

Powinnam **przygotować się do zajęć**.

Dziecko powinno **słuchać rodziców**.

Przydawka. dopełnienie. Okolicznik

Ćwiczenie 17

Tamto śliczne dziecko śmieje się bardzo głośno bez żadnego widocznego powodu.	Dziecko się śmieje.
Jan Kowalski jest bardzo znanym na całym świecie aktorem polskim młodego pokolenia.	Jan Kowalski jest aktorem.
Już od wczoraj jesteśmy niezwykle zadowoleni z osiągniętych przez naszych sąsiadów sukcesów.	Jesteśmy zadowoleni z sukcesów.
Mój najmłodszy syn ożenił się z bardzo miłą dziewczyną już prawie dwa lata temu.	Syn się ożenił. Syn ożenił się z dziewczyną.
Ten przystojny turysta amerykański z aparatem fotograficznym w ręce zwiedza nasze miasto chyba już od tygodnia.	Turysta zwiedza miasto.
Przez całe pięć lat kochałem żonę całym sercem.	Kochałem żonę.
Ten starszy pan jest ojcem tamtej niebieskookiej dziewczynki w czerwonej sukience w białe groszki.	Pan jest ojcem (dziewczynki).
Twój stary znajomy przedstawił mnie wczoraj na przyjęciu wydanym przez Piotra wspaniałej dziewczynie o jasnych włosach koloru pszenicy.	Znajomy przedstawił mnie dziewczynie.
Piotr oprowadził swoją przyjaciółkę po całym Krakowie w ciągu jednego tylko dnia.	Piotr oprowadził przyjaciółkę po Krakowie.
Piotr jest ponad wszelką miarę bojaźliwy.	Piotr jest bojaźliwy.
Piotr bardzo boi się wszystkich swoich znajomych.	Piotr boi się znajomych.
Tamten pan przy oknie pali cały wieczór papierosa za papierosem.	Pan pali (papierosa).
Wczoraj padało od rana do wieczora bez chwili przerwy.	Padało.
Bezchmurne dotychczas niebo pokrywa się ciężkimi chmurami zwiastującymi deszcz.	Niebo pokrywa się chmurami.

Ćwiczenie 18 (przykładowe rozwiązanie)

Piotr czyta.

Piotr czyta czasopisma.

Piotr codziennie **czyta** czasopisma dla majsterkowiczów.

Mój kuzyn **Piotr** codziennie rano przed wyjściem do pracy **czyta** bardzo interesujące czasopisma dla majsterkowiczów, które podarował mu jego najlepszy przyjaciel, aby zachęcić go do czytania czegokolwiek.

Adam przypatruje się dziewczynie.

Adam uważnie **przypatruje się** dziewczynie.

Adam bardzo uważnie **przypatruje się** wysokiej dziewczynie.

Brat mojego najlepszego kolegi **Adam** od kilku minut bardzo uważnie **przypatruje się** wysokiej **dziewczynie**, która stoi przed wejściem do szkoły i rozmawia z nauczycielem matematyki.

Dziewczyna zaczęła śpiewać.

Dziewczyna zaczęła śpiewać piosenkę.

Ta sympatyczna **dziewczyna zaczęła śpiewać** angielską piosenkę.

Ta sympatyczna **dziewczyna**, którą poznałem dwa tygodnie temu, kupując w sklepie gazetę, na przyjęciu urodzinowym Hanki **zaczęła śpiewać** popularną angielską piosenkę o marynarzu, który, nikomu nic nie mówiąc, wyruszył w podróż dookoła świata.

Ojciec jest zadowolony.

Ojciec jest wreszcie **zadowolony**.

Ojciec mojego kolegi **jest** wreszcie **zadowolony**.

Po pięciu latach od założenia firmy **ojciec** mojego najlepszego kolegi z klasy **jest** wreszcie bardzo **zadowolony**, ponieważ podpisał wczoraj kontrakt z poważnym zagranicznym inwestorem, z którym zawsze chciał współpracować.

Kobieta jest piosenkarką.

Ta **kobieta jest** piosenkarką.

Ta **kobieta jest** znaną piosenkarką.

Ta **kobieta** w czerwonym kapeluszu i czarnym skórzanym płaszczu, którą wczoraj wieczorem widzieliśmy, wychodząc z teatru, **jest** znaną na całym świecie piosenkarką jazzową, a jej piosenki stale zajmują pierwsze miejsce na liście przebojów.

Dziecko śpi.

Trzyletnie **dziecko śpi**.

Trzyletnie **dziecko śpi** w pokoju.

Trzyletnie **dziecko** sąsiadów, którzy wprowadzili się do naszej kamienicy miesiąc temu, **śpi** w swoim pokoju już ponad godzinę, a jego rodzice po cichutku sprzątają mieszkanie, ponieważ spodziewają się znajomych, których nie widzieli od dawna.

Chłopiec śpieszy się.

Miły **chłopiec śpieszy się**.

Miły **chłopiec śpieszy się** na spotkanie z kolegami.

W każdą środę tuż po szkole ten niezmiernie miły **chłopiec**, o którym ci tyle opowiadałem, **śpieszy się** na spotkanie z jego kolegami z podwórka, którzy zawsze o tej samej porze czekają na niego przy starym dębie stojącym przed wejściem do szkoły.

Błyska się.

Od kilku dni **błyska się**.

Od kilku dni **błyska się** w naszej okolicy.

Już od kilku dni wieczorem około godziny 18.00 **błyska się** i grzmi w naszej okolicy, lecz po dwudziestu minutach niebo uspokaja się i nie spada ani jedna kropla deszczu.

Padalo.

Wczoraj **padalo**.

Wczoraj **padalo** przez ponad godzinę.

Wczoraj rano, gdy pojechaliśmy z babcią Krysią i dziadkiem Romanem na wycieczkę za miasto, **padalo** przez ponad godzinę, lecz później rozpogodziło się i słońce świeciło aż do wieczora.

Ćwiczenie 19 (przykładowe rozwiązanie)

Uwaga: W przykładzie zaprezentowanym w ćwiczeniu wyjściową strukturę zamieniono (przetransformowano) kolejno na:

1. stronę bierną,
2. żądanie / życzenie (wołacz + zdanie rozkazujące),
3. pytanie o rozstrzygnięcie (zdanie pytające),
4. negację zdania wyjściowego,
5. rozbudowaną nominalizację.

Piotr czyta książkę.

Książka jest uważnie czytana przez Piotra. (strona bierna)

Piotrze, czytaj książkę! (żądanie; wołacz + zdanie rozkazujące)

Czy Piotr czyta książkę? (zdanie pytające)

Piotr nie czyta książki. (negacja zdania wyjściowego)

Czytanie książki przez Piotra zdenerwowało Annę. (rozbudowana nominalizacja)

Anna boi się.

Anno, bój się!

Czy Anna się boi?

Anna nie się boi.

Uwaga: W przypadku podanego zdania nie są możliwe pasywizacja (transformacja bierna) i nominalizacja.

Piotr jest zadowolony.

Piotrze, bądź zadowolony!

Czy Piotr jest zadowolony?

Piotr nie jest zadowolony.

Zadowolenie Piotra denerwowało Annę.

Uwaga: W przypadku podanego zdania nie jest możliwa pasywizacja (transformacja bierna), a wypowiedzenie *Piotrze, bądź zadowolony!* może być interpretowane nie tyle jako rozkaz, co jako życzenie nadawcy ‘chcę, abyś był zadowolony’.

Adam śpi.

Adamie, śpij!

Czy Adam śpi?

Adam nie śpi.

Spanie Adama denerwowało Annę.

Uwaga: W przypadku podanego zdania nie jest możliwa pasywizacja (transformacja bierna), ponieważ *spać* to czasownik nieprzechodni.

Ćwiczenie 20

zdanie	dopełnienie
Spojrzałem na jego bose nogi.	<i>na nogi</i> – wyrażenie przyimkowe
Henryk chwycił mnie za rękę.	<i>mnie</i> – zaimek rzeczowny w bierniku <i>za rękę</i> – wyrażenie przyimkowe
Komu dałeś nasz numer telefonu?	<i>komu</i> – zaimek rzeczowny w celowniku <i>numer</i> – rzeczownik w bierniku
Matka jest poważnie chora na serce.	<i>na serce</i> – wyrażenie przyimkowe
Gardło bolało go trochę.	<i>go</i> – zaimek rzeczowny w bierniku
Paweł niechętnie z nami rozmawia.	<i>z nami</i> – wyrażenie przyimkowe
Dziewczyna wzruszyła ramionami z pogardą.	<i>ramionami</i> – rzeczownik w narzędniku
Piotr pozbył się kłopotów.	<i>kłopotów</i> – rzeczownik w dopełniaczu
Nauczyciel długo egzaminował malca.	<i>malca</i> – rzeczownik w bierniku
Proszę odłożyć słuchawkę.	<i>słuchawkę</i> – rzeczownik w bierniku
Przyniosłem ci coś do picia.	<i>ci</i> – zaimek rzeczowny w celowniku <i>coś</i> – zaimek rzeczowny w bierniku
Dzieci nie traktują świata poważnie.	<i>świata</i> – rzeczownik w dopełniaczu
On pokazuje tę fotografię wszystkim znajomym.	<i>fotografię</i> – rzeczownik w bierniku <i>znajomym</i> – rzeczownik w celowniku
Czy zjadłeś już śniadanie?	<i>śniadanie</i> – rzeczownik w bierniku
Ktoś mi podnosi głowę.	<i>mi</i> – zaimek rzeczowny w celowniku <i>głowę</i> – rzeczownik w bierniku
Czy ci pomóc?	<i>ci</i> – zaimek rzeczowny w celowniku
Stukał bez przerwy palcami po szybie.	<i>palcami</i> – rzeczownik w narzędniku <i>po szybie</i> – wyrażenie przyimkowe
Adaś jest chyba podobny do ojca.	<i>do ojca</i> – wyrażenie przyimkowe
Orkiestra grała znaną symfonię.	<i>symfonię</i> – rzeczownik w bierniku
Pani Barbara świetnie tańczy walca.	<i>walca</i> – rzeczownik w bierniku
Hrabia malował wyłącznie skały i pustynie.	<i>skały i pustynie</i> – szereg (łączny) rzeczowników w bierniku
Gospodarz przyjął nas z otwartymi ramionami.	<i>nas</i> – zaimek rzeczowny w bierniku
Uczyłem jego syna geografii.	<i>syna</i> – rzeczownik w bierniku <i>geografii</i> – rzeczownik w dopełniaczu

Ćwiczenie 21

czasownik	dopełnienie (dopełnienia) odpowiadające na pytanie (pytania)	przykład
śpiewać	1. co	Jan śpiewa piosenkę.
zgodzić się	1. na co 2. z kim / czym 3. z czym 4. do kogo / czego (na kogo // za kogo)	Jan zgodził się na wyjazd. Jan zgadza się z Piotrem. Wyniki zgadzają się z obliczeniami. Jan zgodził się do pana na / za parobka.
bać się	1. kogo / czego 2. o kogo / co	Jan boi się kotów. Jan boi się o swoje dzieci.
cieszyć się	1. z kogo / czego 2. na co 3. kim / czym	Jan cieszy się z wyjazdu syna. Jan cieszy się na wyjazd. Jan cieszył się ładną pogodą.

przekonać	1. kogo, o czym 2. kogo, do kogo / czego	Jan przekonał Marię o swojej niewinności. Jan przekonał Marię do zmiany zdania.
radzić	1. nad czym // o czym 2. komu, co	Jan radzi nad projektem // o projekcie. Jan radzi córce wyjazd za miasto.
prosić	1. o co	Jan prosi o pomoc.
oddać	1. co, (komu)	Jan oddał bratu pieniądze.
sprzedać	1. coś, (komu), (za co)	Jan sprzedał auto koledze za 15 tysięcy.
dać	1. co, komu	Jan dał kwiaty Marysi.
interesować się	1. czym	Jan interesuje się sportem.
zabić	1. kogo / co, (czym)	Jan zabił kurę (siekierą).
malować	1. co / kogo, (czym)	Jan maluje graffiti sprayem.
grać	1. z kim // przeciw komu, w co, (o co)	Jan gra z Markiem w tenisa.
myśleć	1. o czym // nad czym 2. o kim / czym	Jan myśli o projekcie // nad projektem. Jan myśli o żonie i dzieciach.
szanować	1. kogo, (za co) 2. kogo, jako kogo	Jan szanuje Pawła za odwagę. Jan szanuje Pawła jako naukowca.
pisać	1. co 2. o czym 3. (komu), o kim / czym	Jan pisze list. Jan pisze o strajkach w stoczni. Jan pisze Marysi o swych rodzicach.
przyglądać się	1. komu / czemu	Jan przygląda się Marysi.
ofiarować	1. komu / czemu, co	Jan ofiarował Marysi pomoc.
kochać	1. kogo / co	Jan kocha Marysię.
rozpatrywać	1. co	Jan rozpatruje sprawę.

Ćwiczenie 22

Szukałem jej przez lata

Za siódmą górą i za siódmą rzeką.

[Jan Brzękowski *Kulka rtęci*]

Twoje miejsce nie w środku stołu

stań za bramą

za fasadą

stań za imieniem

[Urszula Kozioł ***]

Marzenie szło przed tobą w pewnym oddaleniu,

Szło za tobą, szło z prawej, z lewej strony – obok,

Widzialne, niewidzialne, czytelne na cieniu,

Bliskie jak dym z ogniska i tworzące obłok.

[Mieczysław Jastrun *Podpis*]

Tu jestem

[...]

Ścieżka jest prosta. Jesteśmy na skraju,

Tam w dole dzwonek w wiosce się odzywa.

[Czesław Miłosz *Odnalezienie*]

Tam wrócić, gdzie w otwartych drzwiach

Słonecznik gęsty stał na czatach.

[Mieczysław Jastrun *Wakacje*]

że przez tkaninę dostrzeże błysk, który stopi jego córkę. [...]

Hipiasz stoi w pierwszym szeregu żołnierzy. Widzi tylko małe usta Ifigenii, które łamią się od płaczu, jak wtedy, gdy zrobił jej straszną awanturę za to, że wpina kwiaty we włosy i daje się zaczepiać na ulicy nieznajomym mężczyznom.

[Zbigniew Herbert *Ofiarowanie Ifigenii*]

Pod tymi pniami są moje mogiły

Tu mi się wilgotne sny moje przyśniły

Na tych kamieniach księżyc rozdawał kołacze

Tutaj rosami moja prawda płacze

Listkami słówkami tu potrząsnę łożę

Pod tymi korzeniami do snu się ułożę

Tu w twoich niedźwiedzich zapomnę się łapach

Tutaj wierzbowy wciągnę w nozdrza zapach

[Jarosław Iwaszkiewicz *Pod tymi pniami są moje mogiły*]

kiedy leży

przebity włócznią

a usta jego rany

domykają się

nie widzi

ani morza

ani miasta

ani przyjaciela

widzi

tuż przy twarzy

tamaryszek

[Zbigniew Herbert *Tamaryszek*]

Czas

Nie ma

Nigdzie

Domu

[Mieczysław Jastrun *Ciemne serce*]

Ćwiczenie 23

O dziewiątej rano usłyszałam cichy gwizd Cyryla i zeszłam na plażę.

O północy chmury, które zbierały się przez cały dzień, pękły nagle.

I telefon dzwonił nocą, o najmniej spodziewanych porach.

Spostrzegłem w tamtej chwili, że wcale jej nie lubię.

Piotr czasami wraca nocą.

Nigdy nie widziałam wsi na wiosnę.

Krępujące było przypominanie sobie tego w wieku 82 lat.

Od drugiego października do czternastego lipca ani raz nie zastanawiałam się, jak spędzić czwartek.

Pewnej nocy, po zamknięciu kawiarni, wszyscy poszli do „Sfinksa” i ja z nimi.

Za każdym jej powrotem rezerwowała dla niej pokój.

Spotkamy się przy śniadaniu.

Podczas trzeciej przerwy powiedział mi, że jego żona nigdy nie chce pójść z nim do teatru.

Przy deserze oznajmił, że ma coś do załatwienia na wsi.

Świeżość poranka zwiastowała powrót ładnej pogody po wielu dniach deszczu.

Kwadrans po oznaczonej porze zadawano sobie jeszcze niespokojne pytanie, czy zjawia się słuchacze.

Marek przyrzekł pomóc mu po zrobieniu jeszcze paru zdjęć.

Przypadek sprawił, że na dwa dni przed naszym wyjazdem w Krakowie zjawiała się jego siostra.

Paweł wrócił trochę przed siódmą.

Anna miała przyjechać najwcześniej za tydzień.

Jeszcze przeszło godzina do zamknięcia biblioteki.

Chodźmy obejrzeć to z bliska przed przyjazdem pociągu.

Jacek wrócił do domu wcześniej niż Anna.

Zdawało się, że lada chwila zacznie płakać.

Ćwiczenie 24

Konstruktor Trurl sporządził raz maszynę, która umiała robić wszystko na literę *n*.

Kiedy maszyna była gotowa, na próbę konstruktor kazał jej zrobić nici, potem nanizać je na naparstki, następnie wrzucić wszystko do sporządzonej nory.

Już koło południa panowała martwa cisza.

Tytuł ten skojarzył mi się w tej chwili z telewizorem.

Jako młody wówczas autor łudziłem się, że ludzie po przeczytaniu mojej książki zapamiętają, co tam było napisane.

Profesor najpierw zamyślił się, a następnie zabrał głos.

Byłem wówczas w Brazylii.

Maszyna zawarczała i po chwili plac przed domem wypełnił się tłumem naukowców.

Zanim maszyna zatrzymała się, znikły już niektóre stworzenia.

Już o świcie słyszało się odgłosy pracy.

Przed laty rzeczywiście mieszkała w Pacanowie rodzina o nazwisku Koza.

Ćwiczenie 25 (przykładowe rozwiązanie)

okolicznik czasu	zdanie
nigdy	Nigdy tego nie zrobię.
kiedykolwiek	Czy ktoś kiedykolwiek tam pojechał?
kiedyś	Kiedyś pojedziemy nad morze.
w przeddzień	W przeddzień wyjazdu rozchorowała się poważnie.
dawno temu	Dawno temu ludzie lepili garnki z gliny.
w zeszłym roku	W zeszłym roku zdałem egzamin na prawo jazdy.
przed wiekami	Przed wiekami na dworach tańczono menueta.
ubiegłej zimy	Ubiegłej zimy rzadko padał śnieg.
ostatnio	Ostatnio zapomniałem parasola w sklepie.
w tamtym tygodniu	W tamtym tygodniu byłem na koncercie w filharmonii.
zanim*	Posprzątaj pokój, zanim przyjdą goście.
przedwczoraj	Przedwczoraj miałem zajęcia do piętnastej.
pojutrze	Pojutrze zaczynają się wakacje.
w wigilię	W wigilię naszej rocznicy ślubu spotkamy się z przyjaciółmi.
dawniej	Dawniej wierzono w duchy.

Uwaga: Leksem *zanim* jest spójnikiem wprowadzającym zdanie podrzędne okolicznikowe czasu i w związku z tym nie może pełnić samodzielnej funkcji składniowej, tj. być okolicznikiem czasu.

Ćwiczenie 26

Moi znajomi traktują mnie jak wroga.
Z przyjemnością napiję się herbaty.
 Piotr przygląda się bacznie szczeniakowi.
 Pies skakał na ludzi znieścaka.
 Muszę zacząć budować życie na nowo.
 Upadł do jej kolan jak kłębek włóczki.
 Adam mówił, jąkając się.
 Lubię podróżować samochodem.
 Piotr odpowiedział mi szeptem.
 Nie zmęczysz się wcale. Pójdziemy wolnym krokiem.
 Czy mówisz biegle po niemiecku?
 Wczoraj Adam zacerwienił się jak burak.
 Piotr upiera się jak osioł przy swoim zdaniu.
 Piotr zaczął się wycofywać tyłem.
 Anna spojrzała na nas z niechęcią.
 Umówiłam się z Piotrem telefonicznie.

Uwaga: W zdaniu *Adam mówił, jąkając się*, imiesłów *jąkając się* można również uznać za odrębne wypowiedzenie składniowe, ściślej: imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego sposobu.

Ćwiczenie 27

Okoliczniki przyczyny występują w zdaniach:

Dziecko skakało z radości.
Ze strachu zamknęłam oczy.
 Miliony ludzi wciąż giną z głodu.
 Mówca ochrypl od krzyku.
 Odpocznij, jesteś zdyszany od biegu.
 Anna ucieszyła się na widok brata.
 Przyjechałeś na prośbę Anny?
 Dziadek zmarł na serce.
Przez nieuwagę wzięłam wczoraj twój parasol.
 Adam powiedział to przez zazdrość.
 Sklep zamknięty z powodu choroby personelu.
 Wycieczka nie odbyła się z powodu złej pogody.
Wobec argumentów kobiecych zawsze jestem bezbronny.

Okoliczników przyczyny nie ma w zdaniach:

Nie jestem zadowolona z zakupów.
 Śmiejesz się z mojego dowcipu?
 Adam był zaskoczony twoim zachowaniem.
 Cieszę się nowym samochodem.
 Zdenerwowałeś mnie tą wiadomością.

Podkreślone w tych wypowiedzeniach składniki to dopełnienia.

Ćwiczenie 28

Wszystkie moje przyjaciółki traktują życie bardzo powierzchownie.
Daj mi trochę więcej miodu.
Już prawie kończę ten sweter.
Mam za mało pieniędzy.
Ten płaszcz jest na ciebie za duży.
Anna jest bardzo zmęczona, za szybko idziemy.
Jesteś zbyt niedyskretny.
Wydaje mi się, że Anna jest trochę zazdrosna o męża.
Tej wody jest w garnku za mało.
Nie mam zbyt wiele czasu, spieszę się bardzo.
Mam bardzo dużo wolnego czasu.

Ćwiczenie 29

Zaraz pójde po zakupy.
Adam przyszedł do nas po radę.
Chcesz iść na spacer?
Jutro pójdziemy na koncert.
Ułożyłam dziecko do snu.
Przygotuj listy do wysłania.
Przedwczoraj zaniósłam bieliznę do prania.
Jacek powiedział to dla żartu.
Jan spaceruje zawsze wieczorem dla zdrowia.
Popracuj trochę dla dobra ogółu.
Jan pobiegł otworzyć drzwi.
Jan dużo podróżował w poszukiwaniu pracy.
U nas wiele rzeczy robi się na pokaz.
Idź spać!
Dzieci, chodźcie już jeść.
Adam przyjechał odwiedzić znajomych.

Ćwiczenie 30

Jan zadzwonił do drzwi raz i drugi, ale nikt nie otwierał.
Poczekaj na mnie chwilkę.
Wolę go tysiąc razy niż ciebie.
Agata waży już sto kilo.
Szłam pieszo pięć kilometrów.
Ktoś zastukał do drzwi dwa razy.
Buduje się tu jezdnię szeroką na pięć metrów.
Pracujemy po dziesięć godzin na dobę.
Płaciłem za bilet po sto złotych.
Piotr jest starszy od Jacka o trzy lata.
Znowu spóźniłaś się o godzinę.
Dziadek ma chyba ze sto lat.
Nieuwaga będzie pana dużo kosztować.

Ćwiczenie 31

Mimo deszczu poszliśmy do lasu.

I w Paryżu nie robią z owsa ryżu.

Nawet dokuczliwy dzwonek telefonu nie obudził Piotra.

Wbrew matce pojechałem nad morze.

Pomimo zmęczenia kontynuowaliśmy podróż.

Ćwiczenie 32 (przykładowe rozwiązanie)

rodzaj okolicznika	zdanie
okolicznik miejsca	Jutro wyjeżdżam do Wiednia . Za miesiąc udam się do Poznania . Spotkam się z Anną w kawiarni .
okolicznik sposobu	Zaczął się wycofywać tyłem . Anna spojrzała na niego ukradkiem . Zrobiłem to po cichu .
okolicznik celu	Zrobiłem to dla żartu . Pobiegłem dla zdrowia . Przyjechał do Warszawy pobawić się .
okolicznik przyczyny	Śmiał się z byle powodu . Dawniej ludzie walczyli o pokój . Wyszedłem z powodu hałasu .
okolicznik przyzwolenia	Poszliśmy na spacer mimo deszczu . Wbrew przypuszczeniom Anna nie przeszkodziła mi w pracy. Kazali to przywieźć tu wbrew naszej woli .
okolicznik stopnia	Zadzwoił do drzwi dwa razy . Piotr czekał na córkę chwilę . Mniej więcej za pół roku połączymy się z Anną w Krakowie.

Ćwiczenie 33

Wystrzelił dla postrachu w powietrze.

dla postrachu – okolicznik celu

Zawsze w tym miejscu spotykaliśmy się twarzą w twarz.

zawsze – okolicznik czasu

w (tym) miejscu – okolicznik miejsca

twarzą w twarz – okolicznik sposobu

Anna ułożyła się wygodnie na kanapie.

wygodnie – okolicznik sposobu

na kanapie – okolicznik miejsca

Bez płaszcza drżałem z zimna.

z zimna – okolicznik przyczyny

Głodne dzieci jadły obiad z apetytem.

z apetytem – okolicznik sposobu

Piotr spojrzał na nas przez ramię z pogardą.

przez ramię – okolicznik sposobu

z pogardą – okolicznik sposobu

Maria szła, lekko kulejąc.

lekko – okolicznik stopnia i miary

kulejąc – okolicznik sposobu

Uwaga: Imiesłów *kulejąc* wraz z towarzyszącym mu określeniem *lekko* może być ponadto interpretowany jako imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego, podrzędny względem zdania *Maria szła*, co sugeruje m.in. użycie w analizowanym wypowiedzeniu przecinek*.

Z powodu uszkodzenia mostu ruch samochodowy skierowano na Warszawę.

z powodu uszkodzenia – okolicznik przyczyny

na Warszawę – okolicznik kierunku (okolicznik miejsca)

U nas wszystko robi się na pokaz.

na pokaz – okolicznik celu

Anna spojrzała mu w oczy pytając i z trwogą.

w oczy – okolicznik miejsca

pytając i z trwogą – okolicznik sposobu (szereg łączny okoliczników sposobu)

Pobiegłem natychmiast otworzyć drzwi.

natychmiast – okolicznik czasu

otworzyć – okolicznik celu

Uwaga: Formę *natychmiast* można za Stanisławem Jodłowskim uznać też za okolicznik stadium, który jest typem zbliżonym do okolicznika czasu**, albo za modulant, tj. element niepełniący żadnej funkcji składniowej***.

Jan wiele podróżował po świecie.

wiele – okolicznik stopnia i miary

po świecie – okolicznik miejsca

Działo się to przed wielu laty.

przed wielu laty – okolicznik czasu

Wczoraj długo stałem w zamyśleniu nad rzeką.

wczoraj – okolicznik czasu

długo – okolicznik stopnia i miary

w zamyśleniu – okolicznik akcesoryjny (okoliczności towarzyszących)

nad rzeką – okolicznik miejsca

Uwaga: Wyrażenie *w zamyśleniu* może być interpretowane także jako okolicznik sposobu (tak np. przez Zenona Klemensiewicza odczytany jest składnik *w milczeniu* w zdaniu *Siedzę w milczeniu*)****.

* Szerzej na temat podwójnej interpretacji tego typu konstrukcji pisze Marek Ruszkowski w książce *Kategorie pośrednie w składni polskiej*, Kielce 2001, s. 20.

** Zob. S. Jodłowski, *Podstawy składni polskiej*, Warszawa 1976, s. 92.

*** Szerzej na ten temat: M. Ruszkowski, *Kategorie pośrednie w składni polskiej...*, s. 44–47.

**** Zob. Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej*, Warszawa 1968, s. 51. Szerzej na temat trudności w odróżnieniu okolicznika akcesoryjnego od okolicznika sposobu pisze Marek Ruszkowski w książce *Kategorie pośrednie w składni polskiej...*, s. 49–50.

Zaczerwieniłem się bez żadnego powodu.

bez powodu – okolicznik przyczyny

Ćwiczenie 34 (przykładowe rozwiązanie)

Macie może tę krótką czerwoną sukienkę z cekinami i w białe groszki?

W przedostatniej sali na czwartym piętrze stał w kącie **najlepszy w naszym kraju** doktor **językoznawstwa polonistycznego**.

Do **dużego** pokoju weszła wysoka, **szczupła** dziewczyna w **dużej czarnej sukni z cekinami i białej bluzce z dużym dekoltem**.

Reszta **uczniów naszej klasy** zbliżyła się do **dużego okna z zielonymi firankami w białe groszki**.

Ponowne oglądanie **tych wszystkich amerykańskich filmów sensacyjnych** mnie nudzi.

Chudy, bezdomny pies z długimi uszami i małą białą łatką na grzbiecie siedział spokojnie.

Na stole w **pokoju mojej najstarszej siostry** stał **duży porcelanowy wazon z pięknymi czerwonymi goździkami i białymi tulipanami z naszego ogródka**.

Mieszkańcy naszego osiedla domagają się **szybkiego odnowienia starego pomnika upamiętniającego powstańców śląskich**.

Najnowsza książka **mojego ulubionego pisarza z Argentyny** jest ciekawa.

Ojciec **mojego kolegi z klasy** przyjął ze smutkiem wiadomość o **ciężkiej chorobie swojej żony**.

Wczoraj miałem **idealną** okazję do poznania **tej ślicznej dziewczyny o łagodnym uśmiechu i miłym spojrzeniu**.

Popełniłeś kilka **rażących błędów ortograficznych**.

Cesarz **Francuzów** dał **upragnioną** wolność **ciemieżonym** chłopom.

Ćwiczenie 35

Nadeszła pora działać.

działać – przydawka bezokolicznikowa

Rzut dyskiem jest w dziejach ludzkości jedną z najstarszych dyscyplin sportowych.

dyskiem – przydawka rzeczowna (narzędnikowa)

sportowych – przydawka przymiotna

jedną z najstarszych – przydawka wyrażona skupieniem wyrazowym

w dziejach – przydawka rzeczowna (przyimkowa)

ludzkości – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

Całą noc z niedzieli na poniedziałek mój znajomy spędził w pociągu pośpiesznym.

całą – przydawka przymiotna

z niedzieli na poniedziałek – przydawka (przyimkowa) wyrażona skupieniem wyrazowym

mój – przydawka przymiotna (zaimkowa)

pośpiesznym – przydawka przymiotna

Powiem ci w wielkim zaufaniu jedną rzecz.

wielkim – przydawka przymiotna

jedną – przydawka liczebnikowa

Leżał tam w szpitalu podczas drugiej wojny światowej.

drugiej – przydawka liczebna

światowej – przydawka przymiotna

Zauważyłem niezwykłego ptaka fruwającego między chmurami.

niezwykłego – przydawka przymiotna

fruwającego – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

To kobieta anioł, szanowana przez wszystkich za pełną godności postawę.

anioł – przydawka rzeczowna w związku zgody

szanowana – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

przez wszystkich – przydawka przyimkowa

za postawę – przydawka przyimkowa

pełną – przydawka przymiotna

godności – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

za pełną godności postawę – przydawka wyrażona skupieniem wyrazowym

Uwaga: Składniki *przez wszystkich* i *za postawę* mogą być interpretowane jako dopełnienia przyimkowe, ponieważ określają czasownik w formie imiesłowu, tj. składnik *szanowana*.

My jesteśmy narodem, który z natury nie jest ponury.

z natury – przydawka rzeczowna (przyimkowa)

Doktor Tomasz Nowak przybył z niewielkim spóźnieniem.

Tomasz Nowak – przydawka rzeczowna w związku zgody

niewielkim – przydawka przymiotna

Adam to ten mały chłopczyzna, który pomagał głównemu kucharzowi.

ten – przydawka przymiotna (zaimkowa)

mały – przydawka przymiotna

głównemu – przydawka przymiotna

Zostało mi jeszcze tyle nadziei, aby rozpocząć wszystko na nowo.

tyle – przydawka liczebna

Za miesiąc dam ci stanowczą odpowiedź.

stanowczą – przydawka przymiotna

Był synem człowieka pochowanego w Panteonie.

człowieka – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

pochowanego – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

Adam pochylony nad mapą wojskową rozmyślał.

pochylony – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

wojskową – przydawka przymiotna

Przy stoliku obok siedział ktoś obcy.

obok – przydawka przysłówkowa

obcy – przydawka przymiotna

Spali takim twardym snem, że nie obudził ich nawet hałas.

takim – przydawka przymiotna (zaimkowa)

twardym – przydawka przymiotna

Uwaga: Wyrażenie *twardym snem* można też potraktować całościowo i uznać za okolicznik sposobu lub stopnia i miary o znaczeniu ‘mocno’.

Od zniknięcia chłopca nic się nie zmieniło.

chłopca – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

Czytanie książek, tak chwalonych przez pana, przyniesie mi utraconą radość życia.

książek – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

chwalonych – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

utraconą – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

życia – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

Okulary przeciwsłoneczne ułatwiają przyglądanie się zachodowi słońca.

przeciwsłoneczne – przydawka przymiotna

zachodowi – przydawka rzeczowna (celownikowa)

słońca – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

Zainteresowanie filatelistyką bywa niekiedy bardzo kosztowne.

filatelistyką – przydawka rzeczowna (narzędnikowa)

Chodzenie daleko po chleb zawsze mnie męczyło.

daleko – przydawka przysłówkowa

po chleb – przydawka rzeczowna (przyimkowa)

Rozmowa z kierowcą surowo wzbroniona.

z kierowcą – przydawka rzeczowna (przyimkowa)

Opowiadanie o dawnym życiu sprawiało mu widoczną przyjemność.

o życiu – przydawka rzeczowna (przyimkowa)

dawnym – przydawka przymiotna

widoczną – przydawka przymiotna

Wczorajszy wieczór był dla nas decydującą próbą.

wczorajszy – przydawka przymiotna

decydującą – przydawka przymiotna (imiesłowowa)

Do pokoju weszła nowa osoba, przystojna i młoda.

nowa – przydawka przymiotna

przystojna – przydawka przymiotna

młoda – przydawka przymiotna

Jako już niemłody mężczyzna poślubił piękną, młodziutką dziewczynę imieniem Maria.

niemłody – przydawka przymiotna

piękną – przydawka przymiotna

młodziutką – przydawka przymiotna

imieniem Maria – przydawka rzeczowna

Nie miał jeszcze okazji słuchać tego pianisty.

słuchać – przydawka bezokolicznikowa (osobliwa)

tego – przydawka przymiotna (zaimkowa)

Nie wiem, kiedy mi się zdarzy podobna okazja podróżować po Europie.

podobna – przydawka przymiotna

podróżować – przydawka bezokolicznikowa (osobliwa)

Reszta gości rozmawiała z ożywieniem.

gości – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

Dom hrabiego stał na niewielkim wzgórzu.

hrabiego – przydawka rzeczowna (dopełniaczowa)

niewielkim – przydawka przymiotna

Czy masz jakieś plany na ten wieczór?

jakieś – przydawka przymiotna (zaimkowa)

ten – przydawka przymiotna (zaimkowa)

Mam jeszcze inny dokument.

inny – przydawka przymiotna (zaimkowa)

Rodzaje wypowiedzeń pojedynczych

Ćwiczenie 36

Tłumy.

Ścisk.

Przy głowie głowa.

Prasa.

Łoża honorowa.

Nagły zamęt.

Głowy w prawo.

Co tam?

Siadać.

Są już...

Brawo!!!

Cieślik. Gędek. Łącz. Jandula.

Dobre miny.

Dziś się uda!

Dwa do zera...

Trzy do dwóch...

Siadać!!!

Nerwy.

Zamęt.

Ruch.

Nasi.

Sędzia.

Ich drużyna.

Piłka.

Gwizdek.

Nasz zaczyna.

[...]

[Jerzy Jurandot *Mecz międzypaństwowy*]

O, zielony Konstanty, o, srebrna Natalio!

Cała wasza wieczera dzbanuszek z konwalia;

Wokół dzbanuszka skrzacik chodzi z halabardą,

Broda siwa, lecz dobrze splamiona musztardą,

Widać, podjadł, a wyście przejedli i fanty –

O, Natalio zielona, o, srebrny Konstanty.

[Konstanty Ildefons Gałczyński *O naszym gospodarstwie*]

- Kto ty jesteś?
- Polak mały.
- Jaki znak twój?
- Orzeł biały.
- Gdzie ty mieszkasz?
- Między swemi.
- W jakim kraju?
- W polskiej ziemi.
- Czym ta ziemia?
- Mą ojczyzną.
- Czym zdobyta?
- Krwią i blizną.
- Czy ją kochasz?
- Kocham szczerze.
- A w co wierzysz?
- W Polskę wierzę.
- Czym ty dla niej?
- Wdzięczne dziecię.
- Coś jej winien?
- Oddać życie.

[Władysław Bełza *Katechizm polskiego dziecka*]

JUDASZ

Chciałabyś podnieść tę piłkę? Ona jest bardzo ciężka. Waży pięć kilo albo dziesięć.

MŁODZIUTKA BLADA

To po co taka piłka?

JUDASZ

Żeby nią rzucali tacy duzi chłopcy.

MŁODZIUTKA BLADA

Więksi od pana?

JUDASZ

Więksi. Od tego rzucania rosną im muskuły.

[Ireneusz Iredyński *Żegnaj, Judaszu*]

PIOTR

Judasz, a ty? Jakie masz kontakty z policją?

JUDASZ

Żadnych.

PIOTR

Żadnych?... Hmm... A kto zostawił ci te blizny, co?

JUDASZ

Policja.

PIOTR

I co dalej?

JUDASZ

Nic.

PIOTR

Nic? To znaczy, wytrzymałeś takie bicie, co?

JUDASZ

Jak widać.

PIOTR

I nic im nie powiedziałaś?

JUDASZ

Piotr, czego ty właściwie chcesz?

PIOTR

Od zadawania pytań to ja tu jestem. Jak długo cię bili?

JUDASZ

Przez tydzień.

PIOTR

Codziennie?

[...]

[Ireneusz Iredyński *Żegnaj, Judaszu*]

Ćwiczenie 37

Uwaga: Wypowiedzenia niewerbalne podkreślono, a możliwe uzupełnienia pominiętego czasownika zapisano w odpowiednich miejscach w nawiasie kwadratowym.

Dziecko rządzi kobietą, kobieta – [rządzi] mężczyzną, a on dopiero [rządzi] światem.
[Hippolyte Taine]

Kawa nigdy nie może być za mocna, a piękna kobieta [nie może być] za słaba.
[Jerzy Andrzejewski]

Bóg także próbował być autorem: jego proza to [jest] mężczyzna, poezja – to [jest] kobieta.
[Napoleon Bonaparte]

Kobieta to [jest] taki sam mężczyzna jak ja, tylko bardziej odporny i innej płci.
[Bogdan Łazuka]

– W jakich zawodach kobiety są najbardziej na miejscu?
– W życiu pozadomowym? Wszędzie tam, gdzie kobieta ma się podobać albo opiekować innymi.
[Franciszek Starowieyski]

– Kiedy zaczął pan malować?
– Profesjonalnie? Bardzo późno [zacząłem malować]. Na drugim roku studiów [zacząłem malować]. Miałem już dwadzieścia jeden lat.
[Andrzej Mleczko]

– A wystarczy tylko popatrzeć na coś z odpowiedniej odległości.
– I objawi się śmieszność każdej sprawy...
– [Objawi się] Małość. A przy okazji [objawi się] śmieszność. [objawi się] Wszystko oddalone, czy to w czasie, czy w przestrzeni.
[Andrzej Mleczko]

– Czy miał pan kiedyś jakąś stałą pracę?
– Stalej nigdy [nie miałem].
– Uważa pan, że łatwo jest przebić się u nas człowiekowi z talentem?
– [Uważam, że] Łatwo [jest się przebić].

- Ma pan jakieś konkretne marzenie?
- [Mam. To] Niezależność finansowa.
- Co to właściwie oznacza, owa niezależność finansowa?
- [To oznacza] Możliwość przeżycia ponad rok.
- Ma pan wielu przyjaciół?
- [Mam] Niewiele. [mam] Tu i ówdzie.

Uwaga: W opinii Stanisława Jodłowskiego wypowiedzenia: *Bóg także próbował być autorem: jego proza to mężczyzna, poezja – to kobieta*. oraz *Kobieta to taki sam mężczyzna jak ja, tylko bardziej odporny i innej płci*. są zdaniami, czyli wypowiedzeniami werbalnymi, ponieważ zawierają wyraz *to*, który występuje w roli łącznika w orzeczeniu imiennym (orzecznikiem natomiast są tutaj rzeczowniki)*. Według innych autorów, np. Janiny Labochy i Kingi Tutak, tego typu wypowiedzenia są równoważnikami zdania, w których opuszczono (pominięto) formy osobowe słowa posiłkowego *być***.

Ćwiczenie 38 (przykładowe rozwiązanie)

Tekst 1. [Jerzy Andrzejewski *Z dnia na dzień*]

Thumaczenie na język angielski:

The day before yesterday to “Death in Venice” by Visconti. Despite many beautiful sequences and the remarkable wealth of props from that time, during the *longeurs* a degree of boredom, and also some impatience due to the intellectual flatness of some of the dialogues, especially those about artistic and creative questions.

Thumaczenie na język niemiecki:

Vorgestern sah ich mir Viscontis „Tod in Venedig” an, einen an wunderschönen Sequenzen und atemberaubenden Requisiten jener Epoche überaus reichen Film. Und dennoch stellt sich bei den langen und weitschweifigen Szenen etwas Langeweile ein; auch ein bisschen Ungeduld ob der intellektuellen Platttheit mancher Dialoge, vor allem der, in denen von der Kunst und vom Kunstschaffen die Rede ist.

Thumaczenie na język hiszpański:

Anteayer / antes de ayer / antier en “Muerte en Venecia” de Visconti. A pesar de tantas bellas secuencias y la riqueza de accesorios teatrales de aquella época, un poco de aburrimiento con las escenas demasiado largas y un poco de impaciencia por insuficiencia intelectual de algunos diálogos, ante todo los de cuestiones de arte y creatividad.

Thumaczenie na język włoski:

L’altro ieri durante “Morte a Venezia” di Visconti. Nonostante tante belle sequenze e la travolgente ricchezza degli oggetti di scena dell’epoca, davanti ai passaggi lunghi un po’ di noia, così come un po’ di insofferenza per la piattezza intellettuale di alcuni dialoghi, specialmente quelli riguardanti l’arte e la creatività.

Thumaczenie na język rosyjski:

Позавчера на „Смерти в Венеции” Висконти. Не смотря на многие прекрасные сцены и умопомрачительное богатство реквизита той эпохи, долгие планы были нудны, а также легкое раздражение вызывали некоторые интеллектуально неглубокие / плоские диалоги, особенно те, что касаются искусства и творчества.

Thumaczenie na język ukraiński:

Позавчора на „Смерті у Венеції” Вісконті. Не зважаючи на велику кількість гарних секвенцій та запаморочливе багатство реkvізиту того часу, під час розтягнутих моментів було нудно, а також трохи дратувала інтелектуальна простота деяких діалогів, особливо тих, які зачіпали теми мистецтва та творчості.

* Zob. S. Jodłowski, *Podstawy składni polskiej...*, s. 36.

** Por. J. Labocha, K. Tutak, *Podstawy analizy składniowej wypowiedzeń*, Kraków 2005, s. 11–12.

Thumaczenie na język koreański:

그저께비스콘티의 „베니스에서의죽음”에서.비록여러아름다운시퀀스들과수많은양의시대적소품에도불구하고특히 예술및창의성에대한질문과관련된일부대화의지적얕음에서느껴지는다소의성급함과지루함.

Tekst 2. [Jerzy Andrzejewski *Z dnia na dzień*]*Thumaczenie na język angielski:*

In the early morning a fierce storm, a downpour, and then a little cooling.

Reading a book about Dagny Przybyszewska by Ewa Kossak.

In the evening, a lot of music. My favourite Symphony No. 7 by Beethoven with its remarkable allegretto, which, depending on the tempo set by the conductor, sounds like a movingpathetic funeral march or else almost like an almost Dionysian dance.

Thumaczenie na język niemiecki:

Am frühen Morgen gewittert es kräftig, es gibt viel Regen, danach einen leichten Temperaturrückgang.

Ewa Kossaks Monographie über Dagny Przybyszewska.

Abends viel Musik. Beethovens 7. Symphonie – meine Lieblingssymphonie – mit jenem einzigartigen allegretto, das je nach dem, welches Tempoder Dirigent vorgibt, mal wie ein pathetischer Trauermarsch, mal wie ein Tanz, nahezu wie ein dionysischer Tanz erklingt.

Thumaczenie na język hiszpański:

Por la madrugada una tormenta repentina, un aguacero y después un descenso suave.

Lectura de monografía de Ewa Kossak sobre Dagny Przybyszewska.

Por la noche mucha música. Mi favorita VII sinfonía de Beethoven con ese allegretto excepcional que dependiendo del tempo que el director de la orquesta le de, suena como una marcha fúnebre patética o como una danza – casi dionisiaca.

Thumaczenie na język włoski:

Al mattino presto un forte temporale, forti piogge e poi un po' più freddo.

Leggendo una monografia di Ewa Kossak su Dagna Przybyszewska.

Di sera, tanta musica. La mia Sinfonia di Beethoven preferita, la VII, con questo straordinario allegretto, che, a seconda del ritmo impostato dal direttore, suona come una patetica marcia funebre o come una danza, quasi dionisiaca.

Thumaczenie na język rosyjski:

Ранним утром неожиданная гроза, ливень, а следом / после немного прохлады.

Чтение монографии Евы Коссак о Дагне Пшыбышевской.

Вечером много музыки. Моя любимая VII симфония Бетховена с таким необычным аллегретто, которое в зависимости от темпа, который ему придаст диригент, звучит как патетический траурный марш или как танец – почти дионисийский.

Tłumaczenie na język ukraiński:

Рано-вранці різка гроза, злива, а потім трохи прохолоди.

Читання монографії Єви Коссак про Дагну Пшибишевську.

Увчери багато музики. Моя улюблена симфонія Бетховена з таким незвичайним аллегретто, яке залежно від темпу, якого надасть йому диригент, звучить як патетичний жалобний марш або як танець – майже діонісійський.

Tłumaczenie na język koreański:

이른아침에심한천둥과함께폭우가쏟아졌고, 그후에조금쌀쌀함.

Dagny Przybyszewska에 대한 Ewa Kossak의 논문 집.

저녁에는 많은 음악들. 지휘자의 손짓에 따라 한심한 장송곡, 혹은 거의 디오니소스적인 춤곡처럼 들리기도 하는 특별한 알그레토와 함께 하는 내가 가장 좋아하는 베토벤 교향곡 7번.

Tekst 3. [Rafał Wojaczek *Na jednym rymie*]*Tłumaczenie na język angielski:*

As many flowers as there are, are there worlds in this one world

As many eyes as there are, are there lights in this dark world

As many bells as there are, are there voices in this deaf world

As much fright as there is, is there faith in this unfaithful world

As many poems as there are, are there seeds of truth in this uncertain world

As much torment as there is, is there in this contemporary world

As many calamities as there are, are there loops in this mortal world

As many deaths as there are, are there moments of happiness in this miserable world

Tłumaczenie na język niemiecki:

So viele Blüten wie Welten auf dieser Welt, der einen

So viele Augen wie Lichter auf dieser Welt, die finster

So viele Glocken wie Stimmen auf dieser Welt, der stummen

So viel Angst wie Gottestreue auf der Welt, die ohne Treu'

So viel Versewie Gewissen auf der Welt, die ungewiss

So viel Pein wie Ruhm und Ehre auf dieser Welt, die endlich

So viel Not wie Leid wie Schlingen auf dieser Welt, die sterblich

So viel Trauer wie Freud' und Glück auf dieser Welt, die elend.

Tłumaczenie na język hiszpański:

Cuanto flores tantos mundos en este único mundo

Cuanto ojos tantas luces en este mundo oscuro

Cuanto campanas tantas voces en este mundo mudo

Cuanto temor tanta fe en el mundo infiel

Cuantos poemas tanta verdad en el mundo inseguro
Cuanto sufrimiento tanta gloria en el mundo terrenal

Cuanto fracaso tantos nudos en el mundo mortal
Cuanta muerte tanta suerte en este mundo miserable

Thumaczenie na język włoski:

Wersja 1. (z zachowaniem rymu)

Quanti fiori, tanti mondi in questo unico mondo
Quanti occhi, tanta luce in questo oscuro mondo

Quante campane, tante voci in questo muto mondo
Quanto terrore, tanta fede in un infedele mondo

Quante poesie, tante verità in un incerto mondo
Quanto tormento, tanta gloria in un terreno mondo

Quante sconfitte, tanti cappi nel mortale mondo
Quanta morte, tanta felicità in questo miserabile mondo

Wersja 2. (z zachowaniem anafory)

Quanti fiori, tanti mondi in questo mondo unico
Quanti occhi, tanta luce in questo mondo oscuro

Quante campane, tante voci in questo mondo muto
Quanto terrore, tanta fede in un mondo infedele

Quante poesie, tante verità in un mondo incerto
Quanto tormento, tanta gloria in un mondo terreno

Quante sconfitte, tanti cappi in un mondo mortale
Quanta morte, tanta felicità in questo mondo miserabile

Thumaczenie na język rosyjski:

Сколько цветов, столько миров в этом мире едином
Сколько глаз, столько света в этом мире темном

Сколько колоколов, столько голосов в этом мире немом
Сколько тревоги, столько веры в этом мире вероломном

Сколько стихов, столько правды в этом мире непостоянном
Сколько мук, столько похвалы в этом мире земном

Сколько неудач, столько повторений в этом мире смертном
Сколько смерти, столько счастья в этом мире бедном.

Tłumaczenie na język ukraiński:

Скільки квітів, стільки світів у цьому світі єдиному
 Скільки очей, стільки світла в цьому світі темному

Скільки дзвонів, стільки голосів у цьому світі німому
 Скільки тривоги, стільки віри в цьому світі віроломному

Скільки віршів, стільки правди в цьому світі хиткому
 Скільки страждань, стільки хвали в цьому світі земному

Скільки поразок, стільки повторень у цьому світі смертному
 Скільки смерті, стільки щастя в цьому світі бідному.

Tłumaczenie na język koreański:

얼마나 많은 꽃들과 수많은 세계가 이 하나의 세상에
 얼마나 많은 눈들과 수많은 빛들이 어두운 세상에

얼마나 많은 종소리와 수많은 목소리들이 고요한 세상에
 얼마나 많은 두려움과 수많은 믿음들이 불신의 세상에

얼마나 많은 시구들과 수많은 진실들이 불확실한 세상에
 얼마나 많은 고통과 수많은 영광들이 현재의 세상에

얼마나 많은 재난과 수많은 윤회가 이 필멸의 세상에
 얼마나 많은 죽음과 수많은 행복이 이 비참한 세상에

Ćwiczenie 39 (przykładowe rozwiązanie)

Czym pan (pani) wypełnia czas? **Oglądaniem telewizji.**

Zna pan (pani) współczesne malarstwo polskie? **Trochę.**

Sądzi pan (pani), że rolą pisarza jest zmieniać świat? **Być może.**

Kto jest pana (pani) ulubionym pisarzem? **Jerzy Pilch.**

Jak się zaczęła pana (pani) przygoda z językiem polskim? **Przypadkowo.**

Dużo pan (pani) pracuje? **Umiarkowanie.**

Zna pan (pani) piosenki polskie? **Tak.**

Czy jest pan (pani) fanem kina? **Tak.**

Czy przywiązuje pan (pani) wagę do stroju? **Tak.**

Czy był pan (była pani) kiedykolwiek w Polsce? **Tak, bardzo często.**

Niektórzy twierdzą, że sztuka traci swoją funkcję estetyczną. Zgadza się pan (pani) z tą opinią? **Częściowo.**

Czy to prawda, że – jak twierdzą niektórzy – centrum sztuki przeniosło się z Paryża do Nowego Jorku? **Owszem.**

Ćwiczenie 40

Moja poezja

niczego nie tłumaczy

niczego nie wyjaśnia

niczego się nie wyrzeka

nie ogarnia sobą całości

nie spełnia nadziei

nie stwarza nowych reguł gry

nie bierze udziału w zabawie

ma miejsca zakreślone
które musi wypełnić
jeśli nie jest mową ezoteryczną
jeśli nie mówi oryginalnie
jeśli nie zadziwia
widocznie tak trzeba
jest posłuszna własnej konieczności
własnym możliwościom
i ograniczeniom
przegrywa sama ze sobą
nie wchodzi na miejsce innej
i nie może być przez inną zastąpiona
otwarta dla wszystkich
pozbawiona tajemnicy
ma wiele zadań
którym nigdy nie podoła
[Tadeusz Różewicz *Moja poezja*]

Nasz strach
nie nosi nocnej koszuli
nie ma oczu sowy
nie podnosi wieka
nie gasi świecy
nie ma także twarzy umarłego
nasz strach
to znaleziona w kieszeni
kartka
„ostrzec Wójcika
locum na Długiej spalone”
nasz strach
nie polatuje na skrzydłach wichury
nie siada na wieży kościelnej
jest przyziemny
ma kształt pośpiesznie
związanego tobołu
z ciepłą odzieżą
suchym prowiantem
i bronią
nasz strach
nie ma twarzy umarłego
umarli są dla nas łagodni
niesiemy ich na plecach
śpimy pod jednym kocem
zamykamy oczy
poprawiamy usta
wybieramy suche miejsce
i zakopujemy
nie za głęboko
nie za płytko
[Zbigniew Herbert *Nasz strach*]

Ćwiczenie 41

W języku polskim pytania zasadniczo można tworzyć na dwa sposoby:

- 1) rozpoczynając wypowiedzenie od odpowiedniego zaimka pytajnego (ewentualnie poprzedzonego przyimkiem lub spójnikiem), np.:

Dokąd odbiegacie, zbrojne trzciny?

Gdzie śpieszycie, gęste jesiony?

Co oznacza pospolite ruszenie głazów?

Ile kroków jest stąd do Powiśla?

O czym myślałby stół, gdyby myślał?

A co ona na to?

Więc jak mogłaś jej to powiedzieć?

– są to tzw. pytania o uzupełnienie;

- 2) za pomocą partykuły pytajnej *czy*, którą można jednak pominąć, co jest charakterystyczne zwłaszcza dla języka mówionego, gdzie funkcję pytajną sygnalizuje wyraźnie wznosząca się intonacja (antykadencja), np.:

Czy dobrze spałaś?

Czy długo zostaniesz u nas?

Czy jaskółka potrafi być krową?

Zapomniałaś?

Chcesz śniadanie?

– są to tzw. pytania o rozstrzygnięcie.

Ćwiczenie 42 (przykładowe rozwiązanie)

A: Co Pani studiuje i dlaczego?	B: Studiuję na wydziale prawa Uniwersytetu Warszawskiego (II rok), ale to nie znaczy, że wiem, co chciałabym robić w przyszłości. Na tym kierunku jest po prostu wiele przedmiotów, których znajomość przydaje się każdemu – stąd jego wybór.
A: Jaki jest Pani stosunek do koni?	B: Ja je po prostu kocham! Jeżdżę na nich od dziecka. Staram się mieć tyle pieniędzy, żeby móc je utrzymać. Zarabiam je jak handlowiec: kupuję konie, które są „okazją”, ujeżdżam i korzystnie sprzedaję. Przeraziłam się, kiedy we francuskiej prasie przeczytałam o sobie: „Córka litewskiej hrabianki trzyma ogiery” i wyglądało to tak, jakbym miała stajnię co najmniej ze 100 ogierami. Teraz mam dwa konie i kuca, chodzę koło nich sama.
A: Co trzeba robić, aby tak dobrze wyglądać jak Pani?	B: Potrafię dobrze wyglądać, jak się ładnie ubiorę i umaluję.
A: Czym szczególnie się Pani interesuje?	B: Filmem. Potrafię obejrzeć kilka filmów w ciągu dnia. Gdy zdarza się, że mam łzy w oczach, tłumaczę sobie: to tylko fikcja... Interesuje mnie także strona warsztatowa, często oglądam jakieś ujęcie parę razy.
A: Co robi Pani w wolnym czasie?	B: Wieczorem słucham muzyki. Moja mania to pisanie długich listów. Spotykam się też z przyjaciółmi.
A: Co mogłaby Pani powiedzieć o swojej matce?	B: Wspaniała, inteligentna kobieta i wspaniała inteligentna matka: kochająca, u której zawsze mogę znaleźć uczucie i opiekę.

Ćwiczenie 43

To jest Piotr.

Kto to jest?

Czy to jest Piotr?

To jest fortepian.

Co to jest?

Czy to jest fortepian?

Ten sweter jest mój.

Czyj jest ten sweter?

Czy to jest twój sweter?

Piotr przyszedł pierwszy.

Kto przyszedł pierwszy?

Który przyszedł Piotr?

Czy Piotr przyszedł pierwszy?

Piotr idzie szybko.

Kto idzie szybko?

Jak idzie Piotr?

Czy Piotr idzie szybko?

Piotr jest w domu.

Kto jest w domu?

Gdzie jest Piotr?

Czy Piotr jest w domu?

Piotr idzie do teatru.

Kto idzie do teatru?

Dokąd idzie Piotr?

Czy Piotr idzie do teatru?

Piotr odwiedził wczoraj Annę.

Kto odwiedził wczoraj Annę?

Kiedy Piotr odwiedził Annę?

Kogo Piotr odwiedził wczoraj?

Czy Piotr odwiedził wczoraj Annę?

Piotr chodzi do pracy przez park.

Kto chodzi do pracy przez park?

Którędy Piotr chodzi do pracy?

Dokąd chodzi Piotr przez park?

Czy Piotr chodzi do pracy przez park?

Anna ma dwadzieścia lat.

Kto ma dwadzieścia lat?

Ile lat ma Anna?

Czy Anna ma dwadzieścia lat?

W grupie jest trzynastu studentów.

Ilu studentów jest w grupie?

Czy w grupie jest trzynastu studentów?

Piotra wczoraj nie było w pracy.

Kogo wczoraj nie było w pracy?

Kiedy Piotra nie było w pracy?

Gdzie wczoraj nie było Piotra?

Czy Piotra wczoraj nie było w pracy?

Przyglądałam się uważnie Piotrowi.

Komu się przyglądałaś uważnie?

Jak przyglądałaś się Piotrowi?

Co robiłaś?

Czy przyglądałaś się uważnie Piotrowi?

Spotkałam wczoraj w kinie Piotra.

Kogo wczoraj spotkałaś w kinie?

Kiedy spotkałaś Piotra w kinie?

Gdzie wczoraj spotkałaś Piotra?

Czy spotkałaś wczoraj w kinie Piotra?

Jan przyszedł z Piotrem.

Kto przyszedł z Piotrem?

Z kim przyszedł Jan?

Czy Jan przyszedł z Piotrem?

Anna wspomina czasem z nostalgią Włochy.

Kto wspomina czasem z nostalgią Włochy?

Co Anna wspomina czasem z nostalgią?

Jak Anna wspomina czasem Włochy?

Jak często Anna wspomina z nostalgią Włochy?

Czy Anna wspomina czasem z nostalgią Włochy?

Anna często mówi o Piotrze.

Kto często mówi o Piotrze?

O kim Anna często mówi?

Jak często Anna mówi o Piotrze?

Czy Anna często mówi o Piotrze?

Ćwiczenie 44

Siostra jest młoda.
 To Anna przyszła.
 Praca została wykonana.
 Będę dzisiaj jeść obiad.
 Skończyłam już czytać.
 Chcę tę sukienkę.
 On jest pracowity.
 Wszyscy mówili.
 Wszyscy wszystko mówili.
 Jacek zawsze wszystko robi.
 Są jabłka.
 Były książki.

Ćwiczenie 45

– Jak powiem, że mieszkam w Pacanowie, każdemu przychodzi na myśl miasto, w którym kozy kują. Należy raz już skończyć z tym głupstwem, z tym idiotycznym stwierdzeniem! Kto widział kiedy podkutą kozę?!

[Jerzy Szaniawski *Profesor Tutka o kozach w Pacanowie*]

– Jako młody wówczas autor, łudziłem się, że ludzie po przeczytaniu mojej książki zapamiętają, co było tam napisane, i sprostują swe mylne mniemania o tych licznych bestiach. Gdzie tam! To samo na każdym kroku słyszałem, co i przed napisaniem książki.

[Jerzy Szaniawski *Profesor Tutka o kozach w Pacanowie*]

„Kto ten dzielny? Kto się zgłasza?”

„Ja!” – zakrzyknął w głos koziołek.

Miał małą, piękną bródkę

A wołano nań: Matolek.

[Kornel Makuszyński *Przygody Koziołka Matolka*]

Baran Wyłupiasteoko,

Nieprzyjemna dość figura,

Odrzekł: „Co mi tam Pacanów!

Ja wiem, gdzie Barania Góra!!”

[Kornel Makuszyński *Przygody Koziołka Matolka*]

Kozioł wszedł na podwyższenie

I zawołał: „W Pacanowie

Podkuwają nawet kozy.

Więc podkujcie mnie, panowie!”

[Kornel Makuszyński *Przygody Koziołka Matolka*]

– O co ci chodzi? Kazałeś Maszynie nic nie robić, więc nic nie robi!

– Nieprawda! Kazałem jej zrobić Nic, a to co innego.

– Też coś! Zrobić Nic, a nie robić nic, znaczy jedno i to samo.

– Skądże! Miała robić Nic, a tymczasem nie zrobiła nic, więc wygrałem. NIC bowiem, mój ty przemądrzały kolego, to nie takie sobie zwyczajne nic, produkt lenistwa i niedziałania, lecz czynna i aktywna Nicość; to jest doskonały, jedyny, wszechobecny Niebyt we własnej nieobecnej osobie!!

– Zawracasz głowę Maszynie! – krzyknął Trurl.

[Stanisław Lem *Jak ocalał świat*]

– Stój! Stój! Cofam to, co powiedziałem! Przestań! Nie rób Niebytu! – wrzeszczał na całe gardło Klapaucjusz.
[Stanisław Lem *Jak ocalał świat*]

Nocka szumiała, nocka wołała,
Ciepła nocka go z domu wyгнаła.
Otwórz, dziewczę, drzwi!
Matka, ojciec śpi,
Ojciec, matka śpi,
Otwórz, dziewczę, mi!
Cyt... cyt... skrzypią drzwi.
Jasiu, nie otworzę ci!
Cyt... cyt... ojciec śpi.
Obudzi się, będzie zły.
Cyt... cyt... szczekną psy.
Będą plotki w całej wsi.
Jasiu, nie zwlekaj!
Ojciec idzie, uciekaj!
A z rana, z rana, pięknie ubrana
Stoi w okienku jak malowana.
Stoi w okienku jak w doniczce kwiat.
Oczy pełne łez, zamknął jej się świat.
Cyt... cyt... oj! jak źle!
Przyjdź, Jasińku, weźże mnie!
Cyt... cyt... weźże mnie!
Bez kochania bardzo źle.
Cyt... cyt... nie bądź zły!
Jasiu, już otworzę ci,
Chociaż skrzypią drzwi
I szczekają we wsi psy.
[Mira Zimińska-Sygietyńska *Cyt... cyt*]

Analiza składniowa zdania pojedynczego

Ćwiczenie 46

Jan choruje.

Jan jest chory.

Choroba Jana jest poważna.

Chorujący Jan nie poszedł do pracy.

Jan, chorując, nie myślał o pracy.

Jan jest mądry.

Jan to mądry człowiek.

Bycie mądrym bywa dla Jana męczące.

Mądrość Jana wszystkich zdumiewa.

Jan czyta książki.

Czytanie książek to ulubione zajęcie Jana.

Czytanie książek przez Jana denerwowało jego siostrę.

Czytając książki, Jan zawsze robił notatki.

Jan pisze listy gęsim piórem.

Pisanie listów przez Jana gęsim piórem to jego pasja.

Jan, pisząc listy gęsim piórem, uważał, aby nie zrobić kleksa.

Piszący listy gęsim piórem Jan siedział przy zabytkowym biurku.

Jan kocha sztukę.

Kochanie sztuki // Miłość do sztuki znamionuje Jana.

Kochający sztukę Jan często chodzi do muzeów.

Jan, kochając sztukę, chętnie o niej opowiadał.

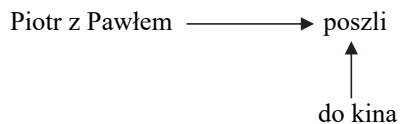
Jan ufa Annie.

Ufność // Zaufanie do Anny daje Janowi poczucie bezpieczeństwa.

Ufając Annie, Jan wyjawiał jej swój sekret.

Ćwiczenie 47

Piotr z Pawłem poszli do kina.

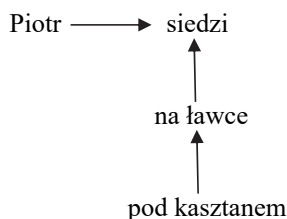

Piotr z Pawłem – podmiot towarzyszący (podmiot gramatyczny z podmiotem towarzyszącym)

poszli – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

do kina – okolicznik miejsca

Na ławce pod kasztanem siedzi Piotr z książką.

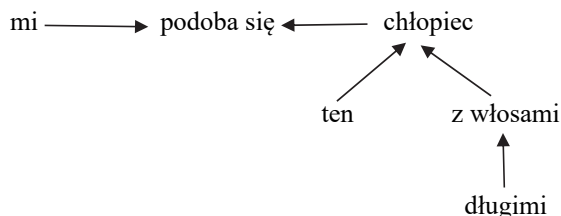
Piotr – podmiot gramatyczny

siedzi – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

na ławce – okolicznik miejsca

pod kasztanem – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

Bardzo mi się podoba ten chłopiec z długimi włosami.

chłopiec – podmiot gramatyczny

podoba się – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

mi – podmiot logiczny w celowniku

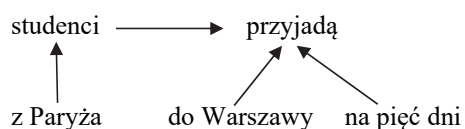
bardzo – okolicznik stopnia i miary

ten – przydawka właściwościowa wyodrębniająca, przymiotna

z włosami – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

długimi – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Studenci z Paryża przyjadą do Warszawy na pięć dni.

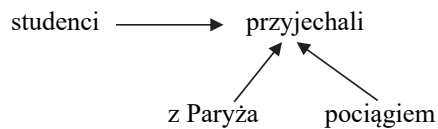
studenci – podmiot gramatyczny

przyjadą – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

do Warszawy – okolicznik miejsca

na pięć dni – okolicznik czasu

Studenci przyjechali z Paryża pociągiem.

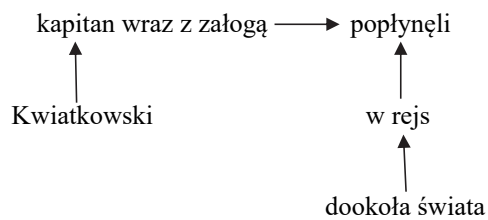
studenci – podmiot gramatyczny

przyjechali – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

z Paryża – okolicznik miejsca

pociągiem – dopełnienie dalsze, narzędnikowe

Kapitan Kwiatkowski wraz z załogą popłynęli w rejs dookoła świata.

kapitan wraz z załogą – podmiot gramatyczny z podmiotem towarzyszącym

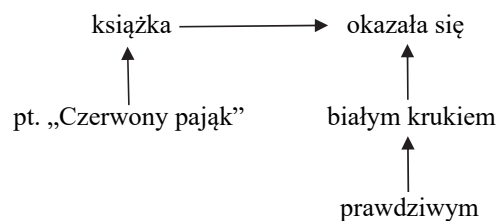
Kwiatkowski – przydawka właściwościowa wyodrębniająca indywidualizująca, przymiotna

popłynęli – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

w rejs – okolicznik miejsca / celu

dookoła świata – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Książka pt. „Czerwony pająk” okazała się prawdziwym białym krukiem.

książka – podmiot gramatyczny

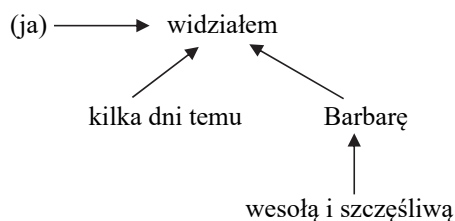
okazała się – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

„Czerwony pająk” – przydawka właściwościowa wyodrębniająca indywidualizująca

białym krukiem – dopełnienie dalsze, narzędnikowe, osobliwe (sfrzeologizowane)

prawdziwym – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Widziałem kilka dni temu Barbarę, wesołą i szczęśliwą.

(ja) – podmiot konotowany końcówką osobową czasownika (tzw. ukryty)

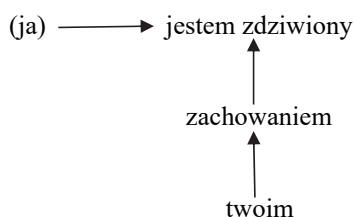
widziałem – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

kilka dni temu – okolicznik czasu

Barbarę – dopełnienie bliższe, biernikowe

wesołą i szczęśliwą – przydawki właściwościowe charakteryzujące, przymiotne, dopowiadające*

Jestem zdziwiony twoim zachowaniem.

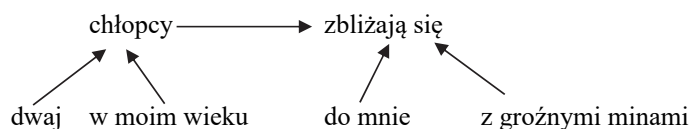
(ja) – podmiot konotowany końcówką osobową czasownika (tzw. ukryty)

jestem zdziwiony – orzeczenie imienne

zachowaniem – dopełnienie dalsze, narzędnikowe

twoim – przydawka właściwościowa przynależnościowa dzierżawcza, przymiotna

Dwaj chłopcy w moim wieku zbliżają się do mnie z groźnymi minami.

chłopcy – podmiot gramatyczny

zbliżają się – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

dwaj – przydawka ilościowa, liczebna

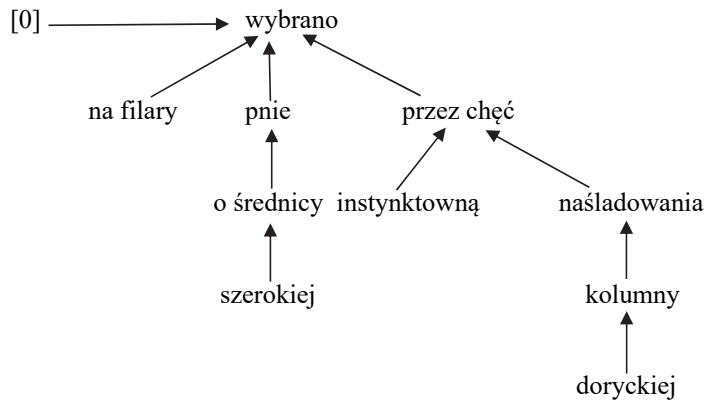
w moim wieku – przydawka właściwościowa charakteryzująca, osobliwa (skupienie nierozdzielne)

do mnie – dopełnienie dalsze, przyimkowe

z groźnymi minami – okolicznik akcesoryjny

* Termin „przydawka dopowiadająca” wprowadził Stanisław Jodłowski (zob. S. Jodłowski, *Podstawy polskiej składni...*, s. 90–91).

Na filary wybrano pnie o szerokiej średnicy, przez instynktowną chęć naśladowania kolumny doryckiej.

[0] – podmiot zerowy (tradycyjnie zdanie bezpodmiotowe, tj. z wyzerowanym podmiotem)

wybrano – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

na filary – okolicznik celu

pnie – dopełnienie bliższe, biernikowe

o średnicy – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

szerokiej – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

przez chęć – okolicznik przyczyny

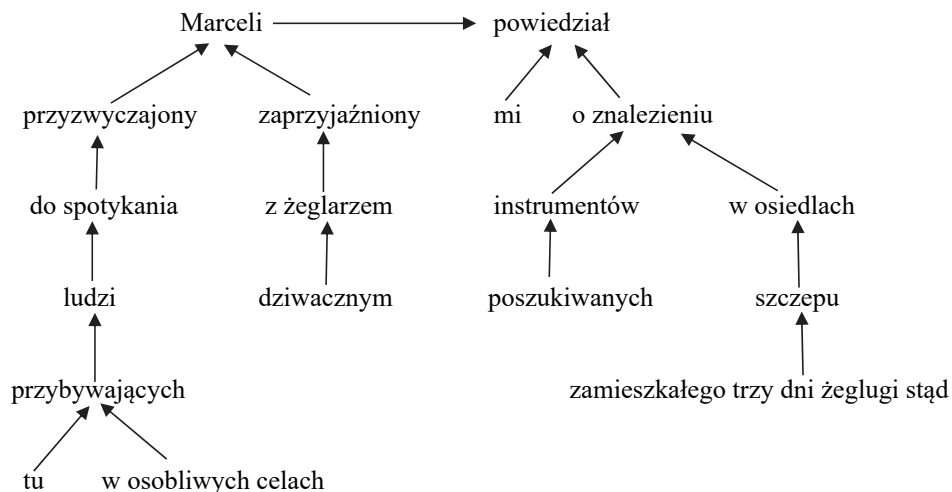
instynktowną – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

naśladowania – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)

kolumny – przydawka dopełniająca, rzeczowna (dopełniaczowa)

doryckiej – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Przyzwyczajony do spotykania ludzi przybywających tu w osobliwych celach, zaprzyjaźniony z dziwnym żeglarzem, Marceci powiedział mi o znalezieniu poszukiwanych instrumentów w osiedlach szczepu zamieszkałego o trzy dni żeglugi stąd.

Marceci – podmiot gramatyczny

powiedział – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

przyzwyczajony – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna

do spotykania – dopełnienie dalsze, przyimkowe

ludzi – przydawka niewłaściwa, dopełniająca, rzeczowna (dopełniaczowa)

przybywających – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna

tu – okolicznik miejsca

w osobliwych celach – okolicznik celu

zaprzyjaźniony – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna

z żeglarzem – dopełnienie dalsze, przyimkowe

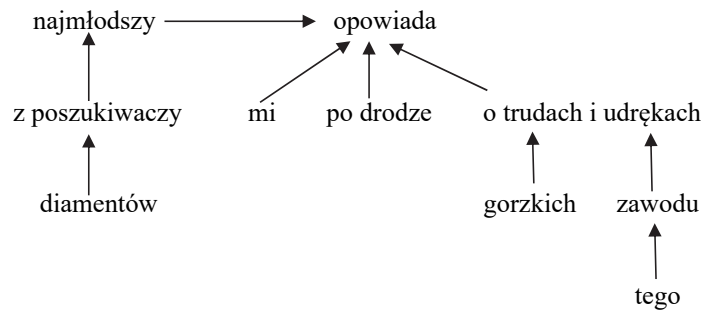
dziwacznym – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna
 mi – dopełnienie dalsze, celownikowe
 o znalezieniu – dopełnienie dalsze, przyimkowe
 instrumentów – przydawka dopełniająca, rzeczowna (dopełniaczowa)
 poszukiwanych – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna
 w osiedlach – przydawka okolicznościowa, przyimkowa
 szczepu – przydawka właściwościowa przynależnościowa, rzeczowna (dopełniaczowa)
 zamieszkałego trzy dni żeglugi stąd – przydawka wyodrębniająca, rozwinięta

Dotychczas przejście ze stolicy do mojej wioski było dla mnie czymś na kształt powrotu do lat mego dzieciństwa, poprzez zetknięcie się na nowo ze znanym mi sposobem życia.

przejście – podmiot gramatyczny
 było czymś na kształt powrotu – orzeczenie imienne z osobiwie wyrażonym orzecznikiem
 ze stolicy – przydawka okolicznościowa, przyimkowa
 do wioski – przydawka okolicznościowa, przyimkowa
 mojej – przydawka właściwościowa przynależnościowa dzierżawcza, przymiotna
 dotychczas – okolicznik czasu
 dla mnie – dopełnienie dalsze, przyimkowe
 do lat dzieciństwa – okolicznik miejsca / czasu, osobiwy
 mego – przydawka właściwościowa przynależnościowa dzierżawcza, przymiotna
 poprzez zetknięcie się na nowo – okolicznik sposobu, osobiwy
 ze sposobem – przydawka dopełniająca, przyimkowa
 życia – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)
 znany – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna
 mi – przydawka dopełniająca, rzeczowna (celownikowa)

Najmłodszy z poszukiwaczy diamentów opowiada mi po drodze o gorzkich trudach i udrękach tego zawodu.

najmłodszy – podmiot gramatyczny

opowiada – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

z poszukiwaczy – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

diamentów – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)

mi – dopełnienie dalsze

po drodze – okolicznik czasu

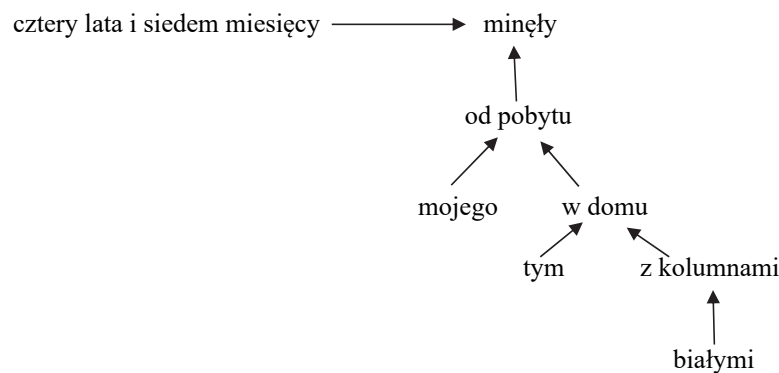
o trudach i udrękach – dopełnienia dalsze, przyimkowe

gorzkich – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

zawodu – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)

tego – przydawka właściwościowa wyodrębniająca wskazująca, przymiotna

Minęły cztery lata i siedem miesięcy od mojego pobytu w tym domu z białymi kolumnami.

cztery lata i siedem miesięcy – podmiot szeregowy

od pobytu – okolicznik czasu

mojego – przydawka właściwościowa przynależnościowa dzierżawcza, przymiotna

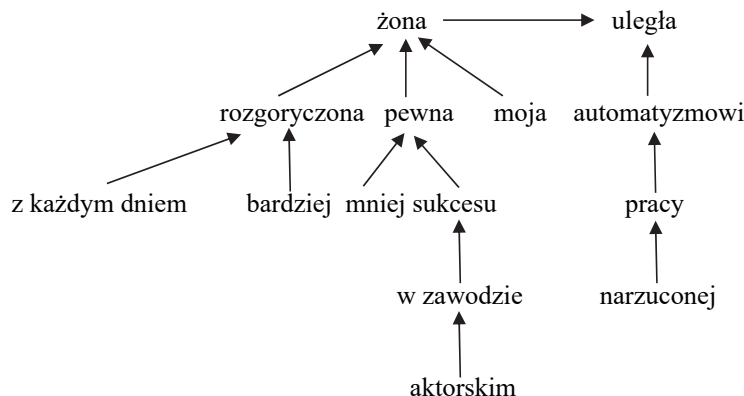
w domu – przydawka okolicznościowa, przyimkowa

tym – przydawka właściwościowa wyodrębniająca wskazująca, przymiotna

z kolumnami – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

białymi – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Z każdym dniem bardziej rozgoryczona i mniej pewna sukcesu w zawodzie aktorskim moja żona uległa automatyzmowi narzuconej pracy.

żona – podmiot gramatyczny

uległa – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

automatyzmowi – dopełnienie dalsze, celownikowe

pracy – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)

narzuconej – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna

moja – przydawka właściwościowa wyodrębniająca dzierżawcza, przymiotna

rozgoryczona – przydawka orzekająca

bardziej – okolicznik stopnia i miary

pewna – przydawka orzekająca

mniej – okolicznik stopnia i miary

sukcesu – przydawka właściwościowa charakteryzująca, rzeczowna (dopełniaczowa)

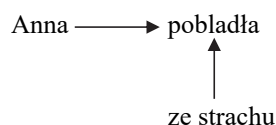
w zawodzie – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przyimkowa

aktorskim – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

z każdym dniem – okolicznik stadium (określający szereg przydawek orzekających)*

Uwaga: Skupienie wyrazowe *z każdym dniem bardziej rozgoryczona i mniej pewna sukcesu w zawodzie aktorskim* w świetle koncepcji składniowej Stanisława Jodłowskiego można by uznać za tzw. przydawkę rozwiniętą**.

Anna pobladła ze strachu.

Anna – podmiot gramatyczny

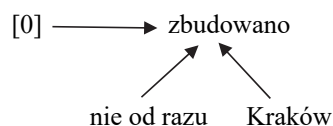
pobladła – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

ze strachu – okolicznik przyczyny

* Termin „okolicznik stadium” wprowadził Stanisław Jodłowski. Oznacza on „określenia zbliżone do okolicznika czasu, jednak różne od niego”. Zob. S. Jodłowski, *Podstawy polskiej składni...*, s. 92–93.

** Tamże, s. 89.

Nie od razu Kraków zbudowano.

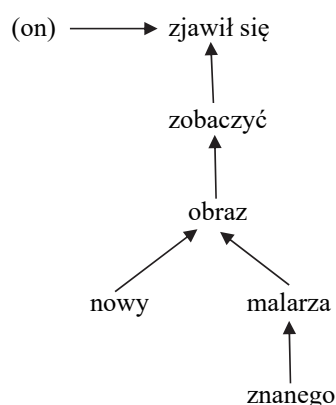
[0] – podmiot zerowy (tradycyjnie zdanie bezpodmiotowe, tj. z wyzerowanym podmiotem)

zbudowano – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

nie od razu – okolicznik stadium

Kraków – dopełnienie bliższe, biernikowe

Zjawił się zobaczyć nowy obraz znanego malarza.

(on) – podmiot domyślny

zjawił się – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

zobaczyć – okolicznik celu, osobliwy (wyrażony bezokolicznikiem)

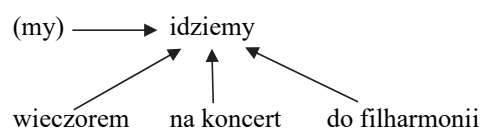
obraz – dopełnienie dalsze, biernikowe

nowy – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

malarza – przydawka właściwościowa przynależnościowa (tzw. przydawka posiadacza), rzeczowna (dopełniaczowa)

znanego – przydawka właściwościowa imiesłowowa, przymiotna

Idziemy wieczorem na koncert do filharmonii.

(my) – podmiot konotowany końcówką osobową czasownika (tzw. ukryty)

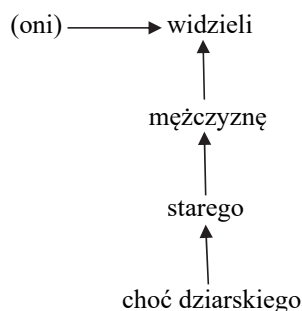
idziemy – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

wieczorem – okolicznik czasu

na koncert – dopełnienie dalsze

do filharmonii – okolicznik miejsca

Widzieli starego, choć dziarskiego jeszcze, mężczyznę.

*jeszcze – nie-składnik, dodatkowy wyznacznik intelektualny

(oni) – podmiot domyślny

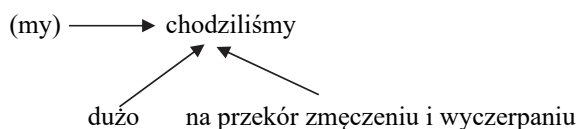
widzieli – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

mężczyznę – dopełnienie bliższe

starego – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

choć dziarskiego – okolicznik przyzwolenia, osobliwy*

Chodziliśmy dużo na przekór zmęczeniu i wyczerpaniu.

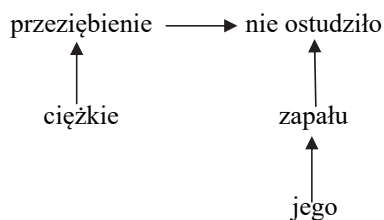
(my) – podmiot konotowany końcówką osobową czasownika (tzw. ukryty)

chodziliśmy – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

dużo – okolicznik stopnia i miary

na przekór zmęczeniu i wyczerpaniu – okolicznik przyzwolenia

Nawet ciężkie przeziębienie nie ostudziło jego zapału.

*nawet – nie-składnik, dodatkowy wyznacznik intelektualny

przeziębienie – podmiot gramatyczny

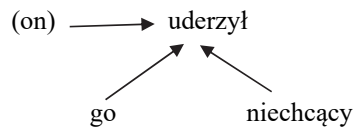
nie ostudziło – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

zapału – dopełnienie bliższe, dopełniaczowe

jego – przydawka właściwościowa przynależnościowa (tzw. przydawka posiadacza), rzeczowna (dopełniaczowa)

* Zob. Z. Klemensiewicz, *Zarys składni polskiej...*, s. 56.

Uderzył go niechcący.

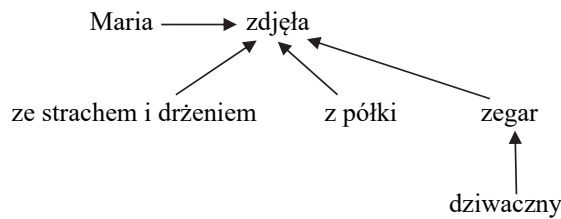
(on) – podmiot domyślny

uderzył – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

go – dopełnienie bliższe, biernikowe

niechcący – okolicznik akcesoryjny, przysłowny

Maria ze strachem i drżeniem zdjęła z półki dziwaczny zegar.

Maria – podmiot gramatyczny

zdjęła – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

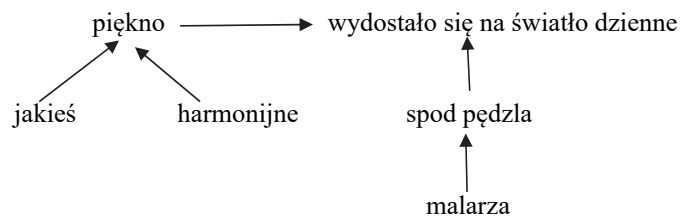
ze strachem i drżeniem – okolicznik akcesoryjny, przyimkowy

z półki – okolicznik miejsca, przyimkowy

zegar – dopełnienie bliższe, biernikowe

dziwaczny – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

Spod pędzla malarza wydostało się na światło dzienne jakieś harmonijne piękno.

piękno – podmiot gramatyczny

wydostało się na światło dzienne – orzeczenie złożone (sfrazeologizowane)

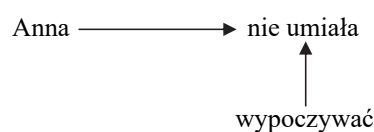
jakieś – przydawka właściwościowa charakteryzująca nieokreślona, przymiotna (zaimkowa)

harmonijne – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

spod pędzla – okolicznik sposobu/miejsca, przyimkowy

malarza – przydawka właściwościowa przynależnościowa (tzw. przydawka posiadacza), rzeczowna (dopełniaczowa)

Anna nie umiała wypoczywać.

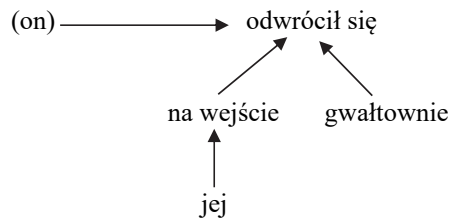

Anna – podmiot gramatyczny

nie umiała – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

wypoczywać – dopełnienie dalsze, bezokolicznikowe

Na jej wejście odwrócił się gwałtownie.

(on) – podmiot domyślny

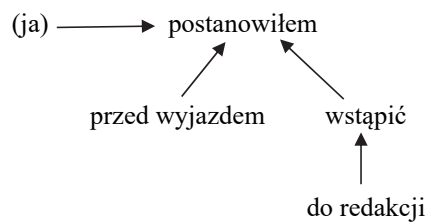
odwrócił się – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

na wejście – okolicznik przyczyny, przyimkowy

jej – przydawka właściwościowa przynależnościowa (tzw. przydawka posiadacza), rzeczowna (dopełniaczowa)

gwałtownie – okolicznik sposobu, przysłowny

Przed wyjazdem postanowiłem wstąpić do redakcji.

(ja) – podmiot konotowany końcówką osobową czasownika (tzw. ukryty)

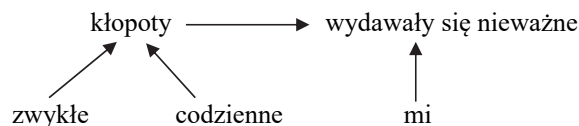
postanowiłem – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

przed wyjazdem – okolicznik czasu, przyimkowy

wstąpić – dopełnienie dalsze, bezokolicznikowe

do redakcji – okolicznik miejsca, przyimkowy

Zwykle codzienne kłopoty wydawały mi się nieważne.

kłopoty – podmiot gramatyczny

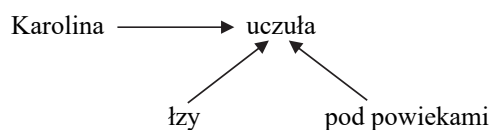
wydawały się nieważne – orzeczenie imienne

zwykle – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

codzienne – przydawka właściwościowa charakteryzująca, przymiotna

mi – dopełnienie dalsze, celownikowe

Karolina uczuła pod powiekami łzy.

Karolina – podmiot gramatyczny

uczula – orzeczenie słowne (czasownikowe w formie prostej)

łzy – dopełnienie dalsze, biernikowe

pod powiekami – okolicznik miejsca, przyimkowy

Ćwiczenie 48 (przykładowe rozwiązanie)

WYKRES 1.: Jan wczoraj kupił bukiet róż.

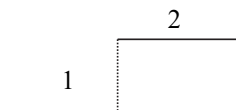
WYKRES 2.: Podobno koleżanka Krysi jest tancerką.

WYKRES 3.: Nasz sąsiad pracuje w fabryce.

WYKRES 4.: Tylko nasz kuzyn gra na fortepianie.

Ćwiczenie 49

W utworze Edwarda Stachury pojawiają się 22 wersje wypowiedzenia dwukrotnie złożonego z imiesłowowym równoważnikiem zdania okolicznikowego czasu. Najbardziej neutralną pod względem szyku wyrazów wydaje się konstrukcja składniowa: *Leżąc na koi, słuchało się bijącego w bulaj wiatru północnego*, która nie pojawia się w tekście, lecz stanowi podstawę poetyckiej zabawy pisarza, polegającej na zmianie układu tworzących ją wyrazów. Tę wyjściową strukturę obrazuje wykres:

Taką samą strukturę ma 5 wariantów tego wypowiedzenia pojawiających się w tekście:

Leżąc na koi się słuchało bijącego w bulaj północnego wiatru

Na koi leżąc się słuchało bijącego w bulaj północnego wiatru

Leżąc na koi bijącego w bulaj wiatru północnego się słuchało

Na koi leżąc bijącego w bulaj wiatru się słuchało północnego

Na koi leżąc bijącego w bulaj się wiatru słuchało północnego

Z kolei wypowiedzenia:

Bijącego w bulaj północnego wiatru się słuchało na koi leżąc

W bulaj bijącego wiatru północnego się słuchało leżąc na koi

Wiatru północnego bijącego w bulaj się słuchało leżąc na koi

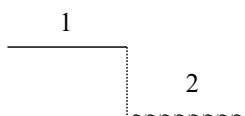
Się północnego w bulaj bijącego wiatru słuchało leżąc na koi

Wiatru się północnego słuchało bijącego w bulaj leżąc na koi

Północnego wiatru się słuchało w bulaj bijącego leżąc na koi

Się w bulaj bijącego wiatru słuchało północnego leżąc na koi

realizują następujący schemat:

Strukturę pozostałych wypowiedzeń występujących w tekście:

Słuchało północnego wiatru w bulaj bijącego na koi leżąc się

Się słuchało leżąc na koi bijącego w bulaj wiatru północnego

Bijącego w bulaj północnego wiatru się na koi leżąc słuchało

W bulaj bijącego północnego wiatru się leżąc na koi słuchało

Północnego w bulaj bijącego wiatru na koi leżąc się słuchało

Północnego wiatru leżąc na koi się słuchało w bulaj bijącego

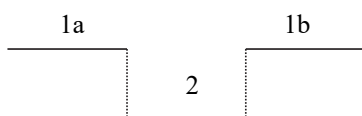
Się leżąc na koi słuchało bijącego w bulaj północnego wiatru

Się leżąc na koi bijącego w bulaj słuchało północnego wiatru

Się leżąc na koi bijącego w bulaj północnego wiatru słuchało

Się słuchało bijącego w bulaj leżąc na koi wiatru północnego,

przedstawia wykres:

Uwaga: Dla wyrazistości w przytoczonych wypowiedzeniach podkreślono imiesłowowy równoważnik zdania podrzędnego okolicznikowego czasu. Warto nadmienić, że pojawiające się w wierszu słowa *koja* oraz *bulaj* wywodzą się z terminologii marynistycznej (języka marynarzy) i oznaczają – odpowiednio – ‘łóżko na statku’ oraz ‘okrągłe okienko w kajucie statku’.

Operatory składniowe

Ćwiczenie 50 (przykładowe rozwiązanie)

Uwaga: Podkreślone w podanych zdaniach wyrazy i wyrażenia nie pełnią żadnej samodzielnej funkcji syntaktycznej, czyli nie są składnikami wypowiedzeń (podmiotem, orzeczeniem, przydawką, dopełnieniem, okolicznikiem) i tym samym nie wchodzą w związki syntaktyczne. Zaznaczone wyrazy i wyrażenia stanowią jedynie obudowę wypowiedzenia, będąc, obrazowo rzecz ujmując, tłem wyrazowym wykraczającym poza jego zasadniczą strukturę. Elementy te określa się mianem „dodatkowych wyznaczników” (Zenon Klemensiewicz), „modulantów” (Stanisław Jodłowski), „operatorów syntaktycznych” (Janina Labocha) czy wreszcie „wyrazów poza związkami zdania” (Jerzy Podracki).

w każdym razie – modulant afektujący

przede wszystkim – modulant sytuujący, operator presupozycji

też – modulant sytuujący, operator presupozycji

tylko że – spójnik informujący, że coś jest prawdziwe, chociaż, wiedząc to, o czym była mowa, można się spodziewać, że prawdziwe nie będzie

przeciwnie – modulant sytuujący

zaś – dodatkowy wyznacznik intelektualny

nawet – modulant afektujący, operator presupozycji

choćby – wykładnik poprawności wnioskowania (nawet jeśli)

oczywiście – modulant waloryzujący, dodatkowy wyznacznik intelektualny oceniający

po prostu – modulant waloryzujący, wykładnik potwierdzenia prawdziwości sądu

ani ‘nawet’ – modulant afektujący

owszem – modulant waloryzujący, dodatkowy wyznacznik intelektualny oceniający

słowem – modulant wprowadzający

bynajmniej – modulant afektujący (dodatkowy wyznacznik intelektualny interpretacyjno-uwydatniający), operator presupozycji

i ‘także’ – modulant sytuujący, operator presupozycji

dopiero – modulant sytuujący, operator presupozycji

tylko – modulant sytuujący, operator presupozycji

nawet – modulant afektujący, operator presupozycji

chociażby – modulant wprowadzający wykładnik egzemplifikacji

jedynie – modulant sytuujący

W każdym razie może pan napisać artykuł na ten temat.

język angielski	<u>Anyway</u> / <u>In any case</u> , you can write an article about it.
język niemiecki	<u>Jedenfalls</u> können Sie zu diesem Thema einen Artikel schreiben.
język hiszpański	<u>De todas formas</u> , puede usted escribir un artículo sobre este tema.
język włoski	<u>Ad ogni modo</u> può scrivere un articolo su questo tema.
język rosyjski	<u>В любом случае</u> Вы можете написать статью на эту тему.
język ukraiński	<u>У будь-якому випадку</u> Ви можете написати статтю на цю тему.
język koreański	어떤경우에도당신은그주제에대한기사를쓸수있습니다.

Gdyby to powiedziała cudzoziemka, toby pana przede wszystkim zastanowiło to, że może ona wymówić tak trudne słowa.

język angielski	If a foreign woman said that, you would <u>most of all</u> / <u>above all</u> wonder that she could pronounce such difficult words.
język niemiecki	Würde das eine Ausländerin sagen, würden Sie <u>vor allem</u> stutzig werden, dass sie derart schwierige Wörter aussprechen kann.
język hiszpański	Si lo dijera una extranjera, entonces <u>ante todo</u> pensaría usted si ella puede usar unas palabras tan difíciles.
język włoski	Se l'avesse detto una donna straniera, <u>in primo luogo</u> si sarebbe chiesto come potesse pronunciare delle parole così difficili.
język rosyjski	Если бы это сказала иностранка, Вас бы <u>в первую очередь</u> удивило то, что она может выговорить такие трудные слова.
język ukraiński	Якби це сказала іноземка, то <u>перш за все</u> , Вас мало змусити задуматися те, що вона вимовила настільки складні слова.
język koreański	외국인여성이그것을말했다면당신은먼저어떻게그녀가그렇게어려운단어를발음했는가에 대해고민했을것입니다.

Literatura też jest informacją, tylę że bardziej skomplikowaną.

język angielski	Literature is <u>also</u> information, <u>except (that it is)</u> more complicated.
język niemiecki	Literatur ist Information, <u>allerdings</u> eine weitaus kompliziertere.
język hiszpański	La literatura es <u>también</u> una información, <u>pero</u> más complicada.
język włoski	La letteratura è <u>anche</u> informazione, <u>ma</u> più complicata.
język rosyjski	Литература – это <u>тоже</u> информация, <u>только</u> более сложная.
język ukraiński	Література – це <u>теж</u> інформація, <u>тільки</u> більш складна.
język koreański	문학역시정보입니다만, 훨씬더복잡합니다.

W tym filmie człowiek nie zabija człowieka. Przeciwnie, ludzie jednoczą się, żeby zabić to, co zabija ludzi.

język angielski	In this movie, a person doesn't kill a person. <u>On the contrary</u> , people unite to kill what kills people.
język niemiecki	In diesem Film tötet der Mensch nicht den Menschen. <u>Ganz im Gegenteil</u> : Menschen vereinen sich, um das zu vernichten, was die Menschen tötet.
język hiszpański	En esta película un hombre no mata a otro. <u>Al contrario</u> , la gente se une para matar lo que mata a la gente.
język włoski	In questo film l'uomo non uccide gli esseri umani. <u>Al contrario</u> la gente si unisce per poter ammazzare ciò che uccide le persone.
język rosyjski	В этом фильме человек не убивает человека. <u>Наоборот</u> , люди объединяются, чтобы убить то, что убивает людей.
język ukraiński	У цьому фільмі людина не вбиває людину, <u>навпаки</u> , люди об'єднуються, щоб здолати те, що вбиває людей.
język koreański	이영화에서사람이사람을죽이지않습니다. 반대로, 사람들이사람을죽이는것을죽이기위해모입니다.

Tutaj zaś możemy w pełni identyfikować się nawet z ofiarami.

język angielski	Here, <u>on the other hand</u> / <u>however</u> , we can fully identify <u>even</u> with the victims.
język niemiecki	Hier <u>hingegen</u> können wir uns voll und ganz <u>selbst</u> mit den Opfern identifizieren.
język hiszpański	Aquí <u>de nuevo</u> podemos identificarnos plenamente <u>hasta</u> las víctimas / incluso con las víctimas.
język włoski	<u>E</u> qui possiamo identificarci completamente con le vittime.
język rosyjski	В этом случае / здесь <u>же</u> можем полностью идентифицировать себя <u>даже</u> с жертвами.
język ukraiński	У цьому випадку повністю можемо ідентифікувати себе <u>навіть</u> із жертвами.
język koreański	여기에서다른한편으로우리는희생자들의기분마저온전히느낄수있습니다.

Choćby konik polny chciał iść poważnie i powoli za pogrzebem mrówki – to nie może: musi skoczyć.

język angielski	<u>Even if</u> the grasshopper wanted to walk seriously and slowly in the ant's funeral procession, it cannot: it must jump.
język niemiecki	<u>Selbst wenn</u> die Heuschrecke entsprechend ernst bei der Beerdigung der Ameise schreiten wollte, sie hat keine Wahl: sie muss springen.
język hiszpański	<u>Incluso</u> si el saltamontes quisiera ir seriamente y lentamente detrás del entierro de la hormiga – no podría: tendría que / tiene que saltar.
język włoski	Una cavalletta, <u>pur</u> volendo camminare seriamente e lentamente durante il funerale della formica, non può: deve saltare.
język rosyjski	<u>Даже если бы</u> кузнечик хотел идти серьезно и медленно на похоронах муравья, он не может, он должен подпрыгнуть.
język ukraiński	<u>Навіть якби</u> коник хотів йти серйозно й повільно на похороні мурахи, він не зможе, не стрибнути.
język koreański	메뚜기가개미들의장례행렬에함께참가하고싶다하더라도–그것은힘든일입니다: 뛰어야하기때문입니다.

Oczywiście, automatyzacja to poważny i ciekawy problem dnia dzisiejszego.

język angielski	<u>Obviously</u> / <u>Of course</u> , automation is a serious and interesting problem today / nowadays.
język niemiecki	<u>Richtig</u> , die Automatisierung ist ein ernstes und interessantes Problem der Gegenwart.
język hiszpański	<u>Obviamente</u> , hoy en día la automatización es un problema serio e interesante.
język włoski	<u>Certo</u> , l'automazione oggi giorno è un problema serio e interessante.
język rosyjski	Конечно, автоматизация это серьёзная и интересная проблема современности.
język ukraiński	<u>Звичайно</u> , автоматизація це серйозна і цікава проблема сьогодення.
język koreański	물론자동화는오늘날의중요하고도흥미로운문제입니다.

To po prostu przypadek.

język angielski	It's <u>just a sheer</u> coincidence. // It's <u>simply</u> an accident.
język niemiecki	Das ist <u>schlicht und einfach</u> Zufall.
język hiszpański	Es <u>simplemente</u> una casualidad.
język włoski	È <u>semplicemente</u> una coincidenza.
język rosyjski	Это <u>всего лишь</u> случайность.
język ukraiński	Це <u>лише</u> випадок.
język koreański	이것은 <u>그저</u> 우연입니다.

Pan z telewizji ani nie przypuszczał, że tak zdenerwuje widzów.

język angielski	The man on television <u>didn't even</u> suspect / think / suppose / imagine that he would anger the viewers so much.
język niemiecki	Der Herr vom Fernsehen hat <u>noch nicht mal</u> geahnt, dass er die Zuschauer derart echauffiert.
język hiszpański	El señor de televisión / El presentador de televisión <u>nisiquiera</u> suponía que irritara tanto a los telespectadores.
język włoski	Il presentatore non pensava che avrebbe turbato così tanto gli spettatori.
język rosyjski	Мужчина с телевидения <u>вовсе не</u> предполагал, что так рассердит зрителей.
język ukraiński	Чоловік із телебачення <u>зовсім не</u> передбачав, що так розсердить глядачів.
język koreański	텔레비전의그분은시청자들을그렇게화나게할것이라고결코예상하지않았습니다.

Owszem, znałem rodaków na obczyźnie, co uczyli dla zabawy.

język angielski	<u>Indeed</u> / <u>Of course</u> , I knew fellow countrymen abroad, who taught for fun.
język niemiecki	Ich kannte <u>sehr wohl</u> die Landsleute im Exil, die aus Spaß unterrichtet hatten.
język hiszpański	<u>Es verdad</u> que al extranjero conocía a los paisanos / compatriotas que enseñaban por placer / por juego.s
język włoski	<u>Sì</u> , conoscevo dei miei connazionali all'estero, che insegnavano per divertimento.
język rosyjski	<u>Конечно</u> , я знал соотечественников на чужбине, которые учили ради развлечения.
język ukraiński	<u>Звичайно</u> , я знав співвітчизників на чужині, які навчали лише для розваги.
język koreański	<u>당연히</u> 저는 재미를 위해 가르친 해외의 동포들을 알고 있었습니다.

Słowem, nie miał pan prawa tak tej kobiety przedstawić w telewizji.

język angielski	<u>In short</u> / <u>In a nutshell</u> , you had no right to present this woman on TV like that.
język niemiecki	<u>Im Klartext</u> : Sie hatten kein Recht, die Frau im Fernsehen derart zu präsentieren.
język hiszpański	<u>Resumiendo</u> , no tenía usted derecho de presentar en la televisión a esta mujer de tal manera.
język włoski	<u>In breve</u> , non aveva il diritto di presentare così questa donna in TV.
język rosyjski	<u>Коротко говоря</u> , у Вас не было права так представлять эту женщину в телевидении.
język ukraiński	<u>Одним словом</u> , у Вас не було права так представляти цю жінку по телебаченню.
język koreański	<u>요컨대</u> , 당신은 TV에서 그 여성을 그렇게 소개할 권리가 없었습니다.

Falczak zupełnie nie ma pojęcia, dlaczego znalazł się u Falczakowej pod pantoflem. On bynajmniej nie prosił o pantofle, on prosił o rękę.

język angielski	Mr Falczak has absolutely no idea why he was henpecked by Mrs Falczak. He wasn't <u>actually</u> asking for slippers, he was asking for her hand in marriage.
język niemiecki	Herr Falczak hat absolut keine Ahnung, wie er unter den Pantoffel von Frau Falczak geriet. <u>Jedenfalls</u> bat er nicht um Pantoffeln. Er bat um ihre Hand.
język hiszpański	Falczak no tenía la menor idea por qué estaba bajo la férula de la señora Falczak. <u>Él de ninguna manera</u> había pedido las zapatillas de casa, él le pidió la mano.
język włoski	Falczak non aveva assolutamente idea del motivo per cui fosse sotto il tiro della ciabatta di sua moglie (fosse succube della moglie). Non ha <u>mica</u> chiesto la sua ciabatta, ha chiesto la sua mano.
język rosyjski	Фальчак абсолютно без понятия как он оказался у своей жены под каблуком. Он <u>вовсе</u> не предлагал ей каблук, только руку и сердце.
język ukraiński	Фальчак взагалі не розуміє, чому він опинився під каблуком своєї жінки. Він <u>взагалі-то</u> не пропонував їй каблук, а лише руку й серце.
język koreański	팔착은 어째서 자신이 집에서 아내에게 잡혀 살게 되었는지 이해할 수 없습니다. 그는 <u>절대</u> 공처가를 원한 것이 아니라 청혼을 했을 뿐입니다.

I na plaży nudystów są *arbitrzy elegantiarum*.

język angielski	<u>And</u> on the nudists' beach, there are judges of elegance.
język niemiecki	<u>Selbst</u> am FKK-Strand gibt es einige Arbitr Elegantiarum.
język hiszpański	<u>Y</u> en la playa nudista hay árbitros elegantiarum.
język włoski	<u>E</u> sulla spiaggia per nudisti ci sono gli <i>arbitr elegantiae</i> .
język rosyjski	<u>И</u> на нудистском пляже хватает эстетов.
język ukraiński	<u>І</u> на дикому / нудистському пляжі вистачає естетів.
język koreański	<u>그리고</u> 해변의 나체주의자들은 <i>arbitr elegantiarum</i> (유행의 선도자)입니다.

Na początku było Słowo. Dopiero potem powstało Milczenie.

język angielski	In the beginning was the Word. <u>Only</u> after that was there Silence.
język niemiecki	Im Anfang war das Wort. Danach <u>erst</u> kam das Schweigen.
język hiszpański	Al principio existía la Palabra. <u>Y entonces</u> surgió el Silencio.
język włoski	Dapprima c'era la Parola. <u>Solo</u> successivamente è apparso il Silenzio.
język rosyjski	Вначале было словом. <u>И только</u> потом появилось молчание.
język ukraiński	Спочатку було слово. <u>І лише</u> потім з'явилося мовчання.
język koreański	태초에 말씀이 있었습니다. 그 후에야 침묵이 등장했습니다.

I happy end jest tylko końcem.

język angielski	And a happy ending is <u>just</u> the end.
język niemiecki	Auch ein happy end ist <u>nur</u> ein Ende.
język hiszpański	Y happy end es <u>solo</u> un final.
język włoski	Il lieto fine / l'happy ending è <u>solo</u> il finale.
język rosyjski	Хэппи энд это тоже <u>всего лишь</u> конец.
język ukraiński	Хеппі енд – це теж <u>лише</u> кінець.
język koreański	그리고 happy end는 끝일뿐입니다.

Arcydzieło pojmie nawet głupi. Ale jakże inaczej.

język angielski	<u>Even</u> a fool can understand a masterpiece but how differently.
język niemiecki	<u>Selbst</u> ein Dummkopf begreift die Größe des Werks – freilich auf seine eigene Weise.
język hiszpański	La obra maestra la entiende <u>incluso</u> un necio. ¡Pero de forma tan distinta!
język włoski	<u>Persino</u> uno sciocco capirà un capolavoro. Seppur in un altro modo.
język rosyjski	Шедевр поймет <u>даже</u> глупый, а как же иначе.
język ukraiński	Витвір мистецтва зрозуміє <u>навіть</u> дурний. А як по-іншому?
język koreański	천치라도 걸작을 이해합니다. 하지만 다른 방식으로.

Spróbuj powiedzieć coś, nie odwołując się do podań, przysłów, idiomów, nie musnąwszy – chociażby obiegowej – literatury. Jak trudno – stwierdzisz – być prostakiem.

język angielski	Try to say something / anything, without referring to legends, proverbs, or idioms, without touching (having touched) <u>even</u> ordinary literature; (and) you will see hard it is to be a simpleton.
język niemiecki	Versuche etwas zu sagen ohne Rückbezüge herzustellen, ohne Redewendungen oder Idiome zu gebrauchen, ohne <u>selbst nur</u> am Rande eine literarische Quelle zu erwähnen. Du stellst dabei fest: es ist gar nicht so einfach, ganz einfach zu sein.
język hiszpański	Intenta decir algo sin referencia a bibliografía / catálogos, refranes, expresiones idiomáticas, <u>sin ni</u> echar un vistazo siquiera a la literatura general. ¡Qué difícil – dirías entonces – es ser un palurdo.
język włoski	Prova a dire qualcosa senza fare riferimento a racconti, proverbi, modi di dire, senza toccare (<u>anche se</u> in circolazione) la letteratura. Quanto difficile troverai, essere un sempliciotto.
język rosyjski	Попробуй сказать что-то, не обращаясь к поверьям, пословицам, идиомам, не коснувшись <u>хотя бы</u> популярной литературы. Как трудно, скажешь ты, быть простаком.
język ukraiński	Спробуй сказати щось, не звертаючись до повір'їв, прислів'їв, ідіом, не чіпаючи <u>навіть</u> популярної літератури. Як складно – скажеш ти – бути простаком.
język koreański	설화, 속담, 관용구를 언급하지 않고 – 심지어 – 일반적인 – 문학마저도 다루지 않으며 무엇인가를 이야기해보십시오. 열간이가 되는 것이 – 얼마나 어려운지 – 알게 될 것입니다.

Jedynie ludzie o zdrowych zmysłach wariują.

język angielski	<u>Only</u> sane people go crazy.
język niemiecki	<u>Einzig und allein</u> Menschen, die bei Sinnen sind, werden verrückt.
język hiszpański	<u>Solamente</u> / Solo la gente de sano juicio enloquece.
język włoski	<u>Solo</u> le persone sane di mente impazziscono.
język rosyjski	Сходят с ума <u>только</u> люди в здравом рассудке.
język ukraiński	<u>Лише</u> люди, при повному розумі, стають шаленими.
język koreański	올곧은 생각을 가진 사람들만이 미쳐버립니다.

Ćwiczenie 51 (przykładowe rozwiązanie)

Jan **na pewno** przyjdzie.

Z pewnością masz rację.

Krysi o naszej niespodziance **oczywiście** nic nie powiedziałem.

Istotnie zbliża się Wielkanoc.

Rzeczywiście rozmawialiśmy wczoraj o tobie.

To **naprawdę** się wydarzyło.

Przecież mieliśmy pójść do sklepu.

Może zdążę upiec ciasto.

Jan **chyba** ma kłopoty.

Marysia **raczej** nie przyjedzie.

Podobno Kowalscy kupili dom.

Marek **rzekomo** potrafił pieszego.

Od pewnego czasu krążą wieści o mających **jakoby** nastąpić zmianach w składzie zarządu.

Pobyt w Zakopanem był **niewątpliwie** udany.

Musisz **koniecznie** pojechać na Mazury.

Na zajęcia przyszedł **tylko** jeden student.

Jan podarował czekoladki **także** Marysi.

Jeszcze nigdy nie leciałem balonem.

Jan wrócił **już** z pracy.

Marysia **właśnie** wyszła z domu.

Brakowało **zwłaszcza** ciepłej odzieży.

Posprzątaj **przede wszystkim** salon.

Szczególnie Jan rozpaczał po śmierci stryja.

Przynajmniej tobie mogę zaufać.

Nawet zwierząt nie powinno się tak traktować.

Chętni do pomocy zgłosili się **zresztą** już dużo wcześniej.

Ćwiczenie 52

Potem jednak wysunął jedną z bocznych szuflad biurka, by poszukać teczek z rękopisami, i natrafił niespodziewanie na pakiecik owinięty byle jak w brunatny papier. Gdy go rozwinął, z największym zdumieniem znalazł wewnątrz ów podarunek matki dla Mado, antyczny wisior z perłami i szmaragdem, jakoby niegdyś należący do prababki Rzewuskiej. Długo przerzucał w obu dłoniach piękny pendentif na złotym łańcuszku, jak się zdaje, włoskiej roboty, niezawodnie osiemnastowieczny – znał się nieco na tym – po czym wsunął precjoza z powrotem do szuflady, zagrzebując je pod stosem rękopisów i listów. Co ta mała wariatka miała na myśli, podrzucając mi ten brelok? Zrobiła to na pewno wtedy, kiedy w ostatniej chwili przed odjazdem wyskoczyła z wozu, tłumacząc się, że czegoś zapomniała. No tak. To było dla niej, jak widać, ważne, ale czemu? Nawet nie usiłuję odgadnąć, mimo że niby miałem aż nadto okazji, zwłaszcza tego lata, gdyśmy ze sobą chodzili na wspólne spacer, gadając o wszystkim i o niczym, mimo tylu wypraw do kina w Saint-Gaudens, by poznać bliżej Mado. Cóż z tego. I tak niewiele

o niej w gruncie rzeczy wiem. Co siedzi w głowie takiego na półpodlotka, na pół już kobiety? Choruje ostatnio na socjalistyczne ciągoty, ale to jej z czasem minie. Zresztą lepiej, że myśli tak, niżby się miała upodobnić do swych koleżanek z Sacré-Coeur. Często zresztą córek wzbogaconych wychrztów, różnych bankierów i fabrykantów. Ten jej hałaśliwy i manifestowany przy każdej okazji socjalizm, czy ja wiem, chwilami aż anarchizm, to może rodzaj odtrutki na tamte klasztorno-internatowe jady. Powiedziała mamie, że chciała uściskać Anatola. Uwierzyłem, bo to byłoby w jej stylu, ale jak widać, szło o zamelinowanie prezentu od mamy. Bo przecież to bardzo ładne, antyczne klejnoty, a ona się na tym trochę zna, wiem, skoro więc bransoletki od ojca przyjęła z nie ukrywaną satysfakcją i natychmiast włożyła na rękę, a bilety od Elżbiety też ją najwyraźniej ucieszyły, może zresztą ubawiły raczej... A swoją drogą, ona ma pomysły, ta moja żona! No, mniejsza z tym... Kiedyś z pewnością się dowiem. Mam ważniejsze sprawy niż humory i pomysły Mado.

[Andrzej Kuśniewicz *Witraż*]

Szyk wyrazów w zdaniu pojedynczym

Ćwiczenie 53

Kąt **prosty** ma dziewięćdziesiąt stopni.

W Warszawie zdomowało się mnóstwo **śpiewających** ptaków.

Rozpoczynamy koncert muzyki **poważnej**.

Podoba mi się ten **smutny** mazurek.

A teraz miałbym ochotę na zupę **pomidorową**.

Czy lubisz tort **czekoladowy**?

Wolę muzykę smutną od muzyki **wesołej**.

Swoje znaczki pokazał **kolegom**.

Ciocia zobaczyła te rysunki dopiero dzisiaj, natomiast **kolegom** pokazał je już kilka dni temu.

Pewnego **pięknego** dnia Miś, zwany przez **swych** przyjaciół Kubusiem Puchatkiem, albo krócej Puchatkiem, przechadzał się po lesie, pomrukując **dumnie pod nosem**.

Tego dnia właśnie ułożył **sobie krótką** piosenkę, gdy **wczesnym** rankiem robił **przed lustrem swe codzienne** ćwiczenia **gimnastyczne**.

Prosiaczek mieszkał w **dużym** domu w **samym** środku **wielkiego** buka, a **wielki** buk rósł w **samym** środku **lasu**, a Prosiaczek mieszkał w **samym** środku **domu**.

Stary, bury Osioł stał **sobie samotnie** w zaroślach na skraju lasu, z łbem **zwieszonym ku ziemi** i rozmyślał o sprawach **tego** świata.

Był **prześliczny** dzień **wiosenny**, gdy Miś ruszył w drogę **przez las**.

Małe obłoczki igrały **beztrosko** na **błękitnym** niebie, podpływając, to znów uciekając przed słońcem, jakby się chciały z nim przekomarzać.

Ćwiczenie 54

Wtem koło Zbyszka siada jakaś pani z ładną dziewczynką.

Zmęczony wyczerpującym marszem turysta usiadł pod wysokim drzewem.

Jan Kwiatkowski nareszcie został dobrym aktorem.

Czarna limuzyna znikła za rogiem.

Ćwiczenie 55

Oto kilka możliwych (innych niż w wierszu) układów podanych wyrazów:

Cudownie i straszliwie szło się powolutku samotnym skrajem drogi.

Straszliwie i cudownie szło się powolutku samotnym skrajem drogi.

Straszliwie samotnym szło się powolutku i cudownie skrajem drogi.

Straszliwie samotnym szło się cudownie i powolutku skrajem drogi.

Straszliwie i powolutku szło się cudownie samotnym skrajem drogi.

Ćwiczenie 56

pytanie	odpowiedź
Dnia 6 maja 1840 roku ukazał się pierwszy na świecie znaczek pocztowy.	
Kiedy ukazał się pierwszy na świecie znaczek pocztowy?	Pierwszy na świecie znaczek pocztowy ukazał się 6 maja 1840 roku.
Co się wydarzyło 6 maja 1840 roku?	6 maja 1840 roku ukazał się pierwszy na świecie znaczek pocztowy.
Z drzewa sosnowego otrzymujemy lak do pieczętowania listów.	
Z czego otrzymujemy lak do pieczętowania listów?	Lak do pieczętowania listów otrzymujemy z drzewa sosnowego.
Co otrzymujemy z drzewa sosnowego?	Z drzewa sosnowego otrzymujemy lak do pieczętowania listów.
W roku 1933 kapitan Skarżyński na małym turystycznym samolocie przeleciał Atlantyk.	
Kiedy kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk na małym turystycznym samolocie?	Kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk na małym turystycznym samolocie w roku 1933.
Kto przeleciał Atlantyk w roku 1933 na małym turystycznym samolocie?	Atlantyk w roku 1933 na małym turystycznym samolocie przeleciał kapitan Skarżyński.
Na jakim samolocie kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk w roku 1933?	Kapitan Skarżyński przeleciał Atlantyk w roku 1933 na małym turystycznym samolocie.
Czego dokonał w roku 1933 kapitan Skarżyński?	W roku 1933 kapitan Skarżyński na małym turystycznym samolocie przeleciał Atlantyk.

Ćwiczenie 57 (proponowane rozwiązanie)

Mężczyźni pojawiali się w Lechicach z zewnątrz, poza ojcem, ale on też pojawił się w pałacu jako starający się o rękę matki Eweliny.

Sprawiało to wrażenie, jakby Cyprian był pogrążony w myślach, i nie bardzo wiedział, co się dzieje dookoła.

Czasami wydawało się jej, że on nie bardzo się orientuje, gdzie jest.

Przez chwilę zdawało się jej, że nie zrozumiał, ale powoli jego twarz zaczęła się zmieniać.

Plecy mu się pochyliły.

On przecież do niczego nie się mieszał.

Ewelina poczuła się nagle bezradna wobec sytuacji, której w żaden sposób się nie spodziewała.

Wydawało się jej, że on dostrzega w niej nie kobietę, lecz kogoś, kto zjawił się z innego świata.

Karolinie zawsze się wydawało, że zza dekoltu ciotki wyskoczy jakieś zwierzątko, zając albo małe jagnię.

Można przejechać się na spacer, ale tylko po parku.

Karolina kiwała głową na znak, że się zgadza z ciotką.

Macie już paszporty na cudze nazwiska, będziecie podawać się za rodzeństwo.

Henryk zawsze się jej podobał.

Karolina zawsze chciała się do niej zbliżyć, ale onieśmielał ją wygląd matki, istoty doskonałej.

Matka wydawała się jakaś bardziej ludzka, Karolina miała wrażenie, że z czymś nie może sobie poradzić, a nawet, że się czegoś boi.

To, czego się bała, stało się rzeczywistością.

Henryk rozejrzał się, gdzie by tu się ukryć, kiedy w pokoju pojawiła się zakapturzona postać.

Jakbym się nie schylił, rozerwałaby mi się marynarka.

Karolinie nie wolno było się tam zbliżać, ale zawsze szukała okazji, aby niby przypadkiem znaleźć się obok tego konia.

Pojawiło się w kościele coś jak brzęczenie, które się wybijało ponad cichą teraz muzykę organów.

Ćwiczenie 58***dosyć***

Jan naprzyglądał się tym obrazom.

1. **Dosyć** Jan naprzyglądał się tym obrazom.
2. Jan **dosyć** naprzyglądał się tym obrazom.
3. Jan naprzyglądał się **dosyć** tym obrazom.
4. Jan naprzyglądał się tym obrazom **dosyć**.

również

Jan sprzedał samochód.

1. **Również** Jan sprzedał samochód.
2. Jan **również** sprzedał samochód.
3. Jan sprzedał **również** samochód.
4. Jan sprzedał samochód **również**.

jeszcze

Piotr przyniósł ciastka.

1. **Jeszcze** Piotr przyniósł ciastka.
2. Piotr **jeszcze** przyniósł ciastka.
3. Piotr przyniósł **jeszcze** ciastka.
4. Piotr przyniósł ciastka **jeszcze**.

także

Piotr dał Ewie kwiaty.

1. **Także** Piotr dał Ewie kwiaty.
2. Piotr **także** dał Ewie kwiaty.
3. Piotr dał **także** Ewie kwiaty.
4. Piotr dał Ewie **także** kwiaty.

Zdania złożone podrzędne i współrzędne

Ćwiczenie 59

Uwaga: W podanych w zadaniu wypowiedzeniach podkreślono wskaźniki zespolenia oraz podano ich przykładowe synonimy.

Piechotą chodziła do redakcji, a także na spacer w Aleje i do Łazienek.

Możliwe synonimy: jak również // oraz // tudzież // zarówno..., jak i...

Rozstali się w gniewie, bo on chciał ją zatrzymać przy sobie.

Możliwe synonimy: ponieważ // dlatego, że // gdyż // na skutek tego, że

Zostawiła wszystko, by pojechać za nim na zesłanie.

Możliwe synonimy: aby // ażeby // żeby

Tak wyraźnie pamiętała jego twarz, mimo że minęło sporo czasu.

Możliwe synonimy: chociaż // jakkolwiek // mimo iż // pomimo że (iż)

Wyjeżdżała z Paryża także dlatego, że doznała rozczarowania co do własnej osoby.

Możliwe synonimy: na skutek tego, że (iż) // wskutek tego, że (iż) // z tej przyczyny, że (iż)

Karolina miała na tyle odwagi, by wyznać to sobie w lustrze.

Możliwe synonimy: aby // ażeby // żeby

Nie warto udawać czegokolwiek, bo życie jest takie krótkie.

Możliwe synonimy: ponieważ // dlatego, że // gdyż

Trzeba umieć korzystać z życia, jeśli się jest za mało zdolnym, by je zatrzymać w czasie.

Możliwe synonimy: jeżeli (= jeśli), aby // żeby (= by)

Chciała mu powiedzieć prawdę, ale dała spokój.

Możliwe synonimy: lecz

Była sama, mimo że wchodziła już w lata.

Możliwe synonimy: chociaż // jakkolwiek // mimo iż // pomimo że (iż)

Matka wyraźnie zaczynała się niepokoić, kiedy Karolina przyjeżdżała do Lechic na niedzielę.

Możliwe synonimy: gdy // jak // w czasie, gdy // w czasie, kiedy

Wystarczyło coś jej zaśpiewać, a potrafiła to zagrać na fortepianie.

Możliwe synonimy: brak

Sama uczyła Susanne gry na fortepianie, a po takich lekcjach trudno było oczekiwać, by wyrosła z dziewczynki wirtuozka.

Możliwe synonimy: brak dla a, aby // ażeby // żeby (= by)

Zastanawiała się, w jaki sposób namówić matkę, aby zaangażowała dla Susanne nauczyciela muzyki z prawdziwego zdarzenia.

Możliwe synonimy: jak (= w jaki sposób), by // ażeby // żeby (= aby)

Ewelina leżała już w łóżku, a właściwie siedziała, bo miała bardzo wysoko ułożone poduszki.

Możliwe synonimy: a w zasadzie // a raczej (= a właściwie), ponieważ // gdyż (= bo)

Ewelina zachowywała się tak, jakby się czegoś bała.

Możliwe synonimy: jak gdyby

Rozmawiała z nią po francusku, efekt był taki, że dziewczynka prawie zupełnie nie знаła polskiego, a więc siłą rzeczy szukała towarzystwa matki.

Możliwe synonimy: iż (= że), więc // zatem // a zatem // toteż (= a więc)

Ewelina nie tylko uczyła ją gry na fortepianie, ale także innych przedmiotów.

Możliwe synonimy: nie tylko..., ale i... // nie tylko..., lecz również... // nie tylko..., lecz także...

Roześmiała się na cały głos, a potem niespodziewanie dla samej siebie spoważniała.

Możliwe synonimy: potem // następnie // a następnie // po czym // i

Musiałabym zacząć opowiadanie od początku, czyli od sześćdziesiątego trzeciego roku.

Możliwe synonimy: to znaczy // a więc // to jest

Początkowo myślała, że wyjedzie za granicę, ale sytuacja w Lechicach coraz bardziej ją niepokoiła.

Możliwe synonimy: iż (= że), lecz // tylko // tylko że (= ale)

Tak bardzo ta przyszywana siostra przypominała ją samą z czasu dzieciństwa, a jednocześnie było w niej tyle obcego.

Możliwe synonimy: brak

Wydawało się Karolinie, że Susanne ją śledzi.

Możliwe synonimy: iż (= że)

Ręce Susanne prawie nie obejmowały oktawy, a jednak uderzenia palców chwilami były tak silne, jakby grał dorosły mężczyzna.

Możliwe synonimy: a mimo to (= a jednak), jak gdyby (= jakby)

Ileokroć Karolina zaczynała mówić, przerywała jej albo po prostu wstawiała i wychodziła z pokoju.

Możliwe synonimy: za każdym razem, gdy (kiedy) // ile razy (= ilekroć), lub // bądź (= albo), oraz (= i)

Zanim zdążyła na to zareagować, matka zmierzała już w stronę pałacu szybkim krokiem.

Możliwe synonimy: nim

Widocznie jej powołaniem była wolność, jeżeli można to tak ująć.

Możliwe synonimy: jeśli

Rozejrzała się, bo znikła jej nagle Susanne.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że

Odkryła siostrę za drzewem, dziewczynka co jakiś czas wychylała się i zniknęła, obserwując Karolinę.

Możliwe synonimy: następnie // a następnie // potem // a potem // po czym

Patrzyła na Karolinę nieco wyblakłymi oczami, a może sprawiała takie wrażenie ich jasna oprawa, brwi i rzęsy dziewczynki miały beżowy kolor.

Możliwe synonimy: brak

Ona jakby odkryła te myśli, bo jej oczy stały się rozbiegane.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem

Ona musiała się zorientować, bo uśmiechnęła się przymilnie.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że

Ile było jej źle i nie umiała sobie z czymś poradzić, uciekała w ten obraz.

Możliwe synonimy: za każdym razem, gdy (kiedy) // ile razy (= ilekroć), oraz (= i)

Może dlatego nie umiała tworzyć sama, bo potrafiła oceniać twórczość innych, wpadać w podziw, w uwielbienie.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że

Kiedy otworzyła drzwi, zobaczyła plecy jakiegoś mężczyzny.

Możliwe synonimy: gdy

Był związany z Dąbrowskim, więc na pewno się w to wplątał, jeżeli w ogóle przeżył.

Możliwe synonimy: toteż // zatem // a zatem (= więc), jeśli (= pod warunkiem, że)

Jego twarz zmieniła się, jakby spadła z niej maska.

Możliwe synonimy: jak gdyby

Byli jednakowego wzrostu, więc pewnie wydawała się lekko od niego wyższa.

Możliwe synonimy: toteż // zatem // a zatem

Zwracała się do córki po francusku, ale ta odpowiadała jej po polsku.

Możliwe synonimy: lecz, zaś, natomiast

Karolina musiała się opanować, żeby nie parsknąć śmiechem.

Możliwe synonimy: by // aby // ażeby

Z przerażeniem poderwała się, czy raczej chciała się poderwać.

Możliwe synonimy: albo

Edward nie był odpowiednim partnerem do takich rozważań, odpowiadał półgębkiem, ale za to matka Karoliny dała popis erudycji.

Możliwe synonimy: lecz

Karolinę trochę to śmieszyło, ale rozumiała matkę.

Możliwe synonimy: mimo to // pomimo to // niemniej

Nic nie mówiąc, wreszcie Susanne poruszyła się, a potem Karolina uczuła jej ręce na szyi.

Możliwe synonimy: i // po czym

Myślisz, że ciebie mniej kocham, skoro także kocham jego?

Możliwe synonimy: iż (= że), jeśli (= skoro)

Było ciepło, więc kolację podano na tarasie.

Możliwe synonimy: zatem // toteż

Nie chciała, żeby taki los stał się udziałem jej córki.

Możliwe synonimy: by // aby // ażeby

Jakiś mydłek, który zanudza na śmierć, zanim jeszcze otworzy usta!

Możliwe synonimy: brak dla który, nim (= zanim)

Nie pamiętałaś o tym, kiedy potrzebowałam cię najbardziej, więc teraz daruj to sobie.

Możliwe synonimy: gdy // podczas gdy // podczas kiedy (= kiedy), a więc (= więc)

Nie wyjadę, bo tu jest także mój dom.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że

Jeśli naprawdę już spała, nie było sensu jej budzić.

Możliwe synonimy: jeżeli

Kiedy podeszła bliżej, rozpoznała w nieznajomej matkę Jana.

Możliwe synonimy: gdy

Teraz cała jej uwaga była skupiona na Susanne, więc wyglądało na to, że nie poznaje Eweliny.

Możliwe synonimy: a więc, toteż (= więc), iż (= że)

Trzy lata minęły od wyjazdu Karoliny, zanim się z powrotem pojawiła w pałacu.

Możliwe synonimy: nim

Gdyby nie zbyt jasna oprawa oczu, Susanne mogłaby uchodzić za całkiem ładną.

Możliwe synonimy: żeby nie

Nie przysyłała matce pozdrowień, bo uważała to za niezbyt stosowne w ich wzajemnej sytuacji.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że

Jeżeli chodziło o niego, nic nie mogło być pewne.

Możliwe synonimy: jeśli // gdy // kiedy

Przez te trzy lata żyła właśnie na takiej huśtawce, która wynosiła ją wysoko, aby potem boleśnie roztrzaskać.

Możliwe synonimy: brak dla która, by // żeby // ażeby (= aby)

Karolina nie mogła uczynić pierwsza gestu pojednania, bo skąd wiadomo, czy tamta tego zechce.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // dlatego, że (= bo), brak dla czy

Co by było, gdyby jej wyciągnięta ręka pozostała w powietrzu.

Możliwe synonimy: jeśliby // jeżeliby

Gdyby umiała podjąć grę, być może ich stosunki układałyby się inaczej, ale do tego musiałaby być kimś innym.

Możliwe synonimy: jeśliby // gdyby (= gdyby), tylko // tylko że (= ale)

Odwróciła się od Susanne, żeby ta nie widziała jej łez.

Możliwe synonimy: by // aby // ażeby

Miała nie pozwolić, aby Susanne zmarnowała sobie życie.

Możliwe synonimy: by // żeby // ażeby

Nie siedziała długo, żeby nie męczyć chorej.

Możliwe synonimy: by // aby // ażeby

Nigdy jej nie rozumiał, dlaczego miałby dzielić z nią lęk przed starzeniem się, on nie miał z tym problemów, mimo że byli w jednym wieku, wyglądał dużo młodziej.

Możliwe synonimy: czemu (= dlaczego), mimo iż // pomimo iż // pomimo że (= mimo że)

Była zbyt słaba, aby zdecydować się na odejście, a on z niezrozumiałych dla niej powodów trwał przy niej, choć czasami miała wrażenie, że nie może jej znieść, że nią pogardza.

Możliwe synonimy: by // żeby // ażeby (= aby), lecz // natomiast // zaś (= a), mimo że // pomimo że (= chociaż), iż (= że)

Edward nie odszedł z redakcji, mimo że jej to obiecał.

Możliwe synonimy: mimo iż // pomimo iż // pomimo że

Majątek przechodził w coraz to inne ręce, każdy kolejny rządcą, zdaniem Karoliny, był mniej uczciwy, to znaczy więcej rozkradał.

Możliwe synonimy: inaczej mówiąc // innymi słowy // to jest

Służba pozostawiona sama sobie przestała dbać o porządek, toteż w pokojach było coraz więcej kurzu, który osiadał na meblach i obrazach.

Możliwe synonimy: więc // zatem (= toteż), brak dla który

Czasami tylko nie chodziła zbyt prosto, nie wpływało to jednak na stan jej umysłu, wręcz przeciwnie, zyskiwała na tym jej erudycja.

Możliwe synonimy: wszelako (= jednak), wprost (= wręcz)

O ile staropanieństwo Karoliny doprowadzało matkę do rozpacz, o tyle w przypadku młodszej córki była z tego zadowolona.

Możliwe synonimy: o ile // podczas gdy

Ewelina musiała czuć się niepewnie, bo w policzku pojawił się nerwowy tik, co wyglądało, jakby powstrzymywała się od śmiechu.

Możliwe synonimy: ponieważ // bowiem // gdyż (= bo), brak dla co, jak gdyby (= jakby)

Ile tam przyjeżdżała, poza śladami powolnego rozkładu nie dostrzegała żadnych zmian.

Możliwe synonimy: ile razy // za każdym razem gdy (kiedy)

Ewelina prowadziła dziwną grę z przeszłością, to znaczy selekcionowała ją, chytrze omijając momenty bolesne.

Możliwe synonimy: inaczej mówiąc // innymi słowy // to jest

Podawała mu rękę, a on ją całował, a potem szli objęci do swojego pokoju.

Możliwe synonimy: zaś (= a), potem // następnie // a następnie // po czym (= a potem)

Cyprian jej wybaczal, choć jeszcze o niczym nie wiedział.

Możliwe synonimy: mimo iż // pomimo iż // mimo że // pomimo że

Wystarczy mi, że przyjechał tutaj, mimo że nikt go nie zapraszał.

Możliwe synonimy: iż (= że), chociaż // mimo iż // pomimo iż // pomimo że

Ewelina spróbowała starej sztuczki, to znaczy udala, że kręci się jej w głowie, że jest jej duszno, słowem, że za chwilę może być koniec.

Możliwe synonimy: czyli // innymi słowy // to jest (= to znaczy), iż (= że), jednym słowem // czyli // innymi słowy // krótko mówiąc (= słowem)

Robiła to wszystko z wprawą, lecz bez zwykłego podenerwowania.

Możliwe synonimy: ale

Nie schodziła stamtąd, dopóki on się nie wyniósł.

Możliwe synonimy: dopóki... dopóty... // dopóty... dopóki... // póki

Ćwiczenie 60

Uwaga: W celu zidentyfikowania zastosowanych w podanych wypowiedzeniach schematów zdań złożonych poszczególne wypowiedzenia składowe (i ich części) oznaczono symbolami literowymi, a także wytłuszczono leksykalne wykładniki relacji pomiędzy poszczególnymi zdaniami składowymi.

Po jakimś czasie jednak doszedł do przekonania (A), **że** jest później (B), **niż** zrazu przypuszczał (C) i (d), **choć** przedtem nie słyszał przez sen warkotu wprowadzanego do garażu samochodu (E), pomyślał (D₁), **że** być może żona pojechała do jednego z tych domów towarowych na przedmieściu (F), **gdzie** mieli niższe ceny (G) i gdzie zwykle w piątek albo w sobotę robiła większe zakupy na cały tydzień (H).

[Włodzimierz Odojewski *Udany weekend*]

To prawda (A), **że** (b) **gdy** to powiedział (C), w jej oczach błysnęła utajona uwaga, nawet hamowana dociekliwość też (B₁) (tylko zresztą w oczach i na krótko, **bo** (d) wciąż śmiejąc się (E), musnęła go ustami w policzek (D₁)), **jednakże** znowu nie zapytała o nic (F), **lecz** szybko zdjęła płaszcz (G) i zaczęła ściągać z nóg botki (H), opowiadając jednocześnie (I), **gdzie** była (J) i co robiła (K).

[Włodzimierz Odojewski *Udany weekend*]

Podniósł się na moje spotkanie z obudowy nadbrzeża bez zdziwienia (A), **jakbyśmy** się umówili dokładnie w tym właśnie miejscu (B); prostując się (C), wygładził spodnie (D) i dopiero wtedy spojrzał mi w oczy oczyma błyszczącymi nienaturalnie (E), **a** jego dłoń (f), **kiedy** zacisnęła się na mojej (G), była sucha jak zeschnięte liście i paląca (F₁).

[Włodzimierz Odojewski *Co słychać w ojczyźnie?*]

Żona zabrała się, jak zwykle w sobotę, do przygotowywania obiadu w dwóch wariantach, bo i na dzień następny (A), **więc** nie miała czasu z nim rozmawiać (B), **a** **gdy** zaproponował (D), **że** weźmie odkurzacz (E) i sprzątnie mieszkanie (F), spojrzała nań spłoszona (C) i przypomniała (G), **że** przecież poprzedniego dnia po przyjeździe z pracy posprzątała wszystko razem gruntownie (H), syn **zaś** wprawdzie po wstaniu z łóżka z jakimś niewyraźnym pomrukiem poufale klepnął go w plecy (I) i poprosił (J), **aby** mu zechciał towarzyszyć przy śniadaniu (K), skończywszy **jednak** jeść (Ł), oświadczył zaraz (L), **że** bardzo przeprasza (M), idzie do siebie odrabiać na poniedziałek zadania szkolne (N), **gdyż** po obiedzie chce być wolny (Ń), umówił się z kolegami z sąsiedztwa na ślizgawkę (O).

[Włodzimierz Odojewski *Udany weekend*]

Miałem właśnie zamiar wyjść (A), **a** wtedy odezwał się telefon (B); usłyszałem w słuchawce roztapiający się w gorączy i niezmiernej odległości głos (C), i chyba z trzy razy z sercem skurczonym powtórzyłem pytanie (D), **zanim** pojąłem (E), **że** to portier z hotelu oddalonego od mojego o kilkaset metrów zaledwie (F), **który** mnie informuje o jego przyjeździe i o tym (G), **że** właśnie hotelowy chłopak wrócił z jego pokoju z wiadomością (H), **że** brał prysznic (I) i pewnie położył się (J), **by** odespać drogę (K); **a** przecież nikt inny nie mógł telefonować (L), wiedziałem (Ł), **że** on przyjedzie (M), sam prosiłem tamtego portiera (N), **żeby** mnie powiadomił (Ń), skąd więc to zaskoczenie u mnie (P)?

[Włodzimierz Odojewski *Co słychać w ojczyźnie?*]

A **kiedy** stanął na progu sypialni (A), to jej twarz, w słabym świetle od okien sąsiadów odbitym w śniegu, wydawała mu się ożywiona nieznacznym uśmiechem (B) i (c), stojąc tak w pobliżu przez dobrą chwilę bez ruchu (D), posłyszał (C₁), **że** jej oddech jest spokojny, jak oddech dziecka (E), **więc** zrezygnował (F).

[Włodzimierz Odojewski *Udany weekend*]

Owego wieczora przyszedł do mnie (A) **i** powiedział (B), **że** nie kocham naszego miasta (C). Już od progu wykrzykiwał namiętne oskarżenia. Przyjąłem go z szacunkiem (A), **jaki** winniśmy naszym nauczycielom (B). Powiodłem w głąb domu (A) **i** wskazałem wygodne miejsce (B), sądząc (C), **że** spokój otoczenia i trunek (d), którym go zamyśliłem ugościć (E) – ostudzą gniew... (D₁) Nie chciał jednak siadać. W chwiejnym blasku lampy widziałem jego twarz, bardzo spuchniętą. Nigdy go dotąd nie oglądałem w stanie takiej gwałtowności (A) **i** przysięgłbym (B), **że** jest chory (C), **lecz to** (d), co mówił (E), świadczyło o przytomności umysłu (D₁). Oskarżył mnie (A), **że** chciałem poprzedniej nocy opuścić miasto (B), **o czym** mu sekretnie doniesiono (C). Zrazu miałem ochotę wyśmiać te zarzuty. Lecz przecie go znałem. **Skoro** przyszedł do mnie (A), widać miał dowody w rękę... (B) Poprzedniego dnia zamyśliłem wyjazd do Dawida. Przygotowywałem się do drogi, z zachowaniem wszelkiej tajemnicy. Przed północą wyszedłem z domu (A), wysławszy uprzednio człowieka z osiodłanym koniem ku bramie Świętego Idziego (B). Zastałem go w miejscu umówionym. Drżał z zimna i lęku. Noc była chłodna (A), wiał porywisty wiatr (B), roztrącając liście spadłe z drzewa (C). Z największym zdumieniem dostrzegłem (A), **że** brama była szeroko otwarta, a most nie odwiedziony (B). Strażnicy grali w kości nieopodal. Zajęci grą, zdawali się nie zwracać najmniejszej uwagi na przejście. Wietrzyłem pułapkę. Mijał czas, pełen osobiwej grozy. Koń niecierpliwie uderzał nogą w ziemię. Wszedł księżyc, ogromny i biały, jak kula śniegowa. Nagle usłyszałem kroki (A), **a** po chwili dojrzałem mnicha od cystersów (B), **który** jawnie zbliżał się do bramy miejskiej (C). Jeden ze strażników uniósł głowę (A), spojrzał bez ciekawości na przechodnia (B) **i** wrócił do gry (C). Mnich minął bramę (A), wlażł na most (B). Jego kostur uderzał głucho w ciemności. Odszedł z miasta, przez nikogo nie zatrzymywany. Oczekałem kilka chwil (A), **a potem** wróciłem do domu (B), polecając odprowadzić wierzchowca do stajni (C).

[Andrzej Szczypiorski *Msza za miasto Arras*]

Ćwiczenie 6I

Poszedł na spacer, **ponieważ bolała go głowa**. – zdanie okolicznikowe przyczyny

Poszedł na spacer **z powodu bólu głowy**.

Otrzyma świadectwo, **jeśli zda egzaminy**. – zdanie okolicznikowe warunku

Otrzyma świadectwo **pod warunkiem zdania egzaminów**.

Piotr zostanie przyjęty do pracy pod warunkiem, **że dostarczy świadectwo zdrowia**. – zdanie okolicznikowe warunku

Piotr zostanie przyjęty do pracy **pod warunkiem dostarczenia świadectwa zdrowia**.

Czuł się coraz lepiej, **w miarę jak oddalał się od miasta**. – zdanie okolicznikowe stopnia i miary

Czuł się coraz lepiej **w miarę oddalania się od miasta**.

Piotr złamał nogę, **gdy schodził po schodach**. – zdanie okolicznikowe czasu

Piotr złamał nogę **przy schodzeniu po schodach**.

Stan jego zdrowia nie poprawiał się, **mimo że leczono go w dobrej klinice**. – zdanie okolicznikowe przyzwolenia

Stan jego zdrowia nie poprawiał się **mimo leczenia go w dobrej klinice**.

Piotr nie mógł pisać, **bo złamał sobie rękę**. – zdanie okolicznikowe przyczyny

Piotr nie mógł pisać **z powodu złamania sobie ręki**.

Poszedł do biura, **aby załatwić formalności**. – zdanie okolicznikowe celu

Poszedł do biura **w celu załatwienia formalności**.

Jan kupił willę dzięki temu, **że brat mu pomógł**. – zdanie okolicznikowe sposobu

Jan kupił willę **dzięki pomocy brata**.

Jan nie poszedł na koncert, **bo przyjechał niespodziewanie brat**. – zdanie okolicznikowe przyczyny

Jan nie poszedł na koncert **z powodu niespodziewanego przyjazdu brata**.

Ćwiczenie 62

Brzydził mnie **jego niechlujny wygląd**.

Brzydzę się **twoim postępowaniem z dzieckiem**.

Chcę **już ich powrotu**.

Piotr ucieszył mnie **swoim przyjściem**.

Marię cieszy **mądrość chłopca**.

Cieszę się z **tej posady**.

Dowódca cieszył się ze **zwycięstwa swoich żołnierzy**.

Czuję wreszcie **smak prawdziwej kawy**.

Czuję **jego (jej) obecność**.

Ta partia dąży do **obalenia ustroju**.

Wszyscy byliśmy świadkami **pięknienia Marii w miarę upływu czasu**.

Rzecznik prasowy poinformował dziennikarzy o **przebiegu wizyty premiera w Polsce**.

Anna kocha **piękno**.

Zawsze mnie krępowała **ich nieuprzejmość**.

Lubię **ładną pogodę**.

Anna mówiła nam o **przeżyciach Piotra w Himalajach**.

Piotr nienawidzi **codziennego chodzenia na spacer**.

Ojciec niepokoił się o **swojego syna**.

Oburzyła mnie **bezczelność Piotra**.

Oburzyłam się na Annę za **postępowanie w taki sposób**.

Od dwóch miesięcy nikt nie odważył się na **przyjście do pracy w dżinsach**.

Anna odzwyczaiła się od **wczesnego wstawania**.

Gwałtowne reakcje Piotra odzwyczaiły Annę od **noszenia bardzo krótkich spódniczek**.

Zwiedzając Warszawę, ograniczyliśmy się do **obejrzenia Starówki**.

Pamiętam **jego wielokrotne przyjazdy tutaj**.

Podoba mi się **twoja szczerość w mówieniu ze mną o twoich problemach**.

Większość posłów powstrzymała się od **głosowania**.

Jan pragnął **naszego zwycięstwa**.

Piotr prosił Annę o **telefon (zadzwonienie) do niego po południu**.

Piotr przeciwstawił się z całych sił **żądaniom rodziców względem niego**.

Przyzwyczaiałam córkę do **zabawy z innymi dziećmi**.

Przyzwyczaiałam się do **codziennego telefonowania (codziennych telefonów) Piotra do mnie**.

Nauczyciel rozmawiał z nami o **przygotowaniach spektaklu (do spektaklu)**.

Słyszałam w słuchawce **jego ciężki oddech**.

Słyszałam o **twoim wielkim sukcesie**.

Piotr tęsknił za **powrotem Anny**.

Widzę **szczęście Anny**.

Piotr wiedział o **beznadziejnej miłości Anny do innego**.

On wstydzi się **swojej brzydoty**.

Wstydzę się za **twoje czyny (twoje postępowanie)**.

Wyjaśnij mi **swoje postępowanie**.

Piotr wymusił na Marii **rzucenie palenia**.

Piotr dzielnie wytrzymał **krytykę wszystkich**.

Zawsze mnie wzruszała **jego nadzwyczajna troskliwość**.

Nie wzruszył się nawet **placzem Anny**.

Anna zachwyca mnie **umiejętnością właściwego zachowania się w każdej sytuacji**.

Piotr zapalił się do **pójścia na spacer**.

Piotr żarliwie zapewniał nas o **swojej przychylności względem nas**.

Anna zaprasza gości do **wspólnego jedzenia**.

Anna zaprosiła Piotra **na kawę**.

Zazdroszczę ci **twojej mądrości**.

Anna zgodziła się na **wyjazd Piotra**.

Złości mnie **taki nieporządek w twoim pokoju**.

Piotr złościł się na **swoją naiwność**.

Zmuszę cię do **pracy**.

Ćwiczenie 63

Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada. – zdanie złożone podrzędnie (podmiotowe)

Kiedy skrzypnęły drzwi, nie poruszył się. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe czasu)

Twoja postawa oznacza, że będziemy musieli zacząć wszystko od początku. – zdanie złożone podrzędnie (dopełnieniowe)

Ludzie chowali się, gdzie kto mógł. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe miejsca)

Zamilkł, ponieważ nie chciał powiedzieć za wiele. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyczyny)

Dziadek o chlebie, babka o fiołkach. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

Myślę, więc jestem. – zdanie złożone współrzędnie (wynikowe)

Mój brat jest starszy, ale ja jestem wyższy. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

To bardzo dobrze, że wierzysz mi bez zastrzeżeń. – zdanie złożone podrzędnie (podmiotowe)

Nie poszedł do kina, bo nie miał na to pieniędzy. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyczyny)

Skoro Oleńka mną wzgardziła, poślubię którąkolwiek z was. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyczyny)

Nie chce mi się jeść ani pić. – zdanie złożone współrzędnie (łączne)

Kusiło go, aby wyruszyć w podróż dookoła świata. – zdanie złożone podrzędnie (podmiotowe)

Jeśli nie chcesz mojej zguby, / Krokodyla daj mi, luby. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe warunku)

Nie mam już czasu, muszę więc pożegnać się z wami. – zdanie złożone współrzędnie (wynikowe)

Żeby nie wiem co, pójdziemy do teatru. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyzwolenia)

Musiał już mieć ze sto lat, toteż był wysuszony jak mumia. – zdanie złożone współrzędnie (wynikowe)

Jak przystało poetom, byliśmy wówczas chudzi, bosi i głodni. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe sposobu)

Nie ma mowy, żebyś jechała nocą. – zdanie złożone podrzędnie (dopełnieniowe)

Dziś przyjdziemy do was, a jutro czekamy na rodziców. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

Zmrużyłam oczy, żeby lepiej widzieć. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe celu)

Jak wrócę, pójdziemy na spacer. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe czasu)

Ukazał nam się dwór stary, jednak mury były niedawno odnowione. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

Nie mam samochodu, dlatego do pracy jeżdżę autobusem. – zdanie złożone współrzędnie (wynikowe)

Piotr nie uczył się ani nie pracował. – zdanie złożone współrzędnie (łączne)

Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe sposobu)

Deszcz zaczął padać i wszyscy pobiegli schronić się pod drzewem. – zdanie złożone współrzędnie (łączne)

Musiał być silny, żeby tyle wytrzymać. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe celu)

Piotr ani się przywitał z nami, ani się nie uśmiechnął. – zdanie złożone współrzędnie (łączne)

Długo krążyłem po pałacu, aż trafiłem na bibliotekę. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe stopnia lub miary)

Uderzył go tak, że sobie na długo zapamięta. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe stopnia lub miary)

Piotr obiecał przyjść punktualnie, ale spóźnił się o godzinę. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

Na środku pokoju stał stół, a na nim lampa. – zdanie złożone współrzędnie (łączne)

Nie wiadomo, czyje to książki. – zdanie złożone podrzędnie (dopełnieniowe)

Dzieci nie bały się ojca, chociaż był surowy. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyzwolenia)

Kiedy siadam, boli mnie w boku. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe czasu)

Środkiem doliny płynęła rzeka, na stokach zaś wzgórzy rosły wrzosi. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)

Jak chcesz, możemy już kończyć pracę. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe warunku)

Wyobrażam sobie, że wiosną musi tu być pięknie. – zdanie złożone podrzędnie (dopełnieniowe)

Nie pamiętam, czy wiem to od Piotra, czy dowiedziałam się o tym od ciebie. – zdanie wielokrotnie złożone: najpierw podrzędnie (dopełnieniowe), a następnie współrzędnie (rozłączne)

Im dłużej żyję, tym mniej rozumiem świat. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe stopnia lub miary)
 Ojczyzny nie broni się własną piersią, lecz odpowiednią ilością amunicji. – zdanie złożone współrzędnie (przeciwstawne)
 Opowiem wam historię, która zdarzyła się bardzo dawno. – zdanie złożone podrzędnie (przydawkowe)
 Myślę o tym, jak rozwiązać to zadanie. – zdanie złożone podrzędnie (dopełnieniowe)
 Jestem zła na ciebie, bo znowu się spóźniłeś. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe przyczyny)
 Upiekłam wam ciasto, jakiego jeszcze nie jedliście. – zdanie złożone podrzędnie (przydawkowe)
 Jacek poszedł do sklepu, żeby kupić mleko. – zdanie złożone podrzędnie (okolicznikowe celu)
 Nie kocha męża, zatem powinna go opuścić. – zdanie złożone współrzędnie (wynikowe)
 Książka ma tę zaletę, że jest pisana językiem zrozumiałym dla dzieci. – zdanie złożone podrzędnie (przydawkowe)

Ćwiczenie 64

Nie wiesz, czy moja sukienka jest już gotowa? – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Trzeba powiedzieć, czyj to pies. – zdanie złożone podrzędnie podmiotowe
 Czy chcesz wiedzieć, dlaczego się spóźniłam? – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Trzeba uprawiać sport, aby zachować zdrowie. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe celu
 Wyjechał dlatego, że miał już dosyć pobytu w tej miejscinie. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe przyczyny
 Nie mógł się zdecydować, dokąd pojechać na wakacje. – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Gdy pada deszcz, siedzimy w domu. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe czasu
 Przypomniał sobie ten dzień z trudem, gdyż działo się to wiele lat temu. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe przyczyny
 Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe miejsca
 Powiedz, ile masz lat. – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Oto jest Warszawa, jaką pamiętamy z dawnych lat. – zdanie złożone podrzędnie przydawkowe
 Skończyłem film, jednak nie jestem z niego w pełni zadowolony. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 Poprosimy Andrzeja, aby nam przeczytał swoją nową powieść. – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Wreszcie ustąpił, aczkolwiek zdania nie zmienił. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 Pójdziemy do teatru albo zostaniemy w domu. – zdanie złożone współrzędnie rozłączne
 Andrzej długo się opierał, ale w końcu zgodził się na propozycję Anny. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 Ufam mu, bo to dobry człowiek. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe przyczyny
 Było zimno, choć słońce świeciło. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe przyzwolenia
 Nie wiemy, co się za tym kryje. – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Znalazłem w encyklopedii to, czego długo szukałem. – zdanie złożone podrzędnie dopełnieniowe
 Jutro, jeśli tylko będzie pogoda, pojedziemy na wycieczkę. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe warunku
 Kiedy jestem zdenerwowany, nie mam ochoty jeść. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe czasu
 Wiadomo, kto ponosi za to odpowiedzialność. – zdanie złożone podrzędnie podmiotowe
 Kto się spóźni, ten będzie sam sobie winien. – zdanie złożone podrzędnie podmiotowe
 Zdaje się, że jutro będzie ładna pogoda. – zdanie złożone podrzędnie podmiotowe
 Piotr siedział w fotelu, czytał gazetę i palił fajkę. – zdanie złożone współrzędnie łączne
 Ja pójdę do sklepu, a ty w tym czasie ugotuj obiad. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 Dostał rower, o jakim marzył od dawna. – zdanie złożone podrzędnie przydawkowe
 Nie posłuchał dobrej rady, mimo że wydawał się rozsądny. – zdanie złożone podrzędnie okolicznikowe przyzwolenia
 O nich usłyszysz albo czytać będziesz. – zdanie złożone współrzędnie rozłączne
 Nie powiedziała ani słowa, tylko patrzyła na mnie smutno. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 Morze przepłynął, przy brzegu utonął. – zdanie złożone współrzędnie przeciwstawne
 W pokoju było ciemno, więc zapaliliśmy światło. – zdanie złożone współrzędnie wynikowe
 Będziemy pracować w sześciu, czyli podwoimy zespół. – zdanie złożone współrzędnie łączne

Ćwiczenie 65 (przykładowe rozwiązanie)

Czytaj coś lub **przygotuj kolację**.

Wszedł do pokoju i **usiadł w fotelu**.

Na środku pokoju stał stół, a **na ścianie wisiał barokowy obraz**.

Za dnia słoneczniki zaglądają do mojego pokoju, a **wieczorem odwracają się ku zachodzącemu słońcu**.

Jutro pojadę do Krakowa albo **pójdę z koleżankami do kina**.

Czy przypomniałem sobie tę chwilę, **czy się mi tylko zdawało?**

Anna wydaje tak mało pieniędzy, a **przecież ma troje dzieci**.

Ukazał się nam dom stary, **lecz stojące obok niego zabudowania gospodarskie były nowe**.

Dokuczają mi nerwy, natomiast **pozostałe dolegliwości ustąpiły**.

Nie chcieliśmy wracać przez las, więc **poszliśmy okrężną drogą**.

Anna nie kocha męża, zatem **powinna się z nim rozstać**.

Pozwól mi mówić, to **wszystkiego się dowiesz**.

Był już stary, toteż **o wielu sprawach zapominał**.

Jestem zmęczony, ale **poczytam jeszcze trochę**.

Nie jestem zmęczona, ale **muszę już iść spać**.

Albo będziesz grzeczny, albo **nie pojedziesz na wycieczkę w góry**.

Daj mi trochę pieniędzy bądź **zrób mi przynajmniej zakupy**.

Ćwiczenie 66 (przykładowe rozwiązanie)

Nie tylko chciano zwycięstwa, lecz **także szacunku ze strony podbitej ludności**.

Jeszcze raz spojrzała na pokój i **pomyślała o chwilach spędzonych tu z Wiktorem**.

Ani tu trawa nie urośnie, ani **zboże nie wejdzie**.

Twarz chłopca była blada, ale **nie wyglądał na słabego**.

Nie interesował się z początku przybyłym, choć **był to człowiek intrygujący**.

Nie chciała tu zostać, a **koniecznie wrócić do domu**.

Pragnęła być surowa, jednak **za każdym razem serce jej miękło**.

Dodawał sobie odwagi, mimo to **bardzo się denerwował**.

Napracował się ciężko, za to **inni niewiele zrobili**.

Król wyszedł z sali, posłowie natomiast **zostali na swoich miejscach**.

Obiecywał dużo, tymczasem **robił niewiele**.

Ja zostanę, ty raczej **wyjedziesz**.

Wieczorami czytuję książki bądź **oglądam telewizję**.

Brat przyjdzie po nas albo **pójdziemy sami**.

Dzisiaj nauczyciel był chory, toteż **odwołano zajęcia**.

Myślę, więc **zawsze podejmuję właściwe decyzje**.

Wszystko już przygotowane do podróży, więc **możemy ruszać**.

Nie ma pasterza, to **owce harczą**.

Nie przyszedł, wobec tego **sami podjęliśmy decyzję**.

Zachorował nagle, wskutek tego **musieliśmy odwołać seminarium**.

Powiedziałam mu gorzką prawdę, stąd **ma do mnie żal**.

Brat zdał ostatni egzamin, czyli **zakończył edukację szkolną**.

Osiągnięto rekord, mianowicie **zjedzono dwa tysiące pączków**.

Ćwiczenie 67 (przykładowe rozwiązanie)

Zniknęli ludzie, **ogłoszono poszukiwania**.

Nie uważasz, **nie słuchasz**.

Nie dawałem znaku życia, **chciałem być sam**.

Pani wie swoje, **ja wiem swoje**.

Pracuj ciężko, **dużo osiągniesz**.

Wiosna się zbliża, **dzień jest coraz dłuższy**.

Czytałem, **robiłem notatki**.

Tu rosły drzewa, **ćwierkały wróble**.

Ćwiczenie 68 (przykładowe rozwiązanie)

Obiecał przyjść, **a** go jeszcze nie ma.

Piotr jest inżynierem, **zaś** Maria lekarzem.

Byłem zmęczony, **więc** położyłem się spać.

Nie uczyłem się matematyki, **dlatego** nie umiem rozwiązać zadania.

Przemoczyłeś nogi, **dlatego** się przeziębileś.

Lubię Zakopane, **ale** nie pojedziemy tam w tym roku.

Nie jestem chora **i** nic mnie nie boli.

Piotr nie jest zdolny, **ale** dużo pracuje.

Wieczorem pójdziemy do kina **albo** posłuchamy muzyki.

Posprzątałam pokój, **a** na stole postawiłam kwiaty.

Jest ciepło, **więc** możemy wybrać się na wycieczkę.

Deszcz zaczął padać **i** ludzie otworzyli parasole.

Wrócił do domu **i** zjadł kolację.

Nie lubię kina amerykańskiego, **dlatego** nie podobał mi się film.

Anna nie jest ładna **i** nie stara się ładnie wyglądać.

Chcieliśmy pojechać nad morze, **ale** pogoda nam przeszkodziła.

Świeciło słońce, **a** w parku śpiewały ptaki.

Ćwiczenie 69 (przykładowe rozwiązanie)

Uważam, **że** Polacy są uprzejmi.

Słyszałam, **że** Piotr już wrócił z Krakowa.

Nie wiem, **czy** Anna jest w domu.

Adam pytał, **czy** Maria jest już zdrowa.

Powiedz, **dlaczego** uczysz się polskiego.

Chcę wiedzieć, **kiedy** jest wykład z historii.

Oni zawsze przychodzą wtedy, **kiedy** nie ma nas w domu.

Nie pisałam do ciebie, **ponieważ** zgubiłam twój adres.

Wróćmy do domu, **ponieważ** pogoda się psuje.

Zwiedzimy Kraków, **jeśli** czas nam pozwoli.

Jedziemy do Francji, **żeby** odwiedzić krewnych.

Poszłabym tam, **gdybym** miała czas.

Ciotka napisała do nas, **abyśmy** do niej przyjechali.

Zachowujesz się tak, **jakby** stało się coś złego.

Są tu ludzie, **którzy** chcą posłuchać muzyki.

Pani, **która** tu pracuje, jest miła.

Niektóre dowcipy były tak zabawne, **że** pękaliśmy ze śmiechu.

Nie przyjdę, **choćbyś** mnie błagał.

Piotr wciąż pracuje, **mimo że** ma już prawie 80 lat.

Szukam kogoś, **kto** może mi pomóc.

Jutro przyjdzie do nas ktoś, **kogo** dobrze znasz.

Kupię ci coś, **co** lubisz.

Piotr nie powiedział niczego, **czym** mógłby ich zranić.

Ćwiczenie 70 (przykładowe rozwiązanie)

Kto pod kim dolki kopie, sam w nie wpada.

Co było ciekawe dla mnie, to **było nudne dla innych**.

Okazało się, że **Janka nie było wczoraj w szkole**.

Zdarzyło się, że **Jan nie przyszedł kiedyś do szkoły**.

Śniło mi się, że **jestem motylem**.

Wydawało mi się, że **coś słyszałem**.

To jasne, że **Kamil zwycięży**.

Nieprawda, że **Gosia jest leniwa**.

To dobrze, że **wstaliśmy wcześniej rano**.

To źle, że **nie powiedziałeś o tym rodzicom**.

Wypada, żeby jej **podziękować**.

Przyszło mi do głowy, żeby **wyskoczyć do kina**.

Nie obchodzi mnie, **czy ona mnie lubi**.

Wiadomo, że **czasownik pełni funkcję orzeczenia**.

Ćwiczenie 71

Kto wybiera samotność – nigdy nie będzie sam.

Kto wybiera bezdomność – będzie miał dach świata nad głową.

Kto wybiera śmierć – nie przestanie żyć.

Kogo śmierć wybierze – ten umrze
zaledwie.

[Ryszard Krynicki *Kto wybiera samotność*]

Ktoś,

Kto kocha,

Nie jest tym, co

Umrze.

Więc choć skądinąd wie, że śmierć poufnie

Dowiadywała się nawet u księży

I przodowników policji,

Wierzy.

Ktoś,

Kto wierzy,

Nie jest tym, co

Żebrze.

Więc choć go bolą wszystkie rany cięte

Siekierą światła aż do kości rdzenia,

Swoje powietrze łkając

Czeka.

Ktoś,

Kto czeka,

Nie jest tym, co

Kupi.

Więc choć odmieniam imię swej zasługi
Przez pory roku i księżyc kwadry,
Gorzka sól klęski siada na
Wargi.

[Rafał Wojaczek *Na imieniny Rafała Wojaczka* 24 X 1968]

Ćwiczenie 72

Nad rzeką stoi dom,
Który zbudował Tom.

To jest pies podwórzowy, Burek,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

A to jest kot z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

To jest leniwy pastuch,
Co drażni kota z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

A to jest mucha,
Która ugryzła pastucha,
Co drażni kota z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

A to jest gruba Aniela,
Co jest złośliwa jak mucha,
Która ugryzła pastucha,
Co drażni kota z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

A to jest łaciate ciele,
Które kopnęło Aniele,
Co jest złośliwa jak mucha,
Która ugryzła pastucha,
Co drażni kota z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.

A to jest właśnie Tom,
Który ciągnie za ogon ciełę,
Które kopnęło Aniele,
Co jest złośliwa jak mucha,
Która ugryzła pastucha,
Co drażni kota z podwórka,
Który podrapał Burka,
Który szczeka na cały dom,
Który zbudował Tom.
[Jan Brzechwa *Tom*]

Panno święta, co jasnej bronisz Częstochowy
I w Ostrej świecisz Bramie! Ty, co gród zamkowy
Nowogródzki ochraniasz z jego wiernym ludem!
[Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*]

Te
które podajemy
do dymisji

Te
które nam się podają
za ręce

Te
którymi mocno trzymamy się
za głowę

Wszystkie
które dają nam
wolną rękę
przy wyborze decyzji

Te
które wymykają się
z rąk

Ręce
na których zawsze można polegać
jak na poległych
[Ewa Lipska *Ręce*]

Ćwiczenie 73 (przykładowe rozwiązanie)

Polecam państwu książkę, którą **trzymam w ręku**.
Trzeba być wyrozumiałym dla mody, która **przychodzi z Zachodu**.
Nie zgadzam się z opinią, że **nauczyciele zarabiają mało**.
Nie lubię ludzi, którzy **nie przykładają się do pracy**.
Chętnie widuję ludzi, z którymi **można o wszystkim porozmawiać**.
Krzyknął z taką siłą, że **wszyscy znieruchomieli**.
Zadałem ci pytanie, gdzie **zamierzasz spędzić wakacje**.

Zdziwiłam się jego prośbą, aby **zachować to w absolutnej dyskrecji**.
Prześladowała mnie myśl, czy **przypadkiem nie zrobi sobie czegoś złego**.
Jestem zaskoczona twoją propozycją, by **spotkać się z Robertem**.
Pomagamy psom, których **nikt nie chce**.
Daj te zabawki dziecku, które **będzie najgrzeczniejsze**.
Zgadzam się z poglądem, że **należy być szarmanckim względem kobiet**.
Zbudowano już gmach biblioteki, gdzie **znajdą się najstarsze polskie rękopisy**.

Ćwiczenie 74 (przykładowe rozwiązanie)

Stary mruknął, że **znowu sekretarka spóźniła się do pracy**.
Nie chcę pani łudzić, że **sprawa jest już zakończona**.
Mama pyta, czy **będziesz na obiedzie**.
Zapytaj, która **przyprawa jest do rosolu**.
Domyślam się, że **nie było wam łatwo**.
Agnieszka nie wiedziała, co **przyniesie jutro**.
Piotr napisał kiedyś, że **bardzo lubi spędzać wakacje nad morzem**.
Proszę się zastanowić nad tym, co **pani zrobiła**.
Powiedz mu, że **zarezerwowałem dla niego pokój w hotelu**.
Nie pora wracać do tego, co **wydarzyło się wiele lat temu**.
Nie ma mowy o tym, żebyś **nie wrócił na noc do domu**.
Wśród ciężkiego milczenia słychać było, jak **zaczyna padać deszcz**.
Możesz być pewna, że **jutro cię odwiedzę**.
Małgorzata myślała, że **Marek już nigdy nie wróci**.
Popatrz, jak **płatki śniegu wirują w powietrzu**.
Nie wiem, **kto mógł powiedzieć coś tak okrutnego**.
Chcę poznać tego, kto **zдобыл się na taki czyn**.

Ćwiczenie 75

Jan widział **grę chłopców w piłkę**.
Lekarz stwierdził **zgon pacjenta**.
Zauważyłem **twoją pomyłkę**.
Matka wybaczyła dziecku **nieposłuszeństwo**.
Piotr obiecał profesorowi **swoją pomoc**.
Ewa doczekała się wreszcie **twoich odwiedzin**.
Wzruszyłem się **waszą pamięcią o mnie**.
Marek przyglądał się **pracy Piotra**.
Chwalił się **znajomością języków obcych**.
Dziecko przysłuchiwało się **rozmowie rodziców**.
Piotr żądał **mojej zgody**.
Matka pilnuje **nauki syna**.
Marek dowiadywał się o **dostępność biletów**.
Zmęczył mnie tą **swoją ciekawością**.
Rodzice obserwowali **zabawę swoich dzieci**.

Ćwiczenie 76

Ojciec zmuszał Piotra **do milczenia**.
Adam sprowokował Piotra **do ataku**.
Cieszę się **twoim zwycięstwem (twoją wygraną)**.
Anna liczyła się z **twoim wyjazdem**.

Ratował obrazy **przed zniszczeniem**.
Słyszał o **waszej przeprowadzce**.
Rozmyślał o **przeszłości jego dzieci**.
Opowiadał o **studiowaniu** we Francji.
Adam pisał o **chorobie siostry**.
Anna nie kryła się **ze swoimi uczuciami do Piotra**.
Piotr zastanawia się **nad rozwiązaniem tego problemu**.
Porównywał swoją pensję z **zarobkami jego kolegów**.

Ćwiczenie 77 (przykładowe rozwiązanie)

1. zdanie okolicznikowe czasu

Był już wieczór, kiedy **Tomasz wrócił do domu**.
Padał deszcz, podczas gdy **dzieci biegały beztrąsko po podwórku**.
Dom się spalił, zanim **przyjechała straż pożarna**.
Nie pójdziesz do kina, aż **nie posprzątasz pokoju**.
Poczekajmy, aż **przestanie padać**.
Pobierzemy się, jak **skończymy studia**.
Nie oddam ci tej książki dopóty, dopóki **jej nie przeczytam**.
Pamiętam Piotra, odkąd **wprowadził się do naszej kamienicy**.
Wyszliśmy, nim **zaczął padać deszcz**.
Wyruszyliśmy w podróż, jak tylko się **rozpogodziło**.

2. zdanie okolicznikowe miejsca

Byłem tam, gdzie **mi poleciście**.
Wróciłem tam, skąd **pochoǳę**.
Pójdę z tobą, dokąd **nas oczy poniosą**.
Pójdziemy tędy, którędy **poszli wszyscy**.

3. zdanie okolicznikowe sposobu

Zrobię, jak **zechcesz**.
Ojciec spojrział na nas, jak gdyby się **złościł**.
Widziałem wszystko wyraźnie, jakbym **patrzył przez lornetkę**.
Musisz tak wyglądać, żeby **nikt cię nie rozpoznał**.
Powinnaś tak mówić, by **wszyscy cię zrozumieli**.
Zrób to tak, aby **nikt nie miał do ciebie pretensji**.
Tak się składa, że **wczoraj wróciliśmy do domu**.
Policjant przyglądał się chłopcu podejrzliwie, jakby **mu nie wierzył**.
Będzie tak, jak **sobie tego życzysz**.
Anna ubrała się tak samo, jak **zazwyczaj ubiera się gospodyni do pracy w polu**.

4. zdanie okolicznikowe stopnia

Zrobiłem to tak starannie, jak **tylko potrafiłem**.
Im bliżej go znam, tym **bardziej mu nie ufam**.
Spacerował tak długo, aż **poczuł się zmęczony**.
Był tak zmęczony, że **położył się spać**.
Zainteresowanie nową powieścią Piotra spadło tak szybko, jak **topnieje śnieg**.
W skarbcu było więcej srebra, aniżeli **przypuszczali rabusie**.
Stary cofnął się tak przerażony, aż **zaskowyczało pod nim krzesło**.
Im **dłużej żyję w kraju pełnym tematów**, tym mniej znam ten kraj.
Dałam ci tyle pieniędzy, że **powinno ci wystarczyć**.

5. zdanie okolicznikowe celu

Poszedł do księgarni, żeby **kupić książkę**.

Pojedziemy samochodem, aby **się nie spóźnić**.

Biegłem co sił w nogach, byle **zdążyć**.

Wszedł na stół, by **wszyscy go widzieli**.

Piotr przyszedł z kwiatami, ażeby **pogratulować Gosi**.

6. zdanie okolicznikowe przyczyny

Anna była zła na Piotra, bo **nie miał wczoraj dla niej czasu**.

Piotr cieszy się powszechną sympatią, gdyż **jest życzliwy dla wszystkich**.

Adam już przyszedł, ponieważ **został zaproszony**.

Wezmę tę powieść, skoro **tak bardzo mi ją polecasz**.

7. zdanie okolicznikowe przyzwolenia

Podróż trwała cały dzień, choć **planowana była na kilka godzin**.

Uczniowie nie bali się nauczyciela, chociaż **był surowy**.

Muszę zdać ten egzamin, choćby **nie wiem co**.

Wybraliśmy się do kina, mimo że **nazajutrz mieliśmy kolokwium**.

Cień Laury widzę w ludzkich oczach, nawet **gdy nie ma jej obok mnie**.

Nie usłyszałbym tego krzyku, nawet gdybym **bardzo chciała go usłyszeć**.

Piotr jest wyrozumiały, aczkolwiek **czasem ponoszą go nerwy**.

Piotr nie przyszedł, pomimo że **obiecwał**.

8. zdanie okolicznikowe warunku

Piotr nie wszczynął kłótni, jeżeli **nikt go nie zaczepiał**.

Jak nie podziwiać tego filmu, gdy **zawiera tak wiele wspaniałych ujęć**.

Będę niezadowolony, jeśli **nie przyjdiesz na moje urodziny**.

Mogę to zrobić, jak **chcesz**.

Piotr zawsze by mi pomógł, gdybym **go o to poprosił**.

Nie nosi się takich dużych kapeluszy, kiedy **słońce przysłaniają chmury**.

Trzeba się spieszyć, jeśli **chcesz być na czas**.

Wróciłbym wcześniej, żeby **wiedział**.

Zobaczyłbyś mojego psa, gdybyś **mnie w końcu odwiedził**.

Opowiem wam bajkę, jeśli **będziecie grzeczne**.

Kupiłbym willę, jeśli **miałbym wystarczająco dużo pieniędzy**.

Ćwiczenie 78 (przykładowe rozwiązanie)

Jeżeli będzie ładna pogoda, **to** wybierzemy się w góry.

Gdyby kózka nie skakała, **toby** nóżki nie złamała.

Najpierw posprzątam mieszkanie, **a potem** ugotujemy obiad.

Ani nie przyszedł, **ani** nie zadzwonił.

Tak długo biegał, **aż** się zasapał.

Co innego jest zrobić coś samemu, **a co innego** wysłużyć się kimś innym.

Nie tylko pozmywał naczynia, **ale też** zrobił zakupy.

Albo obejrzymy wystawę, **albo** wysłuchamy koncertu.

Minął rok, **jak** Marek wyjechał do Paryża.

Pomyślałem, **że** moglibyśmy pójść na spacer.

Studenci nocowali w akademiku, **tymczasem** kadra miała pokoje w hotelu.

Wolę pójść do kina, **niż** oglądać filmy w domu.

Pojechał nad morze, **aby** trochę odpocząć.

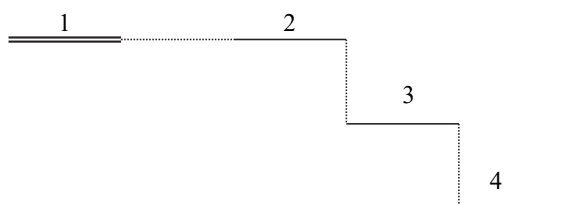
Należy dodać, **iż** po miesiącu wszystko wróciło do normy.

Nie poszedłem do szkoły, **bo** źle się czułem.

Piotr został w domu, Marysia **zaś** pojechała odwiedzić ciotkę.

Ćwiczenie 79 (przykładowe rozwiązanie)

Wykres 1. Mój wujek wyjechał wczoraj za miasto, złowił dwa okonie, które wypuścił, ponieważ były niewymiarowe.

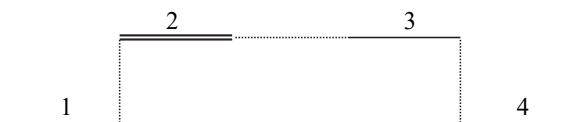
1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe

Wykres 2. Ponieważ nie wysłałem jeszcze listu, pójdę na pocztę i kupię jakiś znaczek, który będzie mi się podobał.

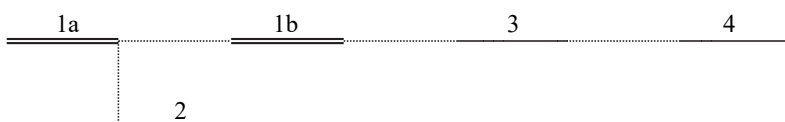
1 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe

2 – zdanie główne

3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, spójnikowe

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., przydawkowe, względne

Wykres 3. Profesor, o którym ci opowiadałem, wszedł do sali, usiadł przy biurku i zaczął recytować Horacego w oryginale.

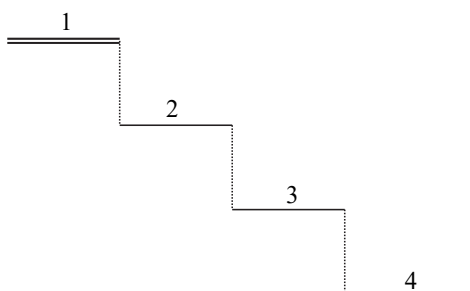
1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1a, przydawkowe, względne

3 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe

4 – zdanie współrzędne do zdania 3., łączne, spójnikowe

Wykres 4. Chciałbym, abyś przeczytał książkę, którą ci poleciłem, bo jest naprawdę ciekawa.

1 – zdanie główne

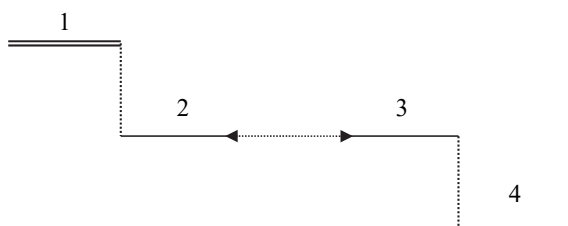
2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe

Ćwiczenie 80

Matka patrzyła na nią z wyzwaniem w oczach (1), jakby chciała o coś Karolinę oskarżyć (2) albo postanowiła nie dopuścić (3), żeby Karolina ją oskarżała (4).

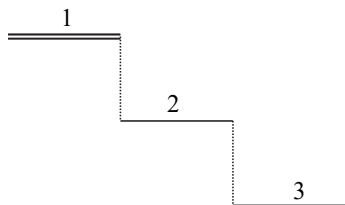
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe sposobu, względne
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., rozłączne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3., dopełnieniowe, spójnikowe

Weszła do sklepu (1), w tym samym momencie drzwi gwałtownie się otworzyły (2) i wpadł przez nie młody mężczyzna (3).

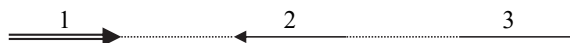
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, spójnikowe

Widać było (1), że jest ranny (2), z rękawa kapłała mu krew (3).

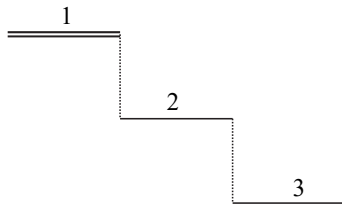
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, spójnikowe
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyczyny, bezspójnikowe

Zawołała panienkę (1), ale dziewczyna ukryła się na zapleczu za pudłami po kapeluszach (2) i nie można jej było stamtąd ruszyć (3).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie współrzędne do zdania 1., przeciwstawne, spójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, spójnikowe

To dziecko było czymś tak nieoczekiwanym w tej sytuacji (1), że nie wiedziała (2), co powiedzieć (3).

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe stopnia i miary, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., dopełnieniowe, względne

Wróciła do sklepu (1) i zabrała się do zmywania podłogi (2), wykręcała szmatę (3), a woda ciemniała w wiadrze (4).

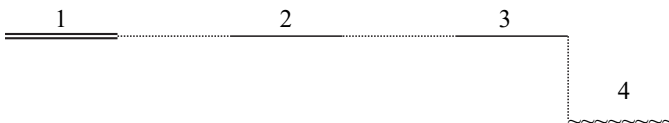
1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, bezspójnikowe

4 – zdanie współrzędne do zdania 3., łączne, spójnikowe

Karolina wzięła rannego pod ramiona (1) i zawlokła do salonu Eweliny (2), jego nogi ciągnęły się po podłodze (3), znacząc krwawy ślad (4).

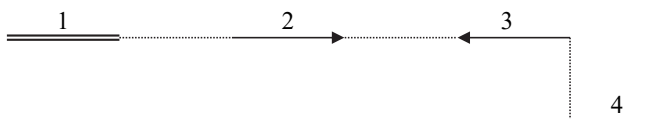
1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, bezspójnikowe

4 – imiesłowny równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego, podrzędny do zdania 3., bezspójnikowy

Matka schwyciła tę małą (1) i ruszyła w głąb mieszkania (2), a Karolina postanowiła zobaczyć (3), co się tam dzieje (4).

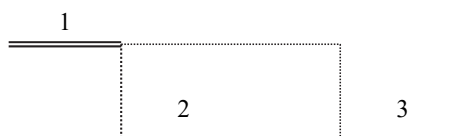
1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

3 – zdanie współrzędne do zdania 2., przeciwstawne, spójnikowe

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., dopełnieniowe, względne

Ewelina wiedziała (1), że nie może pozwolić jej odejść (2), że za wszelką ceną musi ją zatrzymać (3).

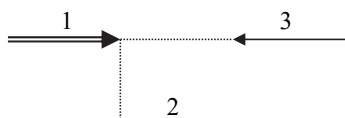

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, spójnikowe

Tyle razy chwyciła za pióro (1), aby do niej napisać (2), ale kartka papieru była najokrutniejszym sędzią (3).

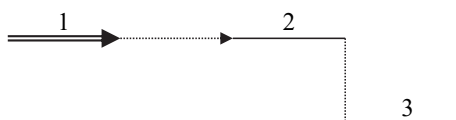

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe celu, spójnikowe

3 – zdanie współrzędne do zdania 1., przeciwstawne, spójnikowe

Córka świetnie poradziła sobie z patrolem (1), Ewelina z odrobiną humoru stwierdziła nawet (2), że ma duże zdolności aktorskie (3).

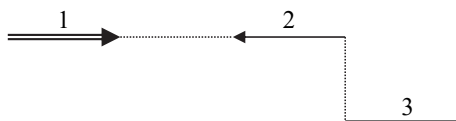

1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., wynikowe, bezspójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., dopełnieniowe, spójnikowe

Było to niebezpieczne (1), ale nie usiłowała jej powstrzymać (2), minuty dzieliły ich od katastrofy (3).

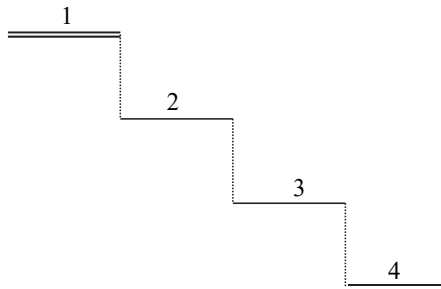

1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., przeciwstawne, spójnikowe

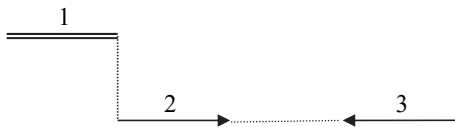
3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyczyny, bezspójnikowe

Była z nimi też Karolina (1), z którą przeprowadziła wiele rozmów (2), zanim udało jej się przekonać córkę (3), że powinna wrócić z nią do domu, chociaż na jakiś czas (4).

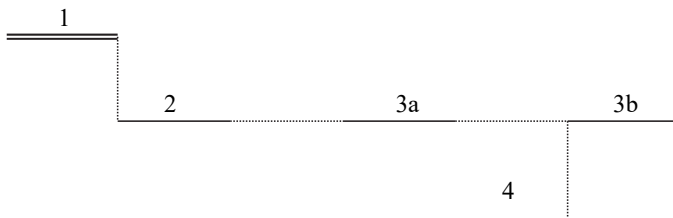
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., rozwijające, względne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe czasu, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3., dopełnieniowe, spójnikowe

Bardzo się lubili (1), on był człowiekiem nieśmiałym (2), ale pióro miał cięte (3).

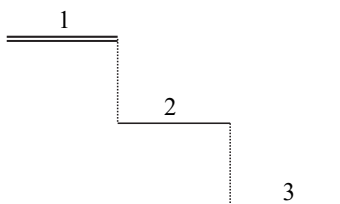
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe przyczyny, bezspójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., przeciwstawne, spójnikowe

Tak było (1), stanęła przed lustrem (2) i (3a) patrząc sobie w oczy (4) uśmiechnęła się do siebie (3b).

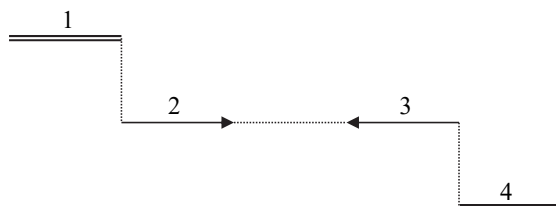
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., orzecznikowe, bezspójnikowe
- 3 a–b – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, spójnikowe
- 4 – imiesłowny równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego, podrzędny do zdania 3., bezspójnikowy

Spojrzała na matkę (1), która jednak nie zdawała się dzielić jej zachwyty (2), zajęta była rozmową z gościem (3).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., rozwijające, względne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyczyny, bezspójnikowe

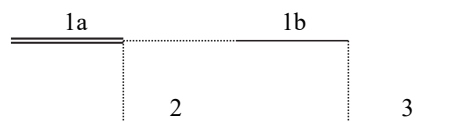
Przybyłbym daleki ich krewny (1), który został tu przysłany przez ciotkę Edwardę, niby to na wakacje (2), a w rzeczywistości chodziło o to (3), że być może przypadnie Karolinie do gustu (4).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., przydawkowe, względne
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., przeciwstawne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3., dopełnieniowe, spójnikowe

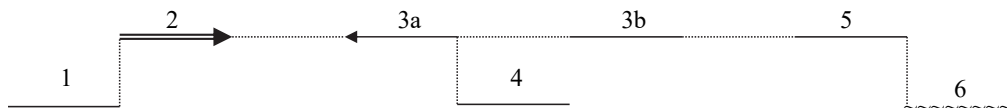
Ćwiczenie 81

Tam (1a), gdzie widziałem jeden z konfliktów politycznych typowych dla naszej epoki (2), okazywało się (1b), że chodziło raczej o coś w rodzaju wojny religijnej (3).

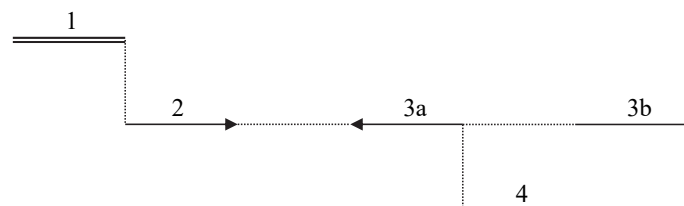
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1a, okolicznikowe miejsca, spójnikowe
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 1b, podmiotowe, spójnikowe

Gdyby nagle otworzyć drzwi (1), owady rzuciłyby się do ucieczki (2), lecz te (3a), które spróbowały (4), przewracały się łapami do góry (3b) i leżały nieruchomo (5), udając trupy (6).

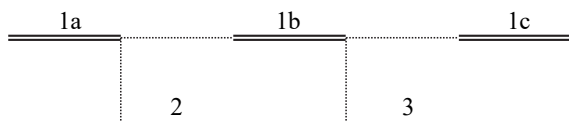
- 1 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe warunku, spójnikowe
- 2 – zdanie główne
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., przeciwstawne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3a, przydawkowe, względne
- 5 – zdanie współrzędne do zdania 3., łączne, spójnikowe
- 6 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego sposobu, podrzędny do zdania 5., bezspójnikowy

Jasne (1), że byłem w swoim czasie na wojnie (2), ale wojna (3a), którą przeżyłem jako tłumacz sztabowy (4), to zupełnie co innego (3b).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., podmiotowe, spójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., przeciwstawne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3a, przydawkowe, względne

W obliczu jakiejś rzeczy nieznannej, jakiegoś faktu (1a), który trudno było z czymś skojarzyć (2), typu architektury (1b), który nie był interpretowany w żadnej książce (3), widziałem ją nagle strapioną, niezdolną do sformułowania jakiejś określonej opinii (1c).

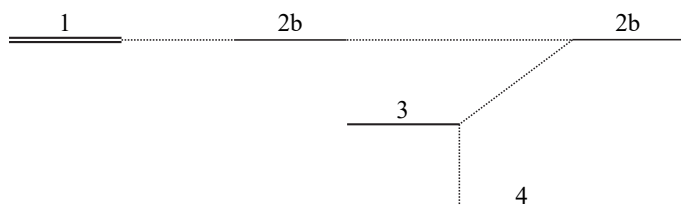

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1a, przydawkowe, względne

3 – zdanie podrzędne do zdania 1b, przydawkowe, względne

Przypomniałem sobie pewne żelazne schodki prowadzące do wyjścia dla orkiestry (1), a (2a) że znałem kilku z tych (3), którzy tędy wchodzili w tym momencie (4), łatwo mi było dotrzeć do sceny (2b).

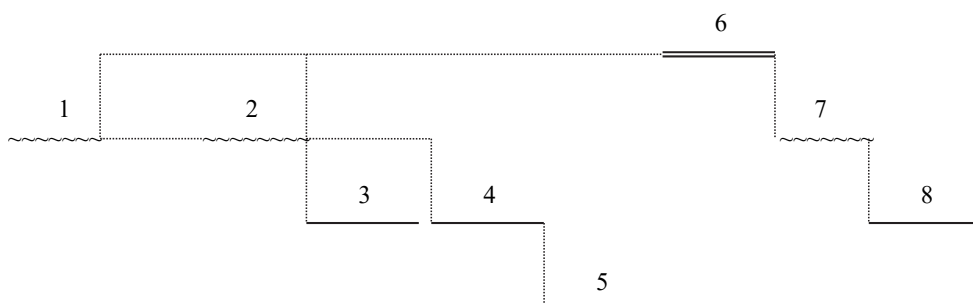
1 – zdanie główne

2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2b, okolicznikowe przyczyny, spójnikowe

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., przydawkowe, względne

Narzekając na swoją astmę (1), gasząc papierosa (2), który go dusi (3), by zapalić innego (4), po którym zaczyna kaszleć (5), konserwator muzeum drecze po ciasnym pokoju (6), przygotowując herbatę (7), do której poda ciasteczka (8).

1 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego, podrzędny do zdania 6., bezspójnikowy

2 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego, współrzędny do imiesłowego równoważnika zdania 1. i podrzędny do zdania 6., bezspójnikowy

3 – zdanie podrzędne do imiesłowego równoważnika zdania 2., przydawkowe, względne

4 – zdanie podrzędne do imiesłowego równoważnika zdania 2., okolicznikowe celu, spójnikowe

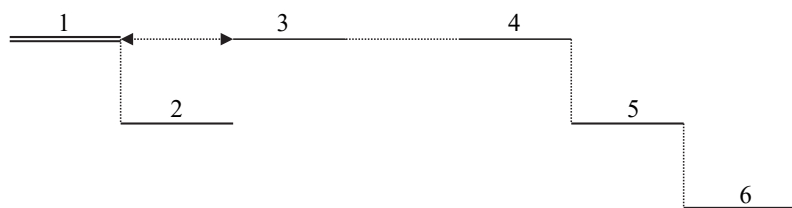
5 – zdanie podrzędne do zdania 4., przydawkowe, względne

6 – zdanie główne

7 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego, podrzędny do zdania 6., bezspójnikowy

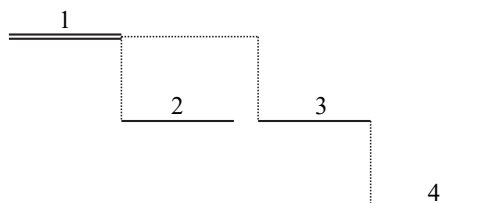
8 – zdanie podrzędne do imiesłowego równoważnika zdania 7., rozwijające, względne

Trzeba chleb wziąć do ręki z uszanowaniem (1), zanim odłamię się skórkę nad dymiącym talerzem zupy z porów (2), albo posolić go (3) i umaczać w oliwie (4), by odnaleźć smak (5), który bardziej niż smakiem chleba z solą i oliwą jest niezrównanym smakiem Morza Śródziemnego (6).

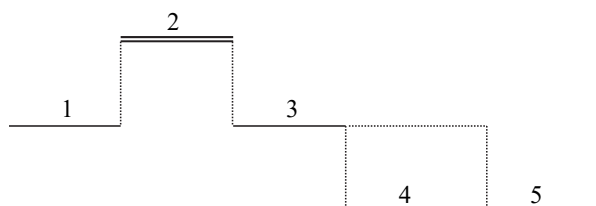
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe czasu, spójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 1., rozłączne, spójnikowe
- 4 – zdanie współrzędne do zdania 3., łączne, spójnikowe
- 5 – zdanie podrzędne do zdania 4., okolicznikowe celu, spójnikowe
- 6 – zdanie podrzędne do zdania 5., przydawkowe, względne

Konserwatorowi najwidoczniej zależało tak bardzo na wysłaniu mnie tam (1), gdzie wcale nie chciałem jechać (2), że uciekł się do argumentu (3), któremu nie mogłem przeciwstawić nic rozsądnego (4).

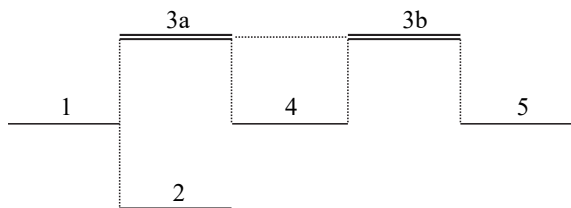
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe miejsca, względne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe stopnia, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3., przydawkowe, względne

Żeby w końcu wyjść z honorem (1), po powrocie wręczyłbym zdobyte instrumenty prymitywne (2), które wykonał malarz tak szatańsko zręczny (3), jeśli chodzi o wszelkie prace rzemieślnicze (4), że żył wyłącznie z podrabiania wielkich stylów (5).

- 1 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe celu, spójnikowe
- 2 – zdanie główne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe względu, spójnikowe
- 5 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe stopnia, spójnikowe

A że nie bardzo rozumiem (1), co chce powiedzieć (2), ogarnia mnie (3a), podczas gdy płyta zaczyna kręcić się na nowo (4), wzrastająca irytacja (3b), którą podniecają dwa jednym haustem wypite kieliszki (5).

1 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe

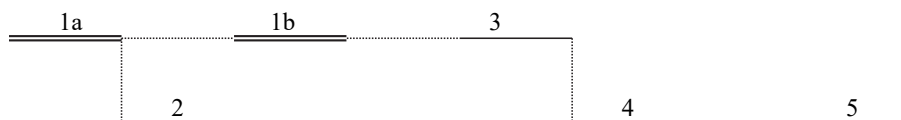
2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, względne

3 – zdanie główne

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe czasu, spójnikowe

5 – zdanie podrzędne do zdania 3., przydawkowe, względne

O świcie (1a), kiedy lecieliśmy wśród brudnych chmur (2), żałowałem mojej decyzji (1b) i miałem ochotę wykorzystać pierwszy postój (3), by jak najprędzej wrócić (4) i oddać uniwersytetowi pieniądze (5).

1 – zdanie główne

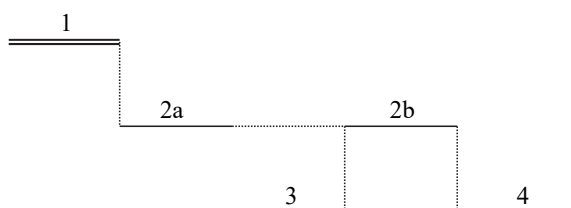
2 – zdanie podrzędne do zdania 1a, okolicznikowe czasu, spójnikowe

3 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

4 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe celu, spójnikowe

5 – zdanie współrzędne do zdania 4., łączne, spójnikowe

Pomysł ten wydał mi się tak szczęśliwy (1), że (2a) kiedy jechaliśmy do hotelu (3), kazałem zatrzymać samochód przed sklepem antykwariusza (2b), który miał stać się moją opatrnością (4).

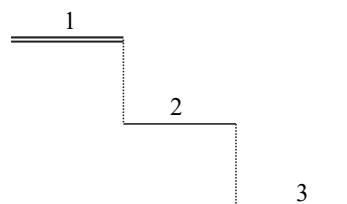
1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe stopnia i miary, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe czasu, spójnikowe

4 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne

Dziwny mógł się wydawać fakt (1), że Ksawery nie widział tych (2), którzy strzelali do niego (3).

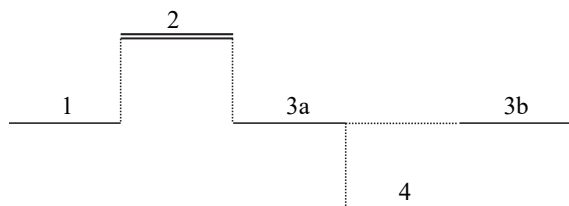

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., przydawkowe, spójnikowe

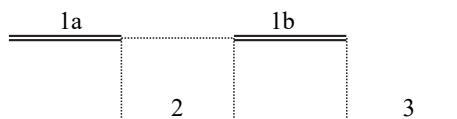
3 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne

Żeby zwrócić moją uwagę na inne przedmioty (1), pokazał mi wielką pozytywkę (2), gdzie złote motyle (3a), które usiadły na młoteczkach (4), wygrywały walce i polki (3b).

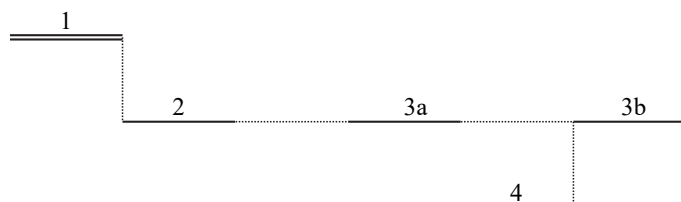
- 1 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe celu, spójnikowe
- 2 – zdanie główne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., rozwijające, względne
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3a, przydawkowe, względne

Któregoś popołudnia (1a), gdy byłem sam w domu (2), odkryłem w głębi starego kufra sztambuch oprawny w kość słoniową ze srebrnym zameczkiem (1b), gdzie dama z portretu prowadziła swój dzienniczek z okresu narzeczeństwa (3).

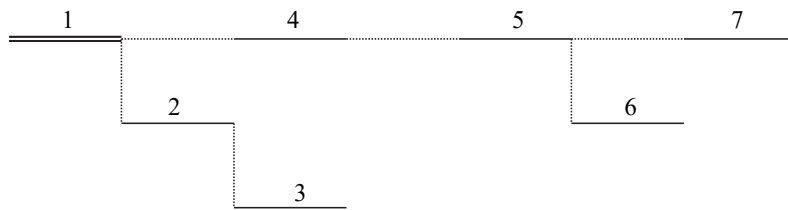
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe czasu, spójnikowe
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 1b, rozwijające, względne

Dowiedziałem się (1), że to siedziba nowego gubernatora (2) i że (3a) gdybym przybył o kilka dni wcześniej (4), mógłbym uczestniczyć w uroczystościach urządzonych z okazji objęcia przez niego władzy (3b).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, spójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 3, okolicznikowe warunku, spójnikowe

Naiwność Piotra nie jest aż tak wielka (1), by nie wiedział (2), że przed przystąpieniem do jakichkolwiek projektów architektonicznych należy rozwarstwić zjawisko (3), ale również uwielbia on nieprzewidywany kalejdoskop życia (4), docenia fakt (5), że ma na nogach nowiuteńkie tenisówki (6), ze wzruszeniem wsłuchuje się w skrzypienie jakiejś deski (7).

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe stopnia i miary, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 2., dopełnieniowe, spójnikowe

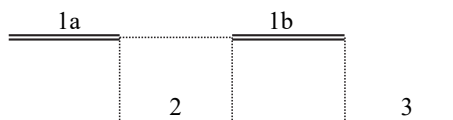
4 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe

5 – zdanie współrzędne do zdania 4., łączne, bezspójnikowe

6 – zdanie podrzędne do zdania 5., przydawkowe, spójnikowe

7 – zdanie współrzędne do zdania 5., łączne, bezspójnikowe

Rano (1a), kiedy moja przyjaciółka biegła po konsulatach (2), poszedłem na uniwersytet (1b), gdzie konserwator pracował nad naprawą gitary (3).

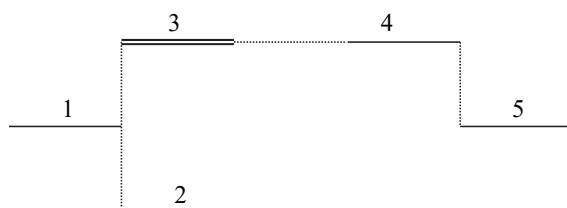

1 – zdanie główne

2 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe czasu, spójnikowe

3 – zdanie podrzędne do zdania 1b, rozwijające, względne

By uniknąć wyjaśnień (1), których prawdopodobnie by nie zrozumiała (2), wziąłem bagaże (3) i poszedłem szukać pokoju (4), który nam wyznaczono (5).

1 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe celu, spójnikowe

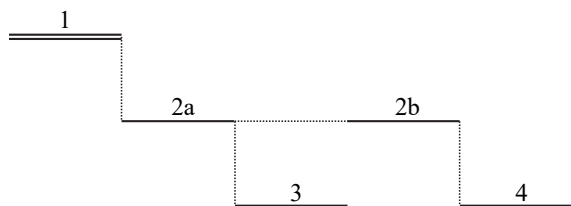
2 – zdanie podrzędne do zdania 1., przydawkowe, względne

3 – zdanie główne

4 – zdanie współrzędne do zdania 3., łączne, spójnikowe

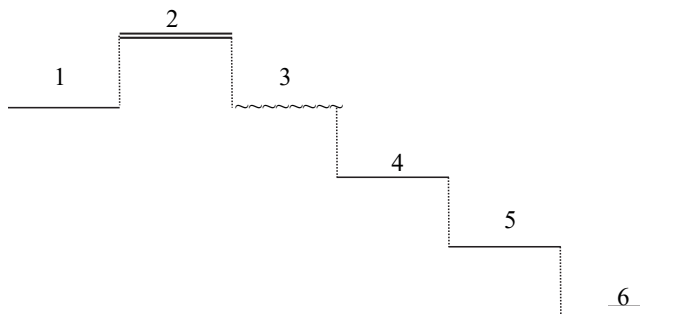
5 – zdanie podrzędne do zdania 4., przydawkowe, względne

Najgorsze było (1), że zdenerwowałem się nie na tego (2a), który mnie pobił (3), tylko na Marię (2b), która przez brawurę usiadła między chuliganami (4).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., podmiotowe, spójnikowe
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2a, przydawkowe, względne
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 2b, rozwijające, względne

Żeby mnie ułagodzić do reszty (1), zaczęła o nim mówić (2), tłumacząc (3), że go zna od dawna (4), bo on nie jest stąd, tylko z pobliskiego miasteczka (5), gdzie jej ojciec czeka teraz na cudowny lek (6).

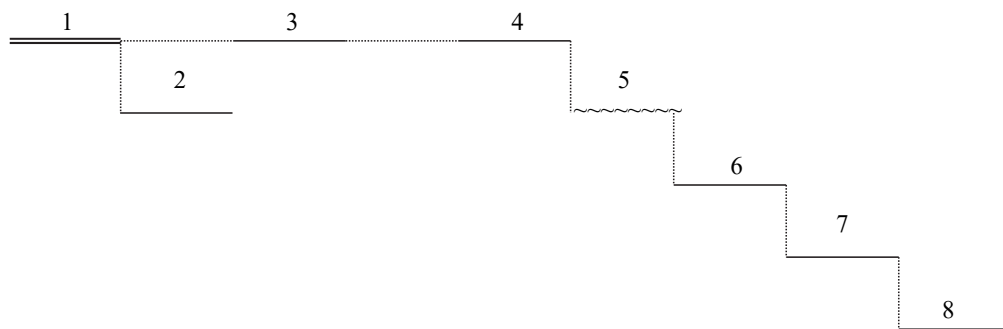
- 1 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe
- 2 – zdanie główne
- 3 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego podrzędny do zdania 2., bezspójnikowy
- 4 – zdanie podrzędne do imiesłowego równoważnika zdania 3., dopełnieniowe, spójnikowe
- 5 – zdanie podrzędne do zdania 4., okolicznikowe przyczyny, spójnikowe
- 6 – zdanie podrzędne do zdania 5., rozwijające, względne

Gdybym teraz coś powiedział (1), gdybym spróbował rozmawiać ze sobą (2), sam siebie bym przestraszył (3).

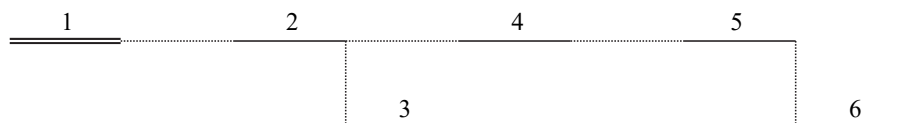
- 1 – zdanie podrzędne do zdania 3., okolicznikowe warunku, spójnikowe
- 2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe
- 3 – zdanie główne

Maria paplała (1), co jej ślina na język przyniosła (2), zasypywała Greka pytaniami (3) i przyjmowała jego odpowiedzi piskliwym śmiechem (4), nie zważając na to (5), że jesteśmy w miejscu (6), którego elementy składają się na jedną z tych niespotykanych scenografii (7), jakie człowiek rzadko spotyka na swojej drodze (8).

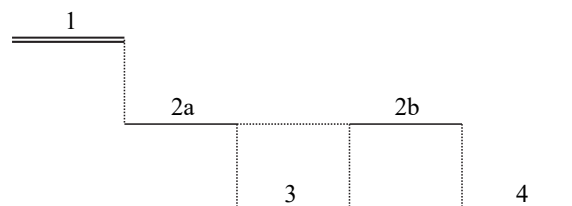
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, względne
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe
- 4 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, spójnikowe
- 5 – imiesłowy równoważnik zdania okolicznikowego akcesoryjnego podrzędny do zdania 4., bezspójnikowy
- 6 – zdanie podrzędne do imiesłowego równoważnika zdania 5., dopełnieniowe, spójnikowe
- 7 – zdanie podrzędne do zdania 6., przydawkowe, względne
- 8 – zdanie podrzędne do zdania 7., przydawkowe, względne

Chciałbym się bardziej zbliżyć do mężczyzn z załogi (1), jeść tę strawę (2), którą oni uważają za zbyt prostą dla naszych podniebień (3), porozmawiać z tymi kobietami (4), skłonić je (5), żeby opowiedziały o swoim życiu (6).

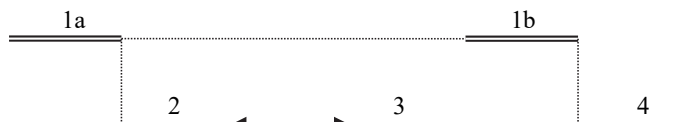
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie współrzędne do zdania 1., łączne, bezspójnikowe
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., przydawkowe, względne
- 4 – zdanie współrzędne do zdania 2., łączne, bezspójnikowe
- 5 – zdanie współrzędne do zdania 4., łączne, bezspójnikowe
- 6 – zdanie podrzędne do zdania 5., dopełnieniowe, spójnikowe

Poszukiwacz diamentów wydawał się speszony swobodą Marii (1), na której rozkaz musiał (2a), mimo że ich nie słuchała (3), opowiadać swoje przygody w puszczy w tak ubogiej francuszczyźnie (2b), że nie udało mu się dokończyć ani jednego zdania (4).

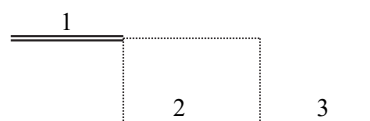
- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1., rozwijające, względne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 2., okolicznikowe przyzwolenia, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 2b, okolicznikowe stopnia i miary, spójnikowe

Niezależnie od tego (1a), czy leży na wznak (2), czy jest wepchnięty do brudnego worka (3), czuje Mruczek (1b), jak zbliża się bezkształtne zło (4).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie podrzędne do zdania 1a, dopełnieniowe, spójnikowe
- 3 – zdanie współrzędne do zdania 2., rozłączne, spójnikowe
- 4 – zdanie podrzędne do zdania 1b, dopełnieniowe, względne

Zachwycała się tym (1), co omszałe i mroczone (2), kiedy mówienie o mchach i mrokach uchodziło za oryginalne (3).

- 1 – zdanie główne
- 2 – zdanie (eliptyczne) podrzędne do zdania 1., dopełnieniowe, względne
- 3 – zdanie podrzędne do zdania 1., okolicznikowe czasu, spójnikowe

Ćwiczenie 82

Siedząc z gazetą nad stygnącą kawą, czułem głębokie zdziwienie.

Wracając z poczty, kupiłem gazetę.

Piotr, recytując wiersze w sposób nonszalancki, jakby bagatelizował widzów.

Śpiąc, najlepiej odpoczywamy.

Wróciwszy z biblioteki, zacząłem gotować obiad.

Piotr, złamawszy nogę, musiał kilka tygodni spędzić w szpitalu.

Turyści, wszedłszy na szczyt, ujrzeni wspaniały widok.

Niedźwiedź, poczuwszy zapach miodu, oblizał się łakomie.

Deszcz padający trzy dni nazywają trzydniówką.

Muzyków i uczonych od dawna interesują motywy muzyczne zawarte w śpiewie niektórych ptaków.

Kultura stworzona przez starożytnych Greków należy do wielkich osiągnięć ludzkości.

Ćwiczenie 83

W tym czasie zaczęła również objeżdżać okoliczne wsie, **wzywać** do powszechnych modłów, **rozdawać** podarki dzieciom i **gawędzić** z gospodarzami, zwłaszcza na tematy polityczne.

Ej, ej, czyżby? – odpowiadałem na aforyzmy w tym stylu, czasem **wdawałem** się w dyskusję, częściej jednak **staralem** się ją uciąć.

Głowę odwróciłem na bok i **wpatrywałem się** w jedno miejsce na podłodze.

My w każdym razie się napijemy – powiedział Wieśniewicz i **trącił się** ze mną kieliszkiem.

Kuzynka poszła się przebrać, a nas **zostawiła** z butelką mocnego ziołowego likieru.

Wskrzeszono biskupstwo kujawskie, założone przez Mieszka II w Kruszwicy, tym razem **ustanowiono** stolicę biskupstwa we Włocławku.

Rysował i **nie patrzył** mi w oczy.

Malina zdawał się nie dostrzegać Jakuba, który siedział skulony na łóżku i **nie spuszczał** z niego oczu.

Nikt więc nie zauważył, że Jakub **minął** powoli pomnik Kopernika i wkroczył na Krakowskie Przedmieście.

Ujęła moją rękę silnym, męskim uściskiem, w taki sposób, że dłoń ciasno przylgnęła do dłoni, i potrząsnęła nią kilkakrotnie.

W końcu Wieśniewicz i ja wsiedliśmy do jednej łódki, **zdjęliśmy** przedtem szaliki i swetry, bo zrobiło nam się gorąco.

Kwiecień wyszedł z pokoju i **zamknął** za sobą drzwi.

Ćwiczenie 84

Zdanie złożone ze zdaniem okolicznikowym czasu:

Ksawery nie kłamał, **kiedy mówił** o kupnie majątku.

Przechodnie, **kiedy go mijali**, zaglądali mu w oczy.

Kiedy będę kupował prezent, będę cię prosił o radę.

Myślałem o niej, **gdy kochałem Agnieszkę i kochałem Helenę**, myślałem, **kiedy siedziałem w wannie**, kąpałem się **przed koncertem i gdy bałem się**, że się spóźni.

Wie pan, z czego najbardziej można się cieszyć, **kiedy obserwuje się aktualne życie gospodarcze na wsi?**

Będziemy mogli porozmawiać, **kiedy będziemy jechać do Warszawy**.

Kiedy zegarmistrz usłyszał tę wieść, zeskoczył ze stołka.

Kiedy natknąłem się na niego i przywitałem się jak z dobrym znajomym, rzuciłem coś stereotypowego o upale.

Po raz drugi doświadczyłem tego samego uczucia, **co gdy czytałem list Adama**.

Zdanie złożone ze zdaniem okolicznikowym przyczyny (lub celu):

Wiedziałem, że czujesz, iż coś między nami nie jest w porządku i że strasznie cierpisz, **ponieważ obawiasz się mnie utracić**.

Przyznałem mu się wtedy, że **ponieważ nie czuję się najlepiej**, będę wracał morzem.

Nikt nie odpowiedział, **ponieważ uznano powyższe słowa za wstęp**.

Ponieważ znalazł poszukiwany koniak, nie chciał wracać do domu.

Ponieważ uchwyciłem jej spojrzenie, do niej skierowałem moją odpowiedź.

Ponieważ chciałem mu okazać serce, kupiłem mu kwiaty.

Jego oczy biegały po tłumie, **ponieważ szukały dziewczyny**.

Zdanie złożone ze zdaniem okolicznikowym warunku:

Jedynie jeśli znamy kryteria rozumienia lektury, możemy jakoś tego rozumienia badać.

Mylilibyśmy się, **jeśli patrzylibyśmy na to zdarzenie tylko jako na ustępstwo króla w stosunku do szlachty**.

Przypomniałem sobie, że dom pod tym numerem stał niedaleko uniwersytetu; **zatem jeśli przymknie się oczy**, nietrudno zobaczyć Tola, jak wychodzi z bramy.

Telefonując, nie miałem pewności, czy się zgodzi albo, **jeśli się zgodzi**, że nie będzie odwlekał spotkania.

Biblioteka nie pozwoliłaby panu przychodzić, **jeżeli nie sprawdziłaby**, czy wszystko jest w porządku.

Zdanie złożone ze zdaniem okolicznikowym przyzwolenia:

Nawet mimo że cierpisz biedę, nie kradnij.

Jak to się działo, że wysyłano sportowców na zawody, **mimo że wiadano o ich nie najwyższej formie**.

Co do mnie osobiście, to **mimo że narażam się na zarzut sekciarstwa**, ośmielę się określić tę kulturę jako subtelnie zmierzającą ku dehumanizacji.

Zdanie złożone ze zdaniem okolicznikowym sposobu:

Wskazał szerokim, powolnym gestem fotel, po czym obszedł biurko tak, **że też się nie spieszył**.

Chwilę jeszcze milczałem tak, **jakbym się zastanawiał**, czy dać się przeprosić.

Podniósł głowę i nieśmiało oglądał jego twarz, którą znał od niedawna, **jakby się uczył na pamięć jego ciemnych oczu, twardego zarysu szczęk, a wreszcie ust – najmniej surowych w całej twarzy**.

Ćwiczenie 85

Myśli jej, **obracające się** ciągle wokół tego samego tematu, były coraz bardziej ponure.

Iwan wprawdzie nawiązał stosunki handlowe z Anglikami poprzez Archangielsk, ale port ten, **zamarzający** w zimie, o wiele mniej do tych celów nadawał się od któregośkolwiek z portów bałtyckich.

Podjechaliśmy do wozów, **ugrzeźniętych** najgłębiej w tłustym błocie, i zaczęliśmy je wyciągać.

Maria była florecistką, **zapowiadającą się** doskonale.

Dziwny mógł się wydawać fakt, że Ksawery nie widział **strzelających**.

Umierającemu na cholerę nie przyniesie ulgi wiadomość, że jest w Polsce unikatem.

Przystępujący do przetargu zobowiązany jest wpłacić do kasy wadium.

Zobaczył ją **śpiącą** na dworcu.

Literatura

- GRZEGORCZYKOWA R., 1996, *Wykłady z polskiej składni*, Warszawa.
- JAWORSKI M., 1987, *Podręczna gramatyka języka polskiego*, Warszawa.
- JĘDRZEJKO E., KITA M., 2000, *Gramatyka polska. Podstawy wiedzy o budowie języka polskiego*, Warszawa.
- JODŁOWSKI S., 1977, *Podstawy polskiej składni*, Warszawa.
- KARPOWICZ T., 1999, *Gramatyka języka polskiego. Zarys*, Warszawa.
- KLEMENSIEWICZ Z., 1968, *Zarys składni polskiej*, Warszawa.
- LABOCHA J., 1995, *Gramatyka polska. Cz. 3. Składnia*, Kraków.
- LABOCHA J., TUTAK K., 2005, *Podstawy analizy składniowej wypowiedzeń*, Kraków.
- NAGÓRKO A., 1996, *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa.
- NAGÓRKO A., 2010, *Podręczna gramatyka języka polskiego*, Warszawa.
- PODRACKI J., 1997, *Składnia polska. Książka dla nauczycieli, studentów i uczniów*, Warszawa.
- POLAŃSKI E., NOWAK T., 2011, *Najnowszy podręcznik gramatyki języka polskiego*, Kraków.
- RUSZKOWSKI M., 1997, *Analiza składniowa wypowiedzeń. Zbiór ćwiczeń*, Kielce.
- RUSZKOWSKI M., 2001, *Kategorie pośrednie w składni polskiej*, Kielce.
- TOPOLIŃSKA Z., red., 1984, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*, Warszawa.

Odpowiedzi i komentarze autorstwa Marcina Maciołka to doskonale dopełnienie merytoryczne i (glotto)dydaktyczne książki *Wybieram gramatykę!*, nieocenione wsparcie i pomoc dla osób poznających język polski jako obcy, w środowisku instytucjonalnym, jak i samodzielnie. Kompetentne, wyczerpujące i przystępne odpowiedzi na zadania pozwalają uczącemu kontrolować własną pracę, śledzić postępy w znajomości języka, pogłębiać umiejętności językowe, wiedzę o języku i jego gramatyce oraz o komunikacji językowej, czasem eksperymentować z językiem, bawić się nim – dzięki zdobywanej w trakcie rozwiązywania zadań wiedzy.

Wybieram gramatykę! zyskuje nową wartość, stanowiąc jednocześnie – dzięki *Odpowiedziom...* – merytoryczno-praktyczne wsparcie dla uczących i poręczne, dostosowane do potrzeb uczącego się narzędzie poznawania języka polskiego, doskonalenia go, jak i pogłębiania wiedzy o jego gramatyce.

Z opinii wydawniczej
prof. dr hab. Małgorzaty Kity

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-226-4590-1

9

788322 645901

Więcej informacji

